

Τ.Ε.Ι. ΚΡΗΤΗΣ

ΣΧΟΛΗ Σ.Ε.Υ.Π.

ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΤΩΝ ΔΙΑΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΑΝΗΛΙΚΩΝ ΜΕ ΠΑΡΑΒΑΤΙΚΗ
ΚΑΙ ΜΗ ΠΑΡΑΒΑΤΙΚΗ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ, ΣΕ ΔΕΙΓΜΑ ΑΝΗΛΙΚΩΝ ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΙ ΚΡΗΤΗΣ.

Υπεύθυνη καθηγήτρια:

Παττακού Βασιλική

Σπουδάστριες:

Δέδε Χριστίνα

Τριπολιτσιώτη Νεφέλη

Πουλιοπούλου Ελένη

Αθήνα 2011

Περιεχόμενα:

- ❖ Εισαγωγή.....σελ.1
- ❖ Θεωρητικό μέρος
- ❖ Παραβατική συμπεριφορά ανηλίκωνσελ.4
- ❖ Οι διαπροσωπικές σχέσεις των εφήβων με τον εαυτό τους και τους άλλους.....σελ.13
- ❖ Η θεωρία του Birtchnellσελ. 21
- ❖ Ο ορισμός της νεανικής επιθετικότητας και οι παράγοντες που την επηρεάζουνσελ.29
- ❖ Τα είδη της επιθετικότηταςσελ.33
- ❖ Οι θεωρίες για το ζήτημα της επιθετικότηταςσελ.38
- ❖ Η σχέση των ανήλικων παιδιών με την επιθετικότητασελ.40
- ❖ Η πρόληψη της επιθετικής συμπεριφοράςσελ.43
- ❖ Νεανική παραβατικότητα και επιθετικότητασελ.45
- ❖ Ερευνητικό μέρος
- ❖ Σκοπός και στόχοισελ.50
- ❖ Μεθοδολογίασελ. 51
- ❖ Επιλογή δείγματοςσελ. 55
- ❖ Χαρακτηριστικά του δείγματοςσελ. 56
- ❖ Υποθέσεις εργασίαςσελ. 57
- ❖ Παρουσίαση αποτελεσμάτων
- ❖ Πίνακες ανάλυσης δεδομένωνσελ.58
- ❖ Συζήτηση αποτελεσμάτωνσελ.77
- ❖ Συμπεράσματα-Προτάσεις.....σελ.87
- ❖ Βιβλιογραφία
- ❖ Παράρτημα

Εισαγωγή

Στις μέρες μας, διαρκώς αυξάνεται η αναφορά σε προβληματικές ή αντικοινωνικές συμπεριφορές, σε όλο και μικρότερες ηλικίες. Η παραβατική συμπεριφορά των εφήβων, κάποιες φορές προκαλεί ανεπανόρθωτο κακό στην κοινωνία ή σε ορισμένα θύματα, καθώς οι παραβάτες νεαρής ηλικίας δεν είναι σε θέση να αντιληφθούν τι είναι κακό(Vallejo-Nagera, 2001).

Οι νέοι επηρεάζονται αρκετά εύκολα από το οικογενειακό τους περιβάλλον, από τις σχέσεις τους με συνομηλίκους, από την τηλεόραση και από τον τρόπο διασκέδασης τους, παράγοντες που συμβάλλουν, σε κάποιες περιπτώσεις, στη νεανική παραπτωματοκτικότητα.

Η νεανική βία εκδηλώνεται πιο έντονα όπου το ευρύτερο περιβάλλον, όπως η κοινωνία, ή το στενότερο περιβάλλον, όπως η παρέες των συνομηλίκων, ενθαρρύνουν ή τουλάχιστον δεν αποθαρρύνουν την βία(Χαλάτσης, 2008). Πιο συγκεκριμένα, κατά την περίοδο της εφηβείας, οι γονείς ασκούν μεγάλη επιρροή στα παιδιά, η οποία ριζώνεται στην προσωπικότητα τους(Vallejo-Nagera, 2001). Η στάση των γονέων απέναντι στη ζωή αποτελεί ένα μέρος από τον χαρακτήρα του παιδιού(Vallejo-Nagera, 2001).

Η συγκεκριμένη πτυχιακή εργασία λοιπόν, θα εστιάσει στην επιθετικότητα των ανηλίκων, είτε αυτοί έχουν παραπεμφθεί στο δικαστήριο ή όχι. Επιπλέον, θα μελετήσουμε τις διαπροσωπικές σχέσεις που συνάπτουν οι ανήλικοι με τους γονείς τους, σε συνάρτηση με την εκδήλωση παραβατικής και επιθετικής συμπεριφοράς, προκειμένου να εντοπισθεί πιθανός συσχετισμός μεταξύ της παραβατικότητας και της επιθετικότητας των ανηλίκων, με την ποιότητα των σχέσεων που έχουν με τους γονείς τους.

Επιμέρους στόχοι που θέτουμε, σε ένα πρώτο επίπεδο, είναι η μελέτη της βιβλιογραφίας, τόσο της ελληνικής όσο και της ξενόγλωσσης, η οποία αφορά τις διαπροσωπικές σχέσεις των ανηλίκων, την επιθετικότητα των ανηλίκων, αλλά και την νεανική παραβατικότητα. Σε ένα δεύτερο επίπεδο, στόχος μας είναι να εξετάσουμε τον

βαθμό συνάφειας μεταξύ της εκδήλωσης επιθετικής συμπεριφοράς και της εκδήλωσης παραβατικής συμπεριφοράς, συγκριτικά με τις διαπροσωπικές σχέσεις. Τελικός στόχος θα είναι η κατάθεση προτάσεων, οι οποίες θα αποτελέσουν κίνητρο, για την έναρξη μετέπειτα ερευνών, πάνω στο αντικείμενο της επιθετικότητας και της παραβατικότητας των ανηλίκων, αλλά και των διαπροσωπικών σχέσεων που συνάπτουν οι ανήλικοι με τους γονείς τους, όπως το βλέπουν οι ίδιοι.

Η μέθοδος, η οποία θα ακολουθήσουμε είναι η ποσοτική έρευνα. Το μέσο, το οποίο θα χρησιμοποιήσουμε, προκειμένου να επιτευχθούν, ο σκοπός και οι στόχοι μας, είναι το ερωτηματολόγιο, το οποίο θα αναλυθεί διεξοδικά στο ερευνητικό μέρος.

Σχετικά με την δομή της εργασίας, αυτή αποτελείται από τρία μέρη, το θεωρητικό, το ερευνητικό και την παρουσίαση των αποτελεσμάτων. Το θεωρητικό μέρος περιλαμβάνει εννέα επιμέρους κεφάλαια. Στο πρώτο γίνεται αναφορά στην παραβατικότητα των ανηλίκων. Το δεύτερο κεφάλαιο περιλαμβάνει τις διαπροσωπικές σχέσεις των ανηλίκων. Στο τρίτο κεφάλαιο αναλύεται η θεωρία του Birtchnell, στην οποία στηρίζεται το ερωτηματολόγιο των διαπροσωπικών σχέσεων των ανηλίκων με τους γονείς τους. Στο τέταρτο κεφάλαιο, εμπεριέχεται ο ορισμός και οι παράγοντες της νεανικής επιθετικότητας. Στο πέμπτο κεφάλαιο περιγράφονται τα είδη της επιθετικότητας. Το έκτο κεφάλαιο περιλαμβάνει τις θεωρίες σχετικά με την επιθετικότητα. Στο έβδομο κεφάλαιο περιγράφεται η σχέση των ανηλικών παιδιών με την επιθετικότητα. στο όγδοο κεφάλαιο γίνεται λόγος για την πρόληψη της επιθετικότητας. Στο τελευταίο κεφάλαιο αναλύεται η νεανική παραβατικότητα σε σχέση με την επιθετικότητα.

Εν συνεχεία, το ερευνητικό μέρος περιλαμβάνει τον σκοπό και τους στόχους της εργασίας, την μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε, την επιλογή του δείγματος και τέλος τα χαρακτηριστικά του δείγματος.

Στο τρίτο και τελευταίο μέρος της εργασίας, θα παρουσιαστούν, υπό μορφή πινάκων και θα αναλυθούν τα στοιχεία που προέκυψαν από την έρευνα μας, μέσω της επεξεργασίας

των ερωτηματολογίων, για να επαληθευτούν ή να απορριφθούν οι υποθέσεις εργασίας, τα τελικά συμπεράσματα, η συζήτηση των αποτελεσμάτων και οι προτάσεις μας.

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

Παραβατική συμπεριφορά ανηλίκων

Η νεανική παραβατικότητα σε όλες τις μορφές της απασχολεί την κοινωνία τα τελευταία χρόνια. Είναι αξιοσημείωτο το γεγονός ότι, ενώ οι επίσημες στατιστικές καταδεικνύουν μια σημαντική μείωση του εγκλήματος, ταυτόχρονα σημειώνεται μια ανησυχητική αύξηση της νεανικής παραβατικότητας, γεγονός που απασχολεί έντονα τους ειδικούς επιστήμονες, το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο και την πολιτεία.

Στο σημείο αυτό, κρίνεται αναγκαίο να δοθεί ο ορισμός για την νεανική παραπτωματικότητα, η οποία περιγράφεται σε αυτή την πτυχιακή εργασία.

Ο όρος νεανική παραπτωματικότητα, αναφέρεται στη δυσφορία που προκαλούν οι αναδιατάξεις της ψυχοδιανοητικής λειτουργίας της εφηβείας και εκφράζεται με ευκολία στις διαταραχές της συμπεριφοράς(Balier, 1998). Ακόμη, η νεανική παραβατικότητα αποτελεί, σύμφωνα με τον Χαλάτση(2008), κοινωνικο-νομικό όρο και αναφέρεται σε επιθετικές συμπεριφορές, οι οποίες παραβιάζουν τον νόμο. Από τα στατιστικά στοιχεία της Υποδιεύθυνσης Προστασίας Ανηλίκων του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης, προκύπτει ότι η συμμετοχή των ανηλίκων στη συνολική εγκληματικότητα κυμαίνεται ανάμεσα στο 13-17%(Χαλάτσης, 2008).

Όπως αναφέρει ο Καρύδης(2008), η συμμετοχή των ανηλίκων στη συνολική εγκληματικότητα κυμαίνεται σε ποσοστό 5-6%. Κυρίως πρόκειται για παραβάσεις του Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας, που αποτελούν την μεγάλη πλειοψηφία(80-85%) της παραβατικής συμπεριφοράς των ανηλίκων στην Ελλάδα(Καρύδης, 2008). Κατά την τελευταία δεκαετία παρατηρείται και μείωση του μέσου ηλικιακού δείκτη των ανηλικών παραβατών(Καρύδης, 2008).

Επιπλέον, σύμφωνα με τον Σταθόπουλο(2005), τα αγόρια, κυρίως κατά την περίοδο της εφηβείας, στρέφονται προς την αντικοινωνική συμπεριφορά, σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό από ότι τα κορίτσια. Μεταξύ των ανηλίκων που τέλεσαν κάποιο αδίκημα, τα κορίτσια αποτελούν το 2,5-3%(Σταθόπουλος, 2005). Η εγκληματικότητα, ως μία εκδήλωση που εμφανίζεται συχνά στην εφηβεία, φτάνει στο αποκορύφωμά της στο 15^ο έτος της ηλικίας για τα αγόρια και στο 14^ο έτος της ηλικίας για τα κορίτσια(Herbert, 1992).

Ο Kraus (1977) αναφερόμενος στην ορισμό της παραβατικότητας ανηλίκων υποστήριξε ότι αυτή αποτελεί μια μορφή αντικοινωνικής και παρεκκλίνουσας συμπεριφοράς των ανηλίκων, μεταξύ των οποίων συμπεριλαμβάνεται η πρόκληση εναντίον των αρχών και η απειλή ενάντια στην ίδια τους την ασφάλεια (www.encephalos.gr).

Πολύ συχνά γίνεται ο συσχετισμός της παραβατικότητας με τους θεσμούς της οικογένειας, του σχολείου, αλλά και με τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας. Στη συνέχεια, θα ακολουθήσει μία αναφορά στους θεσμούς αυτούς και στη συσχέτιση που τελικά έχουν με την παραβατικότητα του ανηλίκου.

Η οικογένεια αποτελεί τον πρώτο φορέα κοινωνικοποίησης, με τον οποίο έρχεται το παιδί σε επαφή. Η θεωρία έχει αποδείξει ότι από την οικογένεια «πλάθεται» η προσωπικότητα του παιδιού και μπαίνουν οι βάσεις για την ανατροφή του. Ο Κουράκης (1999), υποστηρίζει ότι η οικογένεια είναι ένας βασικός παράγοντας καθώς αποτελεί το πρωταρχικό περιβάλλον, στο οποίο το παιδί διαμορφώνει την προσωπικότητά του και υιοθετεί τις αξίες αλλά και τον τρόπο συμπεριφοράς του.

Σύμφωνα με το Βρετανό Καθηγητή της εγκληματολογίας, David Farrington, ένα χαρακτηριστικό των οικογενειών ανήλικων παραβατών είναι ότι συνήθως πρόκειται για φτωχιές οικογένειες. Ωστόσο δεν είναι μόνο η φτώχεια που φέρνει εγκληματικότητα. Πολύ συχνά, η φτώχεια, αντίθετα χαλυβδώνει το νεαρό παιδί και το ωθεί από αντίδραση να ανέβει ψηλά και να ξεπεράσει άλλους συνομηλίκους του από εύπορες οικογένειες.

Οι οικονομικές συνθήκες στις οποίες ζει η οικογένεια δεν αποτελούν καθοριστικό παράγοντα για τη διαμόρφωση της προσωπικότητας του παιδιού. Το σημαντικό στοιχείο είναι η ανατροφή που θα δοθεί στον ανήλικο, οι αξίες και τα πρότυπα που θα διαμορφώσει, σε όλη τη διάρκεια της εξέλιξής του.

Σύμφωνα με τον Τσιάντη(1996), η προσπάθεια του εφήβου για αυτονομία και ανεξαρτησία αποτελεί απειλή, για την ισορροπία της οικογένειας, που υπήρχε μέχρι εκείνη την περίοδο, όταν αρχίζουν οι διαδικασίες της ατομικοποίησης του εφήβου. Η ισορροπία της οικογένειας, εξαρτάται πολύ συχνά από τον βαθμό της εξάρτησης των παιδιών από τους γονείς τους, αλλά και αντίστροφα(Τσιάντης, 1996). Όταν οι γονείς ασκούν έντονο έλεγχο, αυτό μπορεί να οδηγήσει τον έφηβο να αντιδράσει με διάφορες εκδραματίσεις στην συμπεριφορά του, με απομάκρυνση και αποξένωση από την οικογένεια, με την αναζήτηση ψευδών λύσεων και πρόσκαιρων διεγέρσεων, με τα ναρκωτικά, ή και με αντικοινωνική συμπεριφορά(Τσιάντης, 1996).

Το σχολείο θεωρείται, μετά την οικογένεια, ο σημαντικότερος φορέας κοινωνικοποίησης, αφού διαδραματίζει πολύ σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση του ανηλίκου. Η προσωπικότητα των παιδιών επηρεάζεται σημαντικά από τις σχέσεις τους με τους εκπαιδευτικούς, τους συμμαθητές τους και από το κλίμα που επικρατεί στο σχολείο. Ουσιαστικά το παιδί με την είσοδο του στο σχολείο κάνει το πρώτο βήμα έξω από την οικογένεια, προσπαθώντας να αναλάβει ένα διαφορετικό ρόλο, αυτόν του μαθητή, αλλά και του συνομηλίκου- συμμαθητή. Παράλληλα με τη διδασκαλία, οι μαθητές μαθαίνουν τους κοινωνικούς κανόνες συμπεριφοράς, την πειθαρχία, πως πρέπει να συμπεριφέρονται με τους συνομηλίκους τους και πως με τους καθηγητές τους.

Οι σχολικοί παράγοντες, οι οποίοι φαίνεται ότι έχουν κάποια σχέση με την παραβατική δραστηριότητα είναι το δυσλειτουργικό ακαδημαϊκό περιβάλλον και η σχολική αποτυχία. Σε διαχρονική έρευνα, σε νέους του Καναδά, αποδείχθηκε ότι η φτωχή απόδοση στο σχολείο, είναι ένα από τα σημαντικότερα συστατικά που οδηγούν σε αποδιοργανωτική

συμπεριφορά αρχικά και αργότερα στην παραβατικότητα. (Shelley-Tremblay J., O'Brien N., Langhinrichsen-Rohling J., 2007: 376-392)

Ωστόσο, αυτό δεν συνεπάγεται ότι ένας αναλφάβητος θα διαπράξει έγκλημα ή ότι οι παραβατικοί ανήλικοι είναι και αναλφάβητοι. «Αυτό εξηγείται από το γεγονός ότι ένας ανήλικος που δεν έχει μια στοιχειώδη εκπαίδευση, δύσκολα θα βρει δουλειά, επομένως δύσκολα θα εξασφαλίσει τους πόρους που χρειάζεται για να ζήσει, άρα μπορεί να καταφύγει εύκολα στην κλοπή». (Γεωργούλας Σ., 2000:99-101).

Εν συνεχεία, ο Γεωργούλας(2000), αναφέρει ότι ατομικοί παράγοντες, που συμβάλλουν στην παραβατικότητα των ανηλίκων είναι το φύλο, η φυσιογνωμία, η κληρονομικότητα και τέλος, τα στοιχεία της αντικοινωνικής προσωπικότητας.

Πιο συγκεκριμένα, ως προς το φύλο, ο Γεωργούλας(2000) υποστηρίζει ότι συνήθως κάνουμε λόγο για αντικοινωνικό ανήλικο και σπάνια αναφερόμαστε σε παραβατική ανήλικη. Σχετικά με την φυσιογνωμία, γίνεται λόγος για την επικινδυνότητα του διαφορετικού (Γεωργούλας, 2000).

Για την κληρονομικότητα, έρευνα που έκαναν οι Hutchinh και Mednick(1977 στο Γεωργούλας, 2000), σε υιοθετημένα παιδιά έδειξε ότι, τα παιδιά που είχαν φυσικούς πατέρες με βεβαρημένο παρελθόν, χωρίς καν να τους έχουν γνωρίσει, εμφάνιζαν μεγαλύτερες πιθανότητες να διαπράξουν κάποιο αδίκημα, συγκριτικά με τα παιδιά των οποίων οι θετοί γονείς είχαν ποινικό μητρώο, χωρίς να έχουν και οι φυσικοί τους γονείς.

Κλείνοντας, αναφορικά με τα στοιχεία της αντικοινωνικής συμπεριφοράς, ο Γεωργούλας(2000) τονίζει ότι η συμπεριφορά του νέου με προπαραβατική προσωπικότητα, είναι κατά το μεγαλύτερο μέρος της αποτέλεσμα ψυχοβιολογικών δυνάμεων, τα οποία δεν εντοπίζονται στη σφαίρα του συνειδητού.

Τα τελευταία χρόνια πολύς λόγος γίνεται για τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας και κατά πόσο αυτά, επηρεάζουν τη συμπεριφορά και τα πρότυπα των νέων. Τα σύγχρονα μέσα επικοινωνίας (τηλεόραση, περιοδικά, διαδίκτυο, ταινίες, μουσική, ηλεκτρονικά παιχνίδια),

τα οποία έχουν αντικαταστήσει τα παραδοσιακά μέσα, αν και δεν έχει αποδειχθεί εξολοκλήρου ότι επιδρούν στη συμπεριφορά των δεκτών τους, φαίνεται ότι τείνουν να κυριαρχήσουν στην κοινωνική οργάνωση μέσα από την παντοδυναμία των προτύπων που προβάλλουν.

Οι ανήλικοι έχουν χαρακτηριστεί ως το πιο ευάλωτο κοινωνικό στρώμα στην επίδραση των μέσων, ως προς την υιοθέτηση αντικοινωνικών συμπεριφορών. Η μίμηση και η ταύτιση με τους ήρωες των τηλεοπτικών προγραμμάτων, που ζουν μέσα στη «χλιδή» και που ελάχιστοι εργάζονται σε κανονική εργασία, ο εθισμός στη βία, αλλά και η δραματοποίηση των παραβάσεων των ανηλίκων από τον τύπο, με φυσικό επακόλουθο την αύξηση του φόβου του εγκλήματος στο γενικό πληθυσμό, είναι μερικά από τα αρνητικά στοιχεία των μέσων, τα οποία έχουν σημαντικό αντίκτυπο στους ανηλίκους (Φαρσεδάκης, 1991 στο Γεωργίου Σ., 2007).

Όσον αφορά τις υπηρεσίες που είναι υπεύθυνες για την πρόληψη και καταστολή της παιδικής εγκληματικότητας, από την μεριά του κράτους, την ευθύνη έχει η αρμόδια Διεύθυνση του Υπουργείου Δικαιοσύνης(Σταθόπουλος, 2005). Ανάλογα με την ηλικία, το οικογενειακό περιβάλλον και την βαρύτητα της πράξης, οι ανήλικοι που παραπέμπονται στα δικαστήρια, υποβάλλονται στα εξής μέτρα αγωγής, όπως αναφέρει ο Σταθόπουλος(2005): 1) Επίπληξη από τον δικαστή, 2) Ο κηδεμόνας αναλαμβάνει την ευθύνη για την επιμέλεια του ανηλίκου, 3) Διορίζεται από το δικαστήριο επιμελητής ανηλίκων, που αναλαμβάνει την ευθύνη της επιμέλειας του ανηλίκου, 4) Εισαγωγή σε ίδρυμα αγωγής ανηλίκων, 5) Θεραπευτικά μέτρα, για τους ανηλίκους που πάσχουν από κάποια ψυχική νόσο, είναι επιληπτικοί, αλκοολικοί, τυφλοί ή κωφάλαλοι, 6) Φυλάκιση, σε όσους διέπραξαν το αδίκημα κατά την ανήλικη ζωή τους αλλά δικάζονται στη μετεφηβική τους ηλικία.

Τέλος, κρίναμε σκόπιμο να αναφερθούμε στα βασικά σημεία του νόμου για την παραβατικότητα των ανηλίκων που ισχύει στην Ελλάδα (τροποποίηση του νόμου για τους ανηλίκους, 2010. βλ.παράρτημα 2):

Αντικείμενο του σχεδίου νόμου είναι η τροποποίηση της ισχύουσας νομοθεσίας για τους ανήλικους δράστες εγκληματικών πράξεων. Προτείνεται, μεταξύ άλλων, ότι: α) ο ποινικός σωφρονισμός δεν μπορεί να έχει διάρκεια μεγαλύτερη των 10 ετών και μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις, ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων, ανέρχεται έως τα 15 έτη, β) στους ανηλίκους που τελούν αξιόποινες πράξεις και δεν έχουν συμπληρώσει το 15^ο έτος της ηλικίας τους επιβάλλονται μόνον αναμορφωτικά ή θεραπευτικά μέτρα, ενώ σε όσους τα έχουν συμπληρώσει μπορεί, αν κριθεί αναγκαίο, να επιβληθεί και ποινικός σωφρονισμός, και γ) ο περιορισμός σε ειδικό κατάστημα κράτησης νέων επιβάλλεται μόνο στους ανηλίκους που έχουν συμπληρώσει το 15ο έτος της ηλικίας τους, εφόσον η πράξη τους έχει το χαρακτήρα κακουργήματος και ο ποινικός σωφρονισμός κρίνεται, με ειδικά και εμπειριστατωμένα αιτιολογημένη απόφαση, απολύτως αναγκαίος.

Επίσης ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα εξής σημεία: α)στα δικαστήρια ανηλίκων δεν μπορεί να τηρηθεί η διαδικασία του αυτοφώρου, β) η προσωρινή κράτηση ανηλίκων επιτρέπεται μόνο σε όσες περιπτώσεις μπορεί να επιβληθεί και ποινικός σωφρονισμός, δηλαδή μόνο σε ανηλίκους μεγαλύτερους των 15 ετών, ενώ δεν μπορεί να διαρκεί για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο των έξι μηνών, και γ) προβλέπεται ο υποχρεωτικός διορισμός συνηγόρου από το δικαστή ανηλίκων, σύμφωνα και με όσα ισχύουν ειδικότερα περί διορισμού συνηγόρου στο άρθρο 40 παρ. 2 περ. β'ii της Διεθνούς Σύμβασης ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού, δ) η παραπομπή του ανηλίκου, καταρχήν, σε προνοιακού τύπου δομές και, όταν αυτή δεν κρίνεται επαρκής, απαιτείται η προηγούμενη ακρόασή του από το δικαστή ανηλίκων και η συνεκτίμηση της προσωπικής του γνώμης πριν τον εγκλεισμό, για προληπτικούς λόγους, σε ίδρυμα αγωγής, ε) η ίδρυση Κεντρικού Επιστημονικού Συμβουλίου για την αντιμετώπιση του προβλήματος της θυματοποίησης και της εγκληματικότητας των ανηλίκων, που

υποστηρίζεται διοικητικά από συνιστώμενη ειδική υπηρεσία στο Υπουργείο Δικαιοσύνης (www.ministryofjustice.gr).

Στα πλαίσια των δραστηριοτήτων του το Υπουργείο Δικαιοσύνης και Δημόσιας Τάξης για την διαμόρφωση αντεγκληματικής πολιτικής, έχει συσταθεί Συμβούλιο Εγκληματικότητας. Μεταξύ των βασικών στόχων του Συμβουλίου, στο οποίο συμμετέχουν κρατικοί και ιδιωτικοί φορείς, είναι ο σχεδιασμός Εθνικής Στρατηγικής, ο συντονισμός και η εφαρμογή όλων των μέτρων που απαιτούνται για την πρόληψη και την αντιμετώπιση της εγκληματικότητας.

Το συμβούλιο εγκληματικότητας έχει εκπονήσει Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Πρόληψη και την Αντιμετώπιση της Εγκληματικότητας το οποίο καλύπτει την περίοδο 2006 –2020 και του οποίου η υλοποίηση έχει ήδη αρχίσει. Οι δράσεις που έχουν καταγραφεί αφορούν κυρίως, το θεσμό της οικογένειας και του σχολείου, τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, την Νομοθεσία, την Μεταχείριση καθώς και την κοινωνική επανένταξη Αδικοπραγούντων και κρατουμένων. Επίσης, προνοούν την συνεταιρητικότητα, καθώς και την ενεργοποίηση όλων των αρμόδιων φορέων και είναι βασισμένες στην ολιστική αντιμετώπιση του φαινομένου της παραβατικότητας, σύμφωνα με τις ευρωπαϊκές και άλλες διεθνείς στρατηγικές.

Ανάμεσα στους βασικούς στόχους του συμβουλίου εγκληματικότητας, είναι και η ανάπτυξη δικτύου συνεργασίας με τις Τοπικές Αρχές, και γενικά την κοινότητα για την προώθηση διαφόρων προληπτικών προγραμμάτων. Π. χ. εκπαιδεύτηκαν πρόσφατα, ψυχολόγοι, εκπαιδευτικοί και κοινωνικοί λειτουργοί, στα εργαλεία «επικοινωνία στην οικογένεια», «στηρίζομαι στα πόδια μου» και «συζητήσεις εφήβων». Στα πλαίσια της συνεργασίας με την κοινότητα προωθείται, επίσης, η εφαρμογή του θεσμού του Αστυνομικού της γειτονιάς, κυρίως, σε περιοχές που παρουσιάζουν αυξημένη παραβατικότητα. Σε αυτές τις περιοχές, το Υπουργείο Δικαιοσύνης και Δημόσιας Τάξης

προωθεί την εφαρμογή του θεσμού των Τοπικών Συμβουλίων Πρόληψης της Νεανικής Παραβατικότητας.

Βασικός ρόλος των συμβουλίων αυτών, θα είναι η επισήμανση νεαρών παραβατών μέσα στις γειτονιές /κοινότητες και στην συνέχεια η στήριξη των ίδιων, αλλά και η παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών προς τις οικογένειες τους, μέσω τακτικών επαφών από τους εκπαιδευμένους επαγγελματίες. Απώτερος στόχος, είναι η ενίσχυση των δεσμών της γειτονιάς/ κοινότητας και η συμμετοχή των ίδιων των πολιτών στην πρόληψη του φαινομένου της νεανικής παραβατικότητας(www.ministryofjustice.gr).

Οι διαπροσωπικές σχέσεις των εφήβων με τον εαυτό τους και τους άλλους

Οι διαπροσωπικές σχέσεις των ανηλίκων, απασχολούν τόσο τους κοινωνικούς επιστήμονες, όσο και τους γονείς αλλά και τους εκπαιδευτικούς. Κατά καιρούς, για τη συμπεριφορά των ανηλίκων ενοχοποιούνται τα Μ.Μ.Ε., τα δίκτυα κοινωνικής δικτύωσης, τα βιντεοπαιχνίδια, οι συμμορίες ανηλίκων. Ωστόσο, οι ανήλικοι επηρεάζονται και επηρεάζουν με τη σειρά τους, την κοινωνία στην οποία ζουν.

Στην βιομηχανική κοινωνία που ζούμε, όπως τονίζει ο Ιωαννίδης(1991), δεν υπάρχουν αυστηρά καθορισμένα πλαίσια, μέσα από τα οποία να περνά ο έφηβος σε κάποια φάση, έτσι ώστε να προετοιμαστεί για να αναλάβει τις ευθύνες της ενήλικης ζωής. Το βάρος αυτό πέφτει στην οικογένεια, προκειμένου να οδηγήσει τον έφηβο στον κύριο στόχο του, ο οποίος είναι το να αποκτήσει την αυτονομία του(Ιωαννίδης, 1991).

Ο ανήλικος, παρά το νεαρό της ηλικίας του, δεν παύει να είναι ένα άτομο με προσωπικότητα, που διαμορφώνει τις σχέσεις με τους σημαντικούς «άλλους» και έχει λόγο, στις σχέσεις που δημιουργεί. Οι γονείς, από την πλευρά τους, κάνουν τις δικές τους προσπάθειες να αναθρέψουν το παιδί τους, όσο καλύτερα μπορούν. Ωστόσο, μερικές φορές ίσως γίνονται υπερπροστατευτικοί με αρνητικές συνέπειες για το παιδί.

Τόσο ο εξουσιαστικός έλεγχος που ασκούν οι γονείς, όσο και ο επιτρεπτικός μη-έλεγχος, δυσκολεύουν τον έφηβο να γνωρίσει τον τρόπο διαπραγμάτευσης με άλλα πρόσωπα(Ιωαννίδης, 1991). Οι υπερβολικές απαιτήσεις ή η απουσία απαιτήσεων, η απουσία βοήθειας ή η υπερβολική βοήθεια, εξωπραγματικοί στόχοι ή έλλειψη στόχων, είτε ιστοπεδώνουν, είτε δεν δίνουν ικανά ερεθίσματα στον έφηβο, ώστε να αποκτήσει τις γνώσεις που θα τον βοηθήσουν να μειώσει την εξάρτηση του από τους γονείς(Ιωαννίδης, 1991).

Οι γονείς, ενώ πρέπει να είναι συνεχώς παρών, όταν οι έφηβοι το έχουν ανάγκη, ταυτόχρονα πρέπει να δεχτούν ότι εκθρονίζονται από τα παιδιά τους, ελαττώνεται η επιρροή τους επάνω στα παιδιά και σχεδόν μπαίνουν στο περιθώριο(Dolto & Dolto, 2000).

Το άγχος των γονιών για την ανατροφή του παιδιού τους, εντείνεται κατά την περίοδο της εφηβείας. Η περίοδος αυτή, πολλές φορές, χαρακτηρίζεται από εντάσεις στην οικογένεια, μία τάση του ανηλίκου για αντιπαράθεση και αντίλογο, καθώς ξεκινά να ανακαλύπτει την αυτονομία του και δοκιμάζει τα όρια της αυτονομίας αυτής.

Όπως αναφέρει χαρακτηριστικά και η Reymond-Rivie(1989) η εμφάνιση της εφηβείας συνδέεται τις περισσότερες φορές με μία κρίση αντίθεσης προς τους ενηλίκους. Η κρίση αυτή ενδέχεται να είναι φανερή ή όχι, να είναι περισσότερο ή λιγότερο βίαιη (Reymond-Rivie, 1989). Η περίοδος της εφηβείας παίζει καθοριστικό ρόλο, για την μετέπειτα εξέλιξη του χαρακτήρα, καθώς και της προσωπικότητας του εφήβου(Reymond-Rivie, 1989). Σε αυτή την περίοδο, η τρυφερότητα των γονέων, θεωρείται ενοχλητικός συναισθηματισμός από τους εφήβους, το ενδιαφέρον των γονέων θεωρείται παρέμβαση και τέλος, η αποφασιστικότητα των γονέων μεταφράζεται από τους εφήβους ως προσβολή (Reymond-Rivie, 1989).

Οι εσωτερικές σχέσεις σε μία οικογένεια, που αποτελούν ουσιαστικά την δυναμική της, μπορεί να επηρεαστούν από κάποια εξωτερικά γεγονότα, τα οποία ενδέχεται να προκαλέσουν κρίση. Αυτό, φέρει ως αποτέλεσμα, την διαταραχή της όποιας ισορροπίας έχει η οικογένεια, τη δεδομένη χρονική στιγμή. Δηλαδή, τα διάφορα γεγονότα που συμβαίνουν στη ζωή της οικογένειας, επηρεάζουν τελικά τις εσωτερικές σχέσεις στην οικογένεια, με αποτέλεσμα αυτό να έχει άμεσα αντίκτυπο και σε ολόκληρο το σύστημα της οικογένειας(Τσιάντης, 1996).

Συνεχίζοντας, η αναπτυξιακή φάση, κατά την οποία εμφανίζεται μία κρίση και αποτελεί μεταβατική φάση στον κύκλο ζωής της οικογένειας, είναι όταν τα παιδιά βρίσκονται στην εφηβεία. Κατά την περίοδο αυτή, συνυπάρχουν δύο στοιχεία, το πρώτο είναι οτιδήποτε

συνοδεύει τις διεργασίες που αναπτύσσονται στον έφηβο, όπως η επιθυμία για ανεξαρτησία, απομάκρυνση από την οικογένεια, αναζήτηση συντρόφου, επαγγελματική αποκατάσταση. Το δεύτερο στοιχείο, είναι η κρίση της μέσης ηλικίας των γονέων του εφήβου(Τσιάντης, 1996).

Όταν ένα παιδί φτάνει στην εφηβεία, οι γονείς του κατανοούν όλο και πιο πολύ ότι θα μείνουν ξανά μόνοι τους. Ο τρόπος, με τον οποίο διεργάζεται το ζευγάρι, αυτά τα φυσιολογικά άγχη, επηρεάζεται από προσωπικούς, οικογενειακούς και ιδιοσυγκρασιακούς παράγοντες(Τσιάντης, 1996).

Δεν πρέπει να λησμονούμε το γεγονός, ότι η κρίση της μέσης ηλικίας των γονέων και η κρίση της εφηβείας των παιδιών, αποτελούν ένα γόνιμο έδαφος για ανάπτυξη συγκρούσεων στην οικογένεια και παράλληλα βγάζουν στην επιφάνεια μία οικογενειακή κρίση(Τσιάντης, 1996). Όμως, η συναισθηματική ωριμότητα των μελών της οικογένειας, η συμπληρωματικότητα στο ρόλο των γονέων και η ύπαρξη ενός κοινωνικού δικτύου υποστήριξης, μπορούν να βοηθήσουν τα μέλη της, για την αντιμετώπιση των κρίσεων(Τσιάντης, 1996).

Όσον αφορά τώρα, τις διεργασίες των εφήβων, η ανεξαρτητοποίηση με την παράλληλη αποδέσμευση από τις γονεϊκές εικόνες, αποτελούν τη σημαντικότερη διεργασία της εφηβείας. Ακόμη μία διεργασία, είναι η παλινδρόμηση, η οποία χαρακτηρίζεται από την εμφάνιση παλαιότερων σχημάτων συμπεριφοράς, καθώς ο έφηβος πρέπει να έρθει σε επαφή με τα πάθη της βρεφικής και πρώιμης παιδικής ηλικίας, προκειμένου να εγκαταλειφθούν οι αρχικές επενδύσεις(Blos, 1967 στο Τσιάντης, 1996).

Ο Τσιάντης(1996) προσθέτει την αμφιθυμία του εφήβου, ως ένα χαρακτηριστικό που υποδηλώνει την παρουσία χαρακτηριστικών, από προηγούμενα στάδια της ανάπτυξης. Η αμφιθυμία μπορεί να εκφραστεί με τη συναισθηματική αστάθεια στις σχέσεις, την αντίθεση στο τι σκέφτεται και τι αισθάνεται και τις παράλογες αλλαγές στη συμπεριφορά. Οι διακυμάνσεις αυτές στα συναισθήματα και στη συμπεριφορά του εφήβου, είναι μία ένδειξη

των διαδικασιών της ανάπτυξης, που επηρεάζουν όμως τους γονείς του εφήβου, οι οποίοι ορισμένες φορές αισθάνονται αμηχανία ή και απόγνωση.

Οι έφηβοι, αναπτύσσουν στάσεις και αισθήματα, σχετικά με το σώμα τους, τα οποία παίζουν καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση της έννοιας της προσωπικής ταυτότητας(Herbert, 1992). Αυτές οι υποκειμενικές εντυπώσεις, που δημιουργεί το άτομο για το σώμα του, αποτελούν την εικόνα του σωματικού εαυτού(Herbert, 1992).

Επιπλέον, ο εφηβικός εγωκεντρισμός, προκαλείται τόσο από τις μεγάλες σωματικές αλλαγές, κατά τη διάρκεια της ήβης, όσο και από την προσπάθεια του εφήβου να διαμορφώσει μία ταυτότητα του Εγώ(Herbert, 1992). Ορισμένες φορές, οι έφηβοι παρουσιάζουν συναισθηματικές μεταπτώσεις, από τον ακραίο ναρκισσισμό, μέχρι την υποτίμηση προς τον ίδιο του τον εαυτό, όπως αναφέρει ο Herbert(1992).

Ο έφηβος, πολλές φορές, χαρακτηρίζεται από ένα αίσθημα αμφισβήτησης για τον εαυτό του. Γνωρίζει άλλες πτυχές του εαυτού του και πολλές φορές βρίσκεται αντιμέτωπος με αυτές, καθώς ίσως δεν ξέρει πως να τις διαχειριστεί. Ταυτόχρονα, καλείται να αντεπεξέλθει στις σχέσεις του με τους ευρύτερους άλλους και να νιώσει επαρκής στους ρόλους που υιοθετεί, π.χ. γιος, μαθητής, αδελφός, φίλος κτλ.

Σε περίπτωση που δεν συμπίπτει η ιδέα που έχει ο έφηβος για τον εαυτό του, με την ιδέα που έχει για τον ιδανικό εαυτό του, αυτό μπορεί να οδηγήσει τον έφηβο να βιώνει άγχος και υπερευαισθησία(Herbert, 1992). Ο τρόπος με τον οποίο αντιμετωπίζουν οι άνθρωποι τον έφηβο, καθώς και το τι σκέφτονται γι' αυτόν, έχει βαρύνουσα σημασία για το πώς αντιλαμβάνεται ο ίδιος τον εαυτό του, δηλαδή για την εικόνα του εαυτού του(Herbert, 1992).

Κατά την περίοδο της εφηβείας, ο έφηβος περνά από μία «κρίση ταυτότητας», η οποία προκαλεί, σύμφωνα με τον Herbert(1992), τα εξής δυσάρεστα συμπτώματα: άγχος, κατάθλιψη, αίσθημα απογοήτευσης, συγκρούσεις και ηττοπάθεια. Οι περισσότεροι έφηβοι

βέβαια, στην πραγματικότητα έχουν μία θετική και ρεαλιστική εικόνα εαυτού, που παραμένει σταθερή, με το πέρασμα του χρόνου(Herbert, 1992).

Χωρίς βέβαια από αυτό να συνεπάγεται ότι στη διάρκεια της εφηβείας, δεν συμβαίνουν αλλαγές στην αντίληψη που έχουν οι έφηβοι για τον εαυτό τους(Herbert, 1992). Τόσο το άγχος, όσο και η αγωνία για το μέλλον, είναι δυνατό να αυξηθούν, κατά τη διάρκεια της εφηβείας(Herbert, 1992).

Εν συνεχεία, τα αναπτυξιακά επιτεύγματα του εφήβου, όπως τα ορίζει ο Τσιάντης(1996) είναι τα εξής: ο έφηβος κινείται μεταξύ εξάρτησης και ανεξαρτησίας, ο έφηβος πρέπει να εξοικειωθεί με τις συμβαίνουσες σωματικές μεταβολές, μπαίνουν οι βάσεις για τις ετεροφυλοφιλικές σχέσεις, αρχίζει να δημιουργείται η αίσθηση του εαυτού, η σχέση με τους συνομηλικούς μεταβάλλεται και αναθεωρείται, διερευνάται η μελλοντική επαγγελματική απασχόληση και τέλος επανεξετάζονται από τον έφηβο, τα συστήματα αξιών της κοινωνίας, καθώς και οι τρέχουσες ηθικές αξίες.

Πιο συγκεκριμένα, στην ηλικία των 13 ετών, ο έφηβος περνά μία περίοδο ενδοσκόπησης και συναναστροφής με άτομα της ηλικίας του(Vallejo-Nagera, 2001). Από την άλλη μεριά, απομονώνεται από τους ενηλικούς, οι οποίοι μέχρι εκείνη την περίοδο επηρέαζαν τη ζωή του, όπως η μητέρα, ο πατέρας, οι παππούδες κτλ. (Vallejo-Nagera, 2001). Προχωρώντας στην ηλικία των 15 ετών, ο νέος σταματά να αποτελεί μέρος της ομάδας του και προσπαθεί πλέον να διαμορφώσει μια μοναδική και εντελώς δική του προσωπικότητα(Vallejo-Nagera, 2001). Οι σχέσεις των εφήβων με τους γονείς τους χαρακτηρίζονται από δυνατά και αντικρουόμενα συναισθήματα αγάπης και εχθρότητας(Ιωαννίδης, 1991).

Τέλος, στη μετεφηβική περίοδο, από τα 18 έως τα 22 έτη, και μεν ο νέος παύει να είναι ανήλικος, εξαρτάται όμως από οικονομικής άποψης, ακόμη από τους γονείς(Vallejo-Nagera, 2001). Ορισμένες φορές οι γονείς νιώθουν πανικό στη σκέψη ότι το παιδί τους

μπορεί να φύγει από το σπίτι και έτσι γίνονται υπερπροστατευτικοί, προκειμένου να μην τα χάσουν(Vallejo-Nagera, 2001).

Εν συνεχεία, στις περιπτώσεις, που οι σχέσεις των νέων με τους γονείς τους, είναι πολύ δύσκολες, τότε τα παιδιά μπορεί να επιλέξουν συμβολικούς γονείς(Dolto & Dolto, 2000). Σε πολλές περιπτώσεις, παρατηρούμε εφήβους να υιοθετούν μια «απορριπτική στάση» απέναντι στους φυσικούς τους γονείς. Παράλληλα όμως, δημιουργούν στενές σχέσεις με άλλα ενήλικα άτομα από την ευρύτερη οικογένεια, π.χ. θείος, παππούς, εκπαιδευτικός, φίλος των γονιών. Οι σχέσεις αυτές σε καμία περίπτωση δεν αναπληρώνουν τη σχέση με τους φυσικούς γονείς, αυτό όμως δε σημαίνει ότι δεν είναι ευνοϊκές για τον ανήλικο. Δεν είναι απαραίτητα μόνο οι φυσικοί γονείς, οι οποίοι μπορούν αν βοηθήσουν τα παιδιά τους να περάσουν αποτελεσματικότερα κάποιο στάδιο της εξέλιξης τους(Dolto & Dolto, 2000).

Επιπλέον, δεν πρέπει να λησμονούμε και το μεγάλο ποσοστό των γάμων, οι οποίοι αποτυγχάνουν και δεν είναι εφικτό να επανέλθουν στην προηγούμενη τους κατάσταση(Herbert, 1998). Σύμφωνα με τον Herbert(1998), αυξάνεται διαρκώς ο αριθμός των μητέρων και των πατέρων, οι οποίοι μεγαλώνουν μόνοι τους τα παιδιά τους, είτε λόγω διαζυγίου, είτε λόγω χηρείας.

Από τη μία, οι πατεράδες αισθάνονται ότι τους λείπει η ευαισθησία που έχουν οι γυναίκες για να κατανοούν, από την άλλη οι μητέρες ανησυχούν για τα θέματα πειθαρχίας των παιδιών τους(Herbert, 1998). Ακόμη, οι γυναίκες που ζουν μόνες, είναι ικανές να αναθρέψουν τα παιδιά τους μόνες τους, αλλά πρέπει να αντιμετωπίσουν κοινωνικές και οικονομικές διακρίσεις, που εμφανίζουν εμπόδια στη ζωή τους(Michel, 2000).

Στις οικογένειες, στις οποίες οι γονείς μεγαλώνουν μόνοι τους τα παιδιά, ελλοχεύει ο κίνδυνος να γίνουν κλειστοφοβικές, ειδικά όταν ο γονέας, λόγω της απόγνωσης που βιώνει, προσκολλάται στο παιδί και έχει πολλές συναισθηματικές απαιτήσεις από αυτό(Herbert, 1998). Η διαρκής προσπάθεια του γονέα να αντικαταστήσει τη απώλεια του

παιδιού, τις περισσότερες φορές είναι λανθασμένη και αυτό φέρει ως αποτέλεσμα, τα παιδιά να γίνονται εγωκεντρικά(Herbert, 1998).

Βέβαια, δεν πρέπει να φτάνουμε στα άκρα, καθώς παρόλο που υπάρχουν πολλές οικογένειες με έναν γονέα, τα παιδιά που ανατράφηκαν από έναν ενήλικα, είναι εξίσου πιθανό να είναι ψυχολογικά υγιή, όσο και εκείνα που ανατράφηκαν και από τους δύο γονείς(Herbert, 1998).

Ολοκληρώνοντας το κεφάλαιο αυτό, πρέπει να αναφέρουμε ότι το ζήτημα των σχέσεων των εφήβων είναι περίπλοκο και πολλοί παράγοντες διαταράσσουν την ισορροπία, μεταξύ αυτών των δύο σημαντικών σχέσεων για τον έφηβο(Ιωαννίδης, 1991). Οι σχέσεις αυτές δεν πρέπει να είναι ανταγωνιστικές μεταξύ τους, αλλά συμπληρωματικές, όπως τονίζει ο Ιωαννίδης(1991). Για να είναι ανώδυνο το πέρασμα του εφήβου στην ενήλικη ζωή, πρέπει κατά την περίοδο της εφηβείας να υπάρχουν καλές σχέσεις με τους γονείς, οι οποίες θα παραμείνουν το ίδιο καλές και μετά τη διάρκεια της εφηβείας(Ιωαννίδης, 1991).

Η θεωρία του Birtchnell

Το κεφάλαιο αυτό αναφέρεται στη θεωρία του John Birtchnell, με βάση την οποία έχει κατασκευαστεί και θα αναλυθεί το δεύτερο μέρος του ερωτηματολογίου μας FMIQ (Self-rating version). Ο John Birtchnell είναι συνταξιούχος Επίτιμος Ανώτερος Λέκτορας στο Ινστιτούτο Ψυχιατρικής του Λονδίνου και ανέπτυξε τη θεωρία των τύπων ή μορφών του σχετίζεσθαι (Relating Theory) στα τέλη της δεκαετίας του ογδόντα. Η θεωρία ονομαζόταν παλαιότερα χωρική θεωρία και αφορά στη διαδικασία δημιουργίας σχέσεων μεταξύ των ανθρώπων (Birtchnell, 1990, 1993/1996, 1994, 1997)). Ο βασικός στόχος-κίνητρο που καθοδηγεί τη διαπροσωπική συμπεριφορά των ανθρώπων είναι η επίτευξη *επιθυμητών καταστάσεων ή επιπέδων του σχετίζεσθαι* (states of relatedness). Οι καταστάσεις αυτές είναι κάποιες πλεονεκτικές θέσεις που επιδιώκει να κατακτήσει ο άνθρωπος στην αλληλεπίδρασή του με τους άλλους. Οι θέσεις μπορούν να αναπαρασταθούν γραφικά στους τέσσερις πόλους δύο κάθετα τεμνόμενων αξόνων (Birtchnell, 1990, 1993/1996, 1994). Ο οριζόντιος άξονας (*Άξονας της Εγγύτητας*) αφορά στην ρύθμιση της συναισθηματικής απόστασης μεταξύ δύο ατόμων, τα οποία αναζητούν *Εγγύτητα* (Closeness) ή *Απόσταση* (Distance), ενώ ο κάθετος άξονας (*Άξονας της Δύναμης*) αφορά στην άσκηση ελέγχου και εξουσίας από μια *Θέση ισχύος* (Upperness), ή την αποδοχή ελέγχου και εξουσίας από τους άλλους από μία *Θέση αδυναμίας* (Lowerness). Η σημαντικότερη ίσως αρχή της θεωρίας είναι ότι, καμία κατάσταση του σχετίζεσθαι δεν είναι προτιμότερη από οποιαδήποτε άλλη, καθώς όλες έχουν πλεονεκτήματα (Birtchnell, 1993/1996). Για παράδειγμα,, η *Εγγύτητα* περιλαμβάνει την αλληλεπίδραση, την οικειότητα, τη φιλία, τον έρωτα, την επικοινωνία και τη συνεργασία, ενώ η *Απόσταση* τον αποχωρισμό, τα προσωπικά όρια, την άρνηση συμβιβασμού, την πρωτοτυπία, την αυθεντικότητα, την αυτοεκτίμηση και τον αυτοσεβασμό. *Θέση ισχύος* σημαίνει κοινωνική

καταξίωση, επίτευξη, ανάληψη ευθύνης και αρχηγίας, έλεγχο και επιρροή, καθοδήγηση, βοήθεια και φροντίδα. Η *θέση αδυναμίας* περιλαμβάνει συμπεριφορές εμπιστοσύνης, ασφάλειας, σεβασμού, ευγνωμοσύνης, ταπεινοφροσύνης και νομιμοφροσύνης, υπακοής και αφοσίωσης, αναζήτησης υποστήριξης και προστασίας.

Οι τέσσερις καταστάσεις του σχετίζεσθε θεωρούνται ως *στόχοι* και έχουν ως αποτέλεσμα την παροχή *ικανοποίησης και ευχαρίστησης* (source of satisfaction). Δηλαδή, ικανοποίηση προσφέρει μία αλληλεπίδραση, στην οποία και τα δύο άτομα που συμμετέχουν σε αυτήν επιτυγχάνουν τους διαπροσωπικούς τους στόχους. Οι άνθρωποι γεννιούνται με μια γενική προδιάθεση προς τις καταστάσεις του σχετίζεσθαι και μέσω της διαδικασίας της ωρίμανσής τους εξασκούνται, ώστε να νιώθουν άνετα να δημιουργούν σχέσεις από όλες τις καταστάσεις, αλλά και ικανοί να επιδιώκουν, να επιτυγχάνουν και να διατηρούν τις καταστάσεις αυτές. Για παράδειγμα, ένα άτομο που επιζητά ισχύ αναπτύσσει τις δεξιότητες που του επιτρέπουν να καθοδηγεί ή/και να εξουσιάζει τους άλλους. Οι καταστάσεις του σχετίζεσθαι εξελίσσονται διαρκώς υπό την επίδραση νέων εμπειριών.

Ευπροσαρμοστικότητα

Χρησιμοποιούμε διαφορετικούς τύπους του σχετίζεσθαι με διαφορετικούς ανθρώπους. Για παράδειγμα, σχετιζόμαστε με εγγύτητα με τους ανθρώπους που νοιώθουμε οικειότητα (π.χ. οικογένεια, φίλοι) και με απόσταση με τους ξένους. Σχετιζόμαστε από θέση ισχύος με εκείνους που χρειάζεται να τους καθοδηγούμε ή να τους βοηθάμε (π.χ. με τους υφισταμένους μας, τα παιδιά μας) και από θέση αδυναμίας με εκείνους που μας καθοδηγούν ή να μας βοηθούν (π.χ. με τους προϊσταμένους μας, τους γονείς μας).

Οι άνθρωποι που νιώθουν άνεση και ασφάλεια να δημιουργούν και να δέχονται σχέσεις από όλες τις επιθυμητές καταστάσεις του σχετίζεσθε, ονομάζονται *ευπροσάρμοστοι* (versatile) (Birtchnell, 1993/1996, 1999/2002). Αυτοί χαρακτηρίζονται από ευελιξία και προσαρμοστικότητα στις σχέσεις τους με τους άλλους, καθώς μπορούν να υιοθετούν

διαφορετικούς τύπους του σχετίζεσθαι. Επίσης, έχουν την ικανότητα να τροποποιούν τον τρόπο με τον οποίο αλληλεπιδρούν με τους άλλους, ανάλογα με το άτομο με το οποίο σχετίζονται, τη στάση και τη συμπεριφορά του, τις συνθήκες στις οποίες βρίσκονται και τις απαιτήσεις της κάθε περίπτωσης. Όταν τα παιδιά μεγαλώνουν σε μία οικογένεια που καλύπτει τις ανάγκες τους για όλες τις καταστάσεις του σχετίζεσθαι, εξελίσσονται σε ενήλικες που έχουν εμπιστοσύνη στην ικανότητα τους να σχετίζονται με επάρκεια από όλες τις καταστάσεις του σχετίζεσθαι. Στην περίπτωση δύο ευπροσάρμοστων ατόμων είναι σχετικά απίθανο να έχουν προβλήματα στις διαπροσωπικές τους σχέσεις και να αναζητήσουν οι ίδιοι θεραπεία. Μπορούν, ωστόσο, να προσέλθουν για θεραπεία ως μέλη ενός ζευγαριού ή μιας οικογένειας.

Ωστόσο, ορισμένοι άνθρωποι είναι περισσότερο προσαρμοστικοί και ευέλικτοι, ενώ κάποιοι άλλοι όχι. Τα άτομα που δεν είναι ευπροσάρμοστα ποικίλουν πολύ λιγότερο ή και καθόλου τον τρόπο με τον οποίο αλληλεπιδρούν με τους άλλους, καθώς διαθέτουν ένα περιορισμένο εύρος διαπροσωπικών δεξιοτήτων και κατά συνέπεια, δυσκολεύονται να τροποποιήσουν τη συμπεριφορά τους στις διάφορες περιστάσεις. Εάν, για παράδειγμα, κάποιος δεν μπορεί να νοιώσει εγγύτητα, αποστασιοποιείται από όλους, ή εάν δεν μπορεί να αποστασιοποιηθεί, επιδιώκει πολύ στενές σχέσεις με όλους. Εάν κάποιος δεν μπορεί να σχετιστεί από θέση αδυναμίας πρέπει συνεχώς να ελέγχει τους άλλους και εάν δεν μπορεί να κυριαρχεί, είναι αδύναμος με όλους.

Το Διαπροσωπικό Οκτάγωνο

Η εισαγωγή τεσσάρων ενδιάμεσων πόλων, οι οποίοι προέρχονται από τον συνδυασμό των τεσσάρων βασικών, δημιουργεί το *Διαπροσωπικό Οκτάγωνο* ή *Οκτάγωνο Διαπροσωπικών Σχέσεων* (Interpersonal Octagon), στο οποίο αναπαρίστανται ποσοτικά και ποιοτικά όλες οι διαπροσωπικές σχέσεις των ανθρώπων (Birtchnell, 1990, 1993/1996, 1997). Τα ονόματα των τεσσάρων ενδιάμεσων πόλων προσδιορίζονται από το συνδυασμό

των δύο αξόνων (δηλ., *Εγγύτητα από Θέση Ισχύος–ΕΘΙ, Απόσταση από Θέση Ισχύος–ΑΘΙ, Εγγύτητα από Θέση Αδυναμίας–ΕΘΑ και Απόσταση από Θέση Αδυναμίας–ΑΘΑ*), ενώ στα ονόματα των τεσσάρων βασικών προστίθεται η λέξη «Ουδέτερη», με σκοπό την ένδειξη αναφοράς σε έναν μόνο άξονα (δηλ., *Ουδέτερη Εγγύτητα–ΟΕ, Ουδέτερη Απόσταση–ΟΑ, Ουδέτερη Θέση Ισχύος–ΟΘΙ και Ουδέτερη Θέση Αδυναμίας–ΟΘΑ*).

Θετικοί και αρνητικοί τύποι του σχετίζεσθαι

Σε κάθε θέση στο οκτάγωνο, ένας άνθρωπος μπορεί να σχετίζεται είτε με θετικό τρόπο, εφόσον είναι ικανός να επιτυγχάνει και να διατηρεί σχέσεις από όλες τις θέσεις, είτε με αρνητικό τρόπο, εφόσον δεν διαθέτει την ικανότητα αυτή. Στο Σχήμα 1 παρουσιάζονται τυπικά παραδείγματα θετικών (α) και αρνητικών (β) τύπων του σχετίζεσθαι και στις οκτώ θέσεις του οκταγώνου. Οι αρνητικοί τύποι είναι κυρίως τρεις (Birtchnell, 1993/1996):

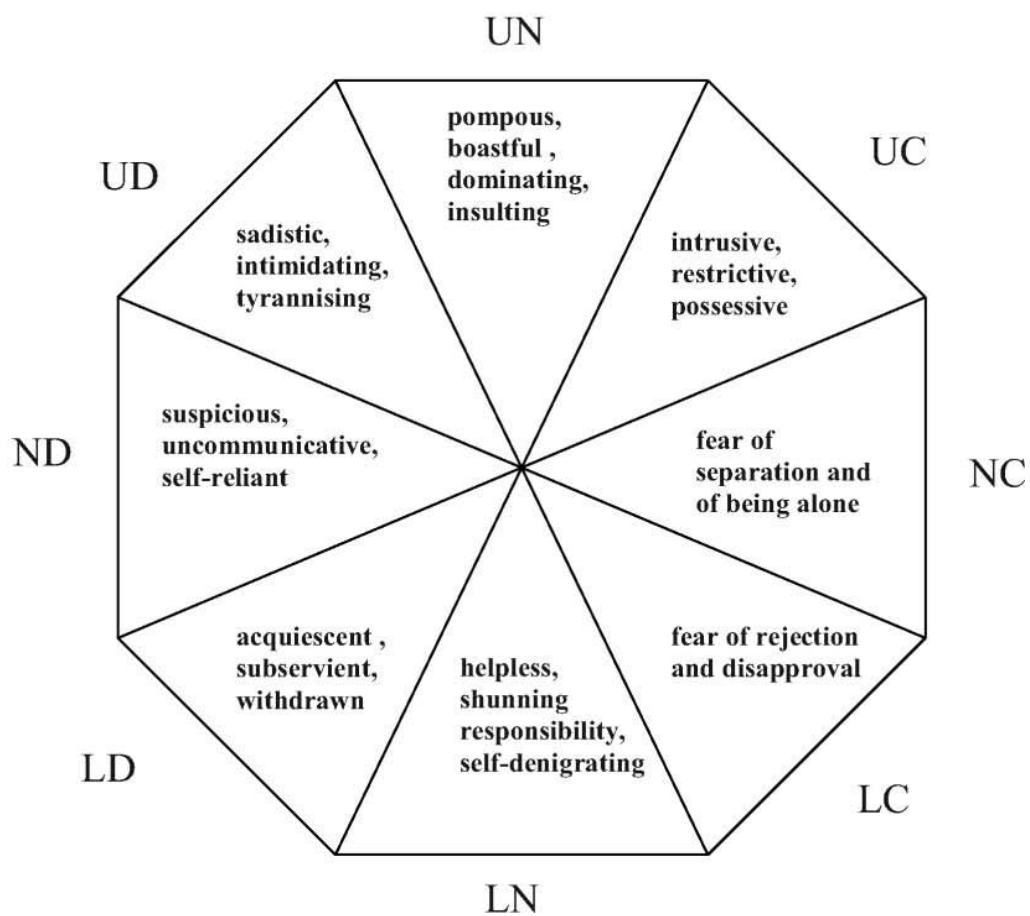
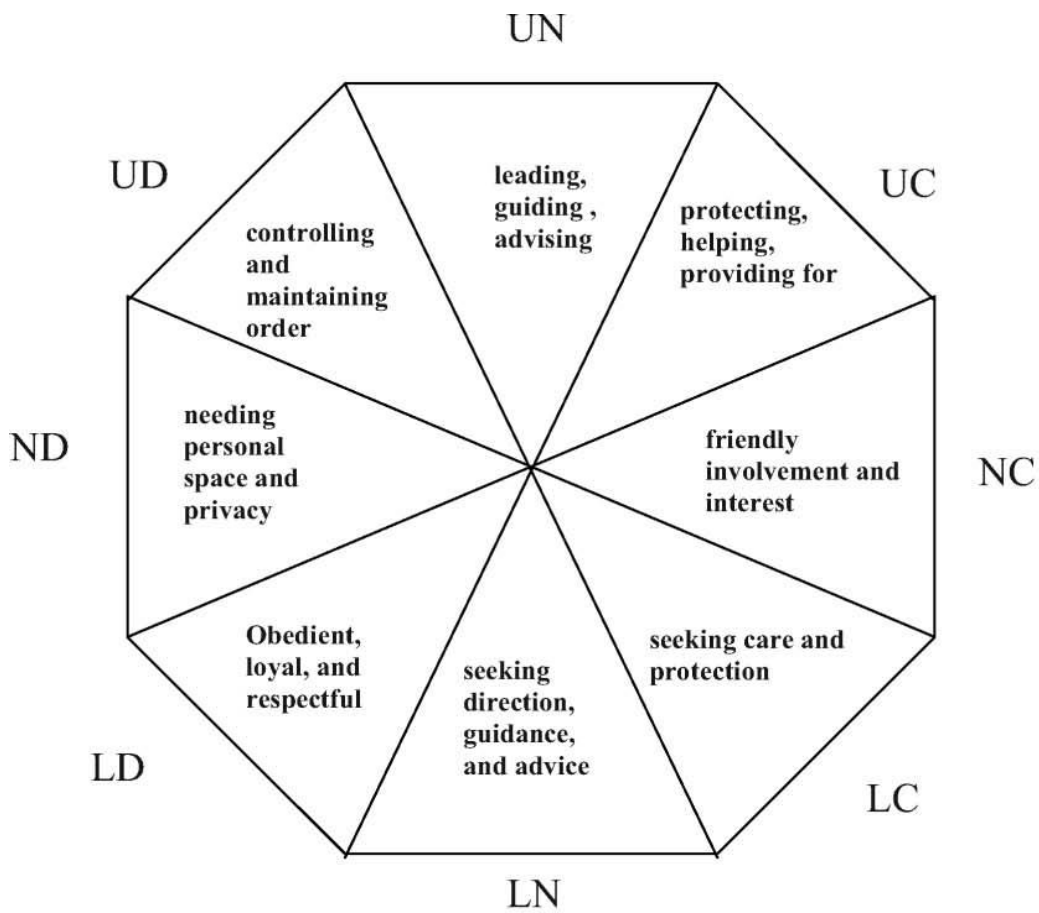
α) *Αποφευκτικοί τύποι του σχετίζεσθαι* (Avoidant relating). Το άτομο αποφεύγει ένα συγκεκριμένο τύπο, όπου αισθάνεται ανεπαρκές ή ανίκανο και υιοθετεί τον αντίθετο τύπο, όπου αισθάνεται ασφαλές και σίγουρο. Στον οριζόντιο άξονα η ανικανότητα του ατόμου να σχετίζεται από τον έναν πόλο το οδηγεί στον αρνητικό τύπο του σχετίζεσθαι από τον αντίθετο πόλο, ενώ στον κάθετο άξονα, το οδηγεί στον ίδιο πόλο. Για παράδειγμα, ένα άτομο που φοβάται την μοναξιά (απόσταση) προσκολλάται στους άλλους (εγγύτητα), ενώ ένα άτομο που αδυνατεί να είναι ισχυρός (θέση ισχύος) αναζητάει καθοδήγηση (θέση αδυναμίας).

β) *Απεγνωσμένοι τύποι του σχετίζεσθαι* (Desperate relating). Το άτομο προσπαθεί με οποιονδήποτε τρόπο να επιτύχει ή να διατηρήσει ένα τύπο του σχετίζεσθαι (π.χ. επιβάλλοντας τον τύπο που επιθυμεί), αδιαφορώντας για τις ανάγκες ή τις επιθυμίες των άλλων. Για παράδειγμα, ένα άτομο επιβάλλει εγγύτητα ακόμα και όταν το άλλο επιθυμεί

απόσταση, ή προσποιείται αδυναμία και εκλιπαρεί το άλλο άτομο να σχετιστεί μαζί του από θέση ισχύος.

γ) *Ανασφαλείς τύποι του σχετίζεσθε* (Insecure relating). Το άτομο υιοθετεί ένα φοβισμένο, ανήσυχο και ανασφαλή τύπο του σχετίζεσθε και ασχολείται συνεχώς με τη διατήρησή του. Παρά του ότι το άτομο καταφέρνει να δημιουργεί και να δέχεται συγκεκριμένους τύπους του σχετίζεσθε, φοβάται υπερβολικά το ενδεχόμενο απώλειάς τους. Για παράδειγμα, ένα άτομο σε θέση ισχύος συνεχώς υποβαθμίζει τους άλλους προκειμένου να μην «εκτοπιστεί» από την θέση αυτή.

Οι άνθρωποι όχι μόνο δημιουργούν τύπους του σχετίζεσθε με τους άλλους στις διάφορες θέσεις του οκταγώνου, αλλά δέχονται και τύπους του σχετίζεσθε από αυτούς. Στην ψυχοθεραπεία, τα διαπροσωπικά προβλήματα ενός ατόμου μπορεί να υφίστανται όχι μόνο διότι ο ίδιος σχετίζεται αρνητικά με κάποιον/κάποιους, αλλά διότι κάποιος άλλος /κάποιοι άλλοι σχετίζεται/σχετίζονται αρνητικά μαζί του, δηλαδή χρησιμοποιεί/ούν αρνητικούς τύπους του σχετίζεσθαι προς αυτόν.

Σχήμα1. Θετικοί (επάνω διάγραμμα) και αρνητικοί (κάτω διάγραμμα) τύποι του σχετίζοσθε

Το ερωτηματολόγιο FMIQ Family Members Interrelating Questionnaire είναι μία επέκταση του CREOQ. Το FMIQ χρησιμοποιεί τις ίδιες 4 διαστάσεις όπως και το CREOQ αλλά αξιολογεί την κάθε δυάδα γονέα-παιδιού και αδερφού ξεχωριστά.

Ο ορισμός της νεανικής επιθετικότητας και οι παράγοντες που την επηρεάζουν

Όπως αναφέρει ο Παπαδόπουλος(1999), ο όρος της επιθετικότητας θεωρείται πολύ γενικός και αόριστος. Πολλοί ερευνητές όμως έχουν προσπαθήσει να την ορίσουν, όπως για παράδειγμα ότι η επιθετικότητα υφίσταται την στιγμή που προκαλείται ζημιά, τραυματισμός, καταστροφή ή εξαφάνιση ενός οργανισμού, ενώ άλλοι την ορίζουν ως τη συμπεριφορά, η οποία στοχεύει στην βλάβη ή στον τραυματισμό(Παπαδόπουλος, 1999).

Από την άλλη, ο Χαλάτσης(2008), υπογραμμίζει ότι η επιθετικότητα θεωρείται ως ένα βαθμό φυσιολογική και χρήσιμη, από τη στιγμή που αποτελεί στοιχείο της ανθρώπινης ζωτικότητας. Όταν όμως υπερβαίνει το βαθμό αυτό, τότε μιλάμε για συμπεριφορές, οι οποίες έχουν ως σκοπό να βλάψουν σωματικά ή ψυχολογικά κάποιο άλλο άτομο, ή να καταστρέψουν αντικείμενα(Χαλάτσης, 2008).

Ακόμη, η επιθετικότητα έχει οριστεί ως η κάθε συμπεριφορά, η οποία δείχνει να στοχεύει στην μείωση της ευεξίας ενός άλλου ατόμου, είτε καταστρέφοντας βιολογικές και κοινωνικές προϋποθέσεις που την εξασφαλίζουν, ή αδιαφορώντας πλήρως γι' αυτές(Krebs – Miller, 1986 στο Κορδούτης, 1999).

Επιπλέον, ο Κρασανάκης(1999), υποστηρίζει ότι η επιθετικότητα είναι μία μορφή ανθρώπινης συμπεριφοράς. Ορίζει την επιθετικότητα ως ένα μέσο που χρησιμοποιούν διάφορα άτομα, για να προστατεύσουν τον εαυτό τους ή για να εκδικηθούν και να

τιμωρήσουν άλλα άτομα(Κρασανάκης, 1999). Η επιθετική συμπεριφορά ενός ατόμου, μπορεί να στρέφεται προς άλλο άτομο ή και προς τον εαυτό του(Κρασανάκης, 1999).

Ο Κρασανάκης(1999) τονίζει ότι διάφορες έρευνες, οι οποίες έχουν πραγματοποιηθεί για την επιθετικότητα, υπογράμμισαν τον σημαντικό ρόλο που παίζει το οικογενειακό περιβάλλον. Οι συνθήκες ζωής ενός παιδιού μέσα στην οικογένεια του, αλλά και η στάση των γονέων απέναντι στα παιδιά τους, μπορούν να παράγουν ποικίλες μορφές επιθετικής συμπεριφοράς(Κρασανάκης, 1999).

Για παράδειγμα, μέσα από έρευνες, έχει αποδειχθεί ότι οι επιθετικοί έφηβοι, συχνά έχουν γονείς που προτιμούν τη χρήση σωματικής τιμωρίας, διαφωνούν μεταξύ τους, είναι ψυχροί και απορριπτικοί απέναντι στα παιδιά τους(Herbert, 1992).

Όμως, δεν υφίσταται μόνο η επιθετικότητα των παιδιών απέναντι στα αδέρφια τους ή τους γονείς τους, αλλά και η επιθετικότητα των γονέων προς τα παιδιά τους(Κρασανάκης, 1999). Στη συγκεκριμένη εργασία όμως, θα επικεντρωθούμε στην επιθετικότητα των παιδιών, απέναντι στην οικογένεια τους ή σε άλλα πρόσωπα του κοινωνικού τους περιβάλλοντος.

Πιο συγκεκριμένα, ο Herbert(1998) περιγράφει το γεγονός ότι οι γονείς, αρκετά συχνά αναφέρουν πως, όταν το παιδί τους είναι θυμωμένο αντιδρά επιθετικά απέναντι στους γονείς, μέχρι και σε σημείο της σωματικής κακοποίησης. Οι γονείς νιώθουν να είναι θύματα και αντικείμενα βιαιότητας, από τα παιδιά τους και συχνά κάνουν λόγο για αίσθημα ανασφάλειας, όταν βρίσκονται κοντά στα παιδιά, λόγω αυτής της συμπεριφοράς τους(Herbert, 1998). Τέτοιου είδους αισθήματα, τις περισσότερες φορές εκφράζονται από τις μητέρες, παρά από τους πατέρες(Herbert, 1998).

Εν συνεχεία, ο Βουϊδάσκης(1999), αναφέρει πως η εκδήλωση επιθετικής συμπεριφοράς από τα παιδιά προς τους γονείς δεν είναι σπάνια και έχει ποικίλα αίτια. Η ίδια η επιθετική συμπεριφορά των γονέων, η διαρκής προσπάθειά τους για κηδεμονία και εξάρτηση,

καθώς και η ενοχλητική ανάμειξη στις υποθέσεις και την προσωπική ζωή των παιδιών τους, μπορούν να προκαλέσουν επιθετικότητα εναντίον τους(Βουϊδάκης, 1999).

Ακόμη, δεν πρέπει να λησμονούμε και τον σημαντικό ρόλο που παίζει η εμφάνιση της υπερβολικής βίας στα Μ.Μ.Ε., αλλά και σε διάφορα ηλεκτρονικά παιχνίδια(Χαλάτσης, 2008). Έχουν γίνει αρκετές έρευνες, οι οποίες αποδεικνύουν ότι, νέοι που παρακολουθούν πολύ βία στην τηλεόραση ή αφιερώνουν πολύ χρόνο παίζοντας βίαια ηλεκτρονικά παιχνίδια, τείνουν συχνά να γίνονται πιο επιθετικοί(Χαλάτσης, 2008). Όπως αναφέρει ο Καρύδης(2008), έρευνες καταλήγουν στο γεγονός ότι η πολύωρη καθήλωση του δέκτη τηλεοπτικής εικόνας, χαλαρώνει την ενεργό συνείδηση, ώστε διαμορφώνεται ένας φαντασιακός κόσμος, ο οποίος επιβάλλεται ως ρεαλιστικός στον τηλεθεατή.

Επιπλέον, ο Herbert(1992) υποστηρίζει ότι η συχνή προβολή επιθετικών και βίαιων φιλμ, αυξάνει την επιθετικότητα στους έφηβους παραβάτες, τόσο κατά τη διάρκεια της εβδομάδας που γινόταν η προβολή, όσο και κατά την περίοδο που ακολουθούσε. Το μεγαλύτερο μέρος της επιθετικότητας, σε αυτή την περίπτωση, προέρχεται από την μίμηση των σκηνών(Herbert, 1992).

Για το συγκεκριμένο ζήτημα, έχει κάνει λόγο και η Ζαφειροπούλου(2000), αναφέροντας πως έρευνες έχουν δείξει ότι η κάλυψη από την τηλεόραση εγκληματικών ενεργειών, αυξάνει την εγκληματικότητα. Παρόμοια αποτελέσματα στην κοινωνική συμπεριφορά δημιουργούνται και από τις κινηματογραφικές ταινίες με σκηνές βίας(Ζαφειροπούλου, 2000).

Αρκετές έρευνες ακόμη, έχουν αποδείξει ότι η προβολή βίας, στα μέσα μαζικής επικοινωνίας, επιδρά μεταγενέστερα στην επιθετικότητα των παιδιών(Gentile et al., 2010). Η επαφή των παιδιών με τη βία των μέσων μαζικής επικοινωνίας, από τη νεαρή σχολική ηλικία, προαναγγέλλει υψηλά επίπεδα λεκτικής επιθετικής συμπεριφοράς, υψηλότερη επιθετικότητα στις διαπροσωπικές σχέσεις, μεγαλύτερη σωματική επιθετική συμπεριφορά και λιγότερο κοινωνική συμπεριφορά, αργότερα στη σχολική ηλικία(Gentile et al., 2010).

Επίσης, αυτές οι επιδράσεις μεσολαβούν μεταξύ της εχθρικής απόδοσης της βίας(Gentile et al., 2010).

Στον αντίποδα όμως, υπάρχουν και απόψεις που υποστηρίζουν ότι δεν έχει ακόμη αποδειχθεί ο αιτιώδης ρόλος των παραγόντων αυτών στο φαινόμενο της νεανικής βίας(Χαλάτσης, 2008).

Συνοψίζοντας, η Ζαφειροπούλου(2000) αναφέρει ότι οι γονείς πρέπει να εφοδιάσουν τα παιδιά τους με δεξιότητες αντιμετώπισης των κρίσιμων καταστάσεων, που προκύπτουν, χωρίς βία. Καθώς, όταν τα παιδιά συνειδητοποιήσουν τη σπουδαιότητα αυτών των δεξιοτήτων, θα συγκεντρώσουν πολλές πιθανότητες να αποφύγουν τις αρνητικές συνέπειες της τηλεοπτικής βίας(Ζαφειροπούλου, 2000).

Τα είδη της επιθετικότητας

Σύμφωνα με την Ντέκοβα(2008), για να χαρακτηρίσουμε ένα παιδί επιθετικό, πρέπει η συμπεριφορά του να διαρκεί μεγάλο χρονικό διάστημα. Τόσο το φύλο όσο και η ηλικία του παιδιού, παίζουν καθοριστικό ρόλο στη συχνότητα και την ένταση της επιθετικής συμπεριφοράς(Ντέκοβα, 2008).

Για παράδειγμα τα αγόρια παρουσιάζουν συχνά πιο έντονη επιθετική συμπεριφορά, συγκριτικά με τα κορίτσια(Ντέκοβα, 2008). Τα αγόρια όμως, είναι αυτά που στρέφουν την επιθετικότητα τους απέναντι στους συνομηλίκους τους μέσω βιαιοπραγιών, σε αντίθεση με τα κορίτσια που η επιθετικότητα τους περιορίζεται σε λεκτικό επίπεδο κυρίως και στρέφεται προς τις ίδιες, μέσω της αυτοτιμωρίας και της αυτοκτονίας(Ντέκοβα, 2008).

Η Ντέκοβα(2008) διακρίνει τα είδη της επιθετικότητας σε σωματική επιθετικότητα, λεκτική βία, ψυχολογική βία, η βία απέναντι σε αντικείμενα και μη εκφραστική επιθετικότητα. Στη συγκεκριμένη πτυχιακή εργασία, τα είδη της επιθετικότητας, στα οποία θα εστιάσουμε, οι

πληροφορίες των οποίων προέκυψαν από τις πηγές στο διαδίκτυο, είναι η σωματική επιθετικότητα, η λεκτική, ο θυμός, η εχθρότητα και τέλος η έμμεση επιθετικότητα, καθώς αποτελούν και γνώμονα για την μετέπειτα ανάλυση των αποτελεσμάτων της έρευνας μας.

Αρχικά, όσον αφορά τον θυμό, αποτελεί μία φυσιολογική αντίδραση του ανθρώπου, όταν αυτός νιώθει ότι τον έχουν προσβάλλει, αδικήσει, πληγώσει, ή του φέρθηκαν με άσχημο τρόπο. Ορισμένοι άνθρωποι εκφράζουν τον θυμό τους με επιθετικότητα και βία, ενώ άλλοι καταστέλλουν την επιθετικότητα τους είτε κρατώντας την μέσα τους ή ακόμη και με την άρνηση της ύπαρξης της. Μεταξύ αυτών των δύο ακραίων καταστάσεων, αναφορικά με τον θυμό, το σημαντικότερο θα είναι οι άνθρωποι να μάθουν να διαχειρίζονται τον θυμό τους, με εποικοδομητικό τρόπο. Ο θυμός, μπορεί να μετουσιωθεί σε δύναμη για δράση, αλλαγή και πρόοδο. Καθώς, σε αντίθετη περίπτωση, ο θυμός και η επιθετικότητα μπορούν να προκαλέσουν σοβαρές αρνητικές συνέπειες, τόσο στη σωματική όσο και στην ψυχική υγεία. (www.medlook.net).

Η Λεβεντάκη(2011) υποστηρίζει πως ο θυμός εμφανίζεται από τους πρώτους μήνες της ζωής, στα μικρά παιδιά, με μορφή αυτοκαταστροφική, όπως το να κρατούν την αναπνοή τους και έπειτα εμφανίζεται σε εκδικητική μορφή, απέναντι σε άλλους ανθρώπους. Ακόμη, κάνει λόγο και για τις μορφές της επιθετικής συμπεριφοράς, στις οποίες περιλαμβάνονται οι εκρήξεις οργής, το μίσος, η εχθρότητα, τα πειράγματα, καθώς και η άσχημη γλώσσα(Λεβεντάκη, 2011).

Η Λεβεντάκη(2011) συμπληρώνει ότι εκτός από την ενστικτώδη βάση της επιθετικότητας του ανθρώπου, κατά τα στάδια ανάπτυξης του, σημαντικότατο ρόλο παίζει και η επίδραση του περιβάλλοντος. Ο θυμός και η επιθετικότητα, αναφορικά με την Λεβεντάκη(2011), σε περιπτώσεις που εμφανίζονται για μεγάλα χρονικά διαστήματα, ενδέχεται να αποτελούν σύμπτωμα κάποιας διαταραχής, όπως η διαταραχή της διαγωγής και η εναντιωματική – προκλητική διαταραχή.

Βασικό χαρακτηριστικό της διαταραχής της διαγωγής, αποτελεί η παραβίαση βασικών δικαιωμάτων των άλλων ή η παραβίαση κοινωνικών κανόνων, η οποία εκδηλώνεται με σωματική βία προς τους άλλους, με καταστροφή ξένης ιδιοκτησίας ή με παραβίαση κανόνων και ορίων των γονέων(Λεβεντάκη, 2011). Από την άλλη, βασικό χαρακτηριστικό της εναντιωματικής - προκλητικής διαταραχής είναι ο έντονος αρνητισμός, η εχθρότητα και η εναντίωση, που εκδηλώνεται με έλλειψη ψυχραιμίας, ή με άρνηση συμμόρφωσης με τους κανόνες των ενηλίκων(Λεβεντάκη, 2011).

Όσον αφορά την εχθρότητα, όπως προέκυψε από τις πηγές στο διαδίκτυο, είναι μία δυνατή ώθηση, η οποία αναδύεται από συναισθήματα όπως ο θυμός και η δυσαρέσκεια. Αν και η εχθρότητα, είναι κάτι φυσιολογικό και όλοι την εκφράζουν κατά καιρούς, για παράδειγμα, όταν είμαστε απογοητευμένοι, προσβεβλημένοι ή στερούμαστε κάτι. Το εχθρικό άτομο νιώθει αυτές τις ωθήσεις τακτικά. Είναι έτοιμοι να αδικήσουν, ή αισθάνονται απογοητευμένοι κατά κάποιο τρόπο. Η εχθρότητα μπορεί να συμβάλει σημαντικά στις κρίσεις άγχους, στην κατάθλιψη, στους ψυχαναγκασμούς και στην παράνοια.(www.enotes.com).

Ακολούθως, σύμφωνα με τις πηγές από το διαδίκτυο, η σωματική επιθετικότητα περιλαμβάνει χτυπήματα, δαγκωματιές, κλωτσιές, καυγάδες και εκφοβισμό. Από την ηλικία των 17 μηνών, η πλειοψηφία των παιδιών παρουσιάζει σωματική επιθετικότητα απέναντι στα αδέρφια, τους συνομηλίκους και τους ενήλικες, σύμφωνα με έρευνα που δημοσιεύθηκε το 2004 από την Αμερικάνικη Ακαδημία των παιδιάτρων(www.livestrong.com).

Ενώ οι περισσότεροι από τους ανθρώπους ρυθμίζουν την σωματική επιθετικότητα τους κατά τη διάρκεια της πρώιμης παιδικής ηλικίας, όσοι δεν το καταφέρνουν συγκεντρώνουν υψηλά επίπεδα επικινδυνότητας, ως προς τη κατανάλωση αλκοόλ, τη χρήση ναρκωτικών ουσιών, των βίαιων εγκλημάτων και της συζυγικής κακοποίησης. Συνήθως οι μητέρες αυτών των ατόμων έχουν ιστορικό αντικοινωνικής συμπεριφοράς κατά τη διάρκεια της σχολικής ηλικίας, βρίσκονται από νωρίς στην αναπαραγωγική ηλικία και καπνίζουν κατά τη

διάρκεια της εγκυμοσύνης, ενώ προέρχονται και από οικογένειες με χαμηλά εισοδήματα και αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα συμβίωσης(www.livestrong.com).

Εν συνεχεία, όπως αναφέρει η Κούρτη(1999), η λεκτική επιθετικότητα είναι η πιο διαδεδομένη μορφή, με την οποία εκδηλώνεται η επιθετική συμπεριφορά. Ορίζει την λεκτική επιθετικότητα ως την πρόκληση ψυχικής οδύνης, χρησιμοποιώντας ως μέσο τον λόγο(Κούρτη, 1999). Η λεκτική επιθετικότητα, σύμφωνα με την Κούρτη(1999) μπορεί να πάρει διάφορες μορφές, όπως οι ύβρεις, οι κατάρες, οι διαπληκτισμοί, ο σαρκασμός, η περιφρόνηση, η ειρωνεία, τα υπονοούμενα και οι ψευδείς διαδόσεις.

Συνήθως, η λεκτική μορφή της επιθετικότητας θεωρείται ως η ηπιότερη έκφραση της επιθετικής συμπεριφοράς, ίσως λόγω του ότι η σωματική ακεραιότητα σπάνια βρίσκεται σε κίνδυνο(Κούρτη, 1999). Βέβαια, όπως προσθέτει η Κούρτη(1999) είναι πιο εύκολο να αντέξει κανείς την φυσική από την λεκτική επιθετικότητα, καθώς και από παιδιά μαθαίναμε ότι «η γλώσσα κόκαλα δεν έχει και κόκαλα τσακίζει».

Η λεκτική επιθετικότητα μπορεί να εμφανιστεί ως συλλογική ή ως ατομική έκφραση, ανάλογα αν ο χρήστης είναι μία ομάδα, ή ένα άτομο(Κούρτη, 1999). Στη συλλογική λεκτική επιθετικότητα περιλαμβάνονται κυρίως τυποποιημένες εκφράσεις, οι οποίες προφέρονται από μία ομάδα και δηλώνουν την έναρξη εχθροπραξιών(Κούρτη, 1999). Από την άλλη, η ατομική λεκτική επιθετικότητα χαρακτηρίζεται από καθημερινές μορφές λεκτικής επιθετικότητας, οι οποίες προφέρονται από ένα άτομο, δηλαδή οι προσβολές(Κούρτη, 1999).

Όπως συμπληρώνει η Κούρτη(1999), στην λεκτική επιθετικότητα, η δύναμη των λέξεων ανάγεται στο ότι αναφέρονται σε μία ιδιαιτερότητα του αντιπάλου. Αυτός ο προσδιορισμός, με όποιον τρόπο και αν έχει επιτευχθεί, αποτελεί κατηγοριοποίηση, αλλά και κρίση, η οποία επιβάλλεται στο άλλο άτομο με τον πιο αυθαίρετο τρόπο(Κούρτη, 1999).

Το εκφραζόμενο συναίσθημα, στην περίπτωση της λεκτικής επιθετικότητας, δεν καθορίζεται μόνο από τις έννοιες των λέξεων, αλλά πολύ περισσότερο από τον τόνο της

φωνής, ο οποίος μπορεί να είναι άγριος, προσεκτικός, διστακτικός, αλλά και από τις χειρονομίες και τους μορφασμούς(Κούρτη, 1999). Αυτή η μη-λεκτική επικοινωνία, όπως τονίζει η Κούρτη(1999), απεικονίζει το συναίσθημα.

Τέλος, όσον αφορά την έμμεση επιθετικότητα, όπως διαπιστώθηκε από τις πηγές στο διαδίκτυο, αυτή εμφανίζεται όταν το επιθετικό άτομο καταβάλει προσπάθειες για να προκαλέσει πόνο, χωρία αυτό να γίνει φανερό. Και αυτό λόγω του ότι οι προθέσεις δεν είναι γνωστές, οπότε ο δράστης είναι λιγότερο πιθανό να αναγνωρισθεί(www.livestrong.com).

Για παράδειγμα, καταβάλλονται προσπάθειες για να ζηλέψει ένα άλλο άτομο, συγκεντρώνοντας φίλους δίπλα σου ή κουτσομπολεύοντας. Χρησιμοποιώντας άλλους για να προκαλέσεις πόνο σε άλλα άτομα, είναι μία μορφή της έμμεσης επιθετικότητας. Τα κορίτσια είναι το συνηθέστερο να χρησιμοποιούν αυτή τη μορφή της επιθετικότητας, πιθανότατα επειδή ωριμάζουν γρηγορότερα στην ομιλία από ότι τα αγόρια(www.livestrong.com).

Οι θεωρίες για το ζήτημα της επιθετικότητας

Όπως αναφέρει ο Παπαδόπουλος(1999), μπορούμε να ταξινομήσουμε τις θεωρίες για την επιθετικότητα σε τρεις κατηγορίες. Η πρώτη κατηγορία δέχεται την επιθετική συμπεριφορά ως ορμή, δηλαδή ως έμφυτη τάση(Παπαδόπουλος, 1999). Πρόκειται για ψυχαναλυτική άποψη, σύμφωνα με την οποία η επιθετικότητα προέρχεται από κληρονομημένη ορμή(Παπαδόπουλος, 1999). Ο Freud σχετίζει την τάση προς την επιθετικότητα με την «ορμή του θανάτου», άλλοι ερευνητές θεωρούν τη λίκπινο και την επιθετικότητα βασικές ορμές του ανθρώπου, ενώ άλλοι ερευνητές υποστηρίζουν ότι η επιθετικότητα οφείλεται σε αποστέρηση(Παπαδόπουλος, 1999).

Η δεύτερη κατηγορία αποδίδει την επιθετικότητα, ως αντίδραση στην αποστέρηση(Παπαδόπουλος, 1999). Ερευνητές λοιπόν, υποστηρίζουν ότι η αποστέρηση προκαλεί διάφορες αντιδράσεις, μία από τις οποίες είναι και η πρόκληση της επιθετικής συμπεριφοράς(Παπαδόπουλος, 1999). Γι' αυτή την υπόθεση ο Παπαδόπουλος(1999), αντιπαραθέτει την άποψη ότι δεν ισχύει για όλες τις επιθετικές συμπεριφορές, καθώς σημειώνονται και επιθετικές συμπεριφορές χωρίς αποστέρηση.

Η τρίτη κατηγορία θεωρεί την επιθετικότητα ως αποτέλεσμα μάθησης μέσω μίμησης(Παπαδόπουλος, 1999). Πειράματα που πραγματοποίησε ο Bandura(1978, στο Παπαδόπουλος, 1999), αποδεικνύουν ότι τα παιδιά μιμούνται την επιθετική συμπεριφορά ατόμων που τους προκαλούν εντύπωση για την επιτυχία τους και που αμείβονται για την επιθετικότητα τους. Συνεπώς, τα επιθετικά μοντέλα προωθούν επιθετικά πρότυπα συμπεριφοράς, με τις αντίστοιχες νοητικές συνδέσεις προσδοκιών για επιτυχία(Παπαδόπουλος, 1999).

Ολοκληρώνοντας, εκτός από τις μαθησιακές και κοινωνικές ψυχολογικές μεταβλητές, που επιδρούν στην επιθετική συμπεριφορά, σημαντικό ρόλο παίζουν και άλλοι ατομικοί ψυχολογικοί παράγοντες(Παπαδόπουλος, 1999). Αυτοί οι παράγοντες, όπως αναφέρει ο Παπαδόπουλος(1999) είναι η ηλικία, η κατάσταση υγείας, το επίπεδο δραστηριότητας, η σωματική δύναμη, το επίπεδο νοημοσύνης κ.ά. Τόσο οι συνθήκες του περιβάλλοντος όσο και οι εμπειρίες του ατόμου εξαρτώνται άμεσα από τους παράγοντες που προαναφέρθηκαν(Παπαδόπουλος, 1999).

Ουσιαστικά, όπως υποστηρίζει ο Παπαδόπουλος(1999), η επιθετική συμπεριφορά μπορεί να εξηγηθεί ως μία αντίδραση σε αρνητικές, για το άτομο που την παρουσιάζει, συνθήκες του περιβάλλοντος και αποτελεί εκμαθημένη συμπεριφορά.

Η σχέση των ανήλικων παιδιών με την επιθετικότητα

Η επιθετικότητα στην εφηβεία, είναι ένα σύννηθες φαινόμενο, το οποίο περιλαμβάνει ένα εύρος συμπεριφορών, που ποικίλει ανάλογα με την κατεύθυνση(απέναντι στον ίδιο ή σε άλλους), με την βαθμίδα της πράξης(ιδεολογική, λεκτική μεταχείριση ή βιαιοπραγία), με τον σχεδιασμό(αντιδραστική ή παρορμητική, σχεδιασμένη ή αρπακτική), με το επίπεδο(βιολογικό, ψυχολογικό ή κοινωνικό) και τέλος με την σοβαρότητα της πράξης(Ash & Alonso – Katzowitz, 2011).

Ο έφηβος, όπως προκύπτει από τις πηγές στο διαδίκτυο, εκδηλώνει την άρνηση, την αμφισβήτηση και την περιφρόνηση του, με τρόπο επιθετικό και πολύ συχνά προκλητικό. Με αυτό τον τρόπο δοκιμάζει ο έφηβος την αντοχή του άλλου και τα όρια της ανοχής του, προσδιορίζοντας έτσι και τα δικά του όρια. Κατ' αυτή την έννοια, η επιθετικότητα κατά τη διάρκεια της εφηβείας, εντάσσεται στη διαδικασία προσαρμογής του εφήβου, αλλά και στην οριοθέτηση του εαυτού του απέναντι στους άλλους(www.childmentalhealth.gr).

Για τον έλεγχο της επιθετικότητας και την έκφραση της, μέσα στο πλαίσιο του αποδεκτού και ανεκτού, σημασία έχει ο τρόπος με τον οποίο θα την χειριστούν και θ' απαντήσουν σ' αυτήν οι σημαντικοί άλλοι, δηλαδή οι γονείς, οι συνομήλικοι, οι δάσκαλοι, καθώς και το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο. Συχνά, η παραπτωματικότητα των εφήβων, αποτελεί μόνο μια ακραία εκδήλωση της επιθετικότητας και δεν υποδηλώνει εξ' ορισμού, την ύπαρξη ψυχοπαθολογίας(www.childmentalhealth.gr).

Σύμφωνα με τον Πασχάλη(1999), υπάρχουν τρεις παράμετροι, οι οποίοι καθιστούν την επιθετικότητα ανεπιθύμητη και προβληματική. Αυτές είναι, η ένταση της επιθετικότητας, η οποία μπορεί να φτάσει και στον βαθμό της σωματικής βλάβης, η διάρκεια της επιθετικότητας, η οποία μπορεί να μην είναι παροδική αλλά να είναι συνεχιζόμενη, και

τέλος, η συχνότητα της επιθετικότητας, η οποία μπορεί να παρουσιάζεται καθημερινά(Πασχάλης, 1999).

Όσον αφορά τώρα, την επιθετικότητα μεταξύ των δύο φύλων, ο Herbert(1998) αναφέρει ότι οι διαφορές ανάμεσα στην επιθετικότητα των αγοριών και των κοριτσιών, πιθανώς να οφείλονται στο γεγονός ότι οι γονείς στον δυτικό πολιτισμό, συνήθως αποδοκιμάζουν σε μεγαλύτερο βαθμό την επιθετικότητα στα κορίτσια, παρά στα αγόρια.

Εν συνεχεία, οφείλουμε να τονίσουμε ότι η επιθετική συμπεριφορά είναι αντίδραση σε αρνητικές, για το άτομο που την παρουσιάζει, συνθήκες του περιβάλλοντος και επίσης είναι μία παρατηρημένη και εκμαθημένη συμπεριφορά(Παπαδόπουλος, 1999).

Προκειμένου να αντιμετωπιστεί η επιθετικότητα των παιδιών, ο Πασχάλης(1999) υποστηρίζει ότι χρησιμοποιούνται δύο αρχές, η ενίσχυση και η απόσβεση, που προέρχονται από τη διαδικασία της συντελεστικής εξάρτησης. Σαν ενίσχυση, μπορούν να χρησιμοποιηθούν πράγματα όπως παιχνίδια, φαγώσιμα, αλλά και εκδηλώσεις στοργής όπως χάδια και φιλιά(Πασχάλης, 1999).

Αυτό που θεωρεί όμως ο Πασχάλης(1999), το πιο σημαντικό και αποτελεσματικό είναι η προσοχή των γονέων στο παιδί, η οποία μπορεί να εκδηλωθεί με ένα βλέμμα, μία κουβέντα, ένα χάδι, ένα χαμόγελο. Η χρήση τους βέβαια, όπως τονίζει ο Πασχάλης(1999) απαιτεί σύστημα και μεθοδικότητα.

Εν συνεχεία, το δεύτερο μέσο που χρησιμοποιείται, η απόσβεση, είναι ένα είδος τιμωρίας, κατά την οποία το παιδί βρίσκεται για κάποιο χρονικό διάστημα εκτός ενίσχυσης(Πασχάλης, 1999). Με αυτή τη μέθοδο, διδάσκεται στο παιδί ότι η επιθετική συμπεριφορά συνδέεται με την μοναξιά, ενώ η κοινωνική συμπεριφορά επιτρέπει τη συναναστροφή με άλλους ανθρώπους(Πασχάλης, 1999).

Συμπερασματικά, ουσιαστική παιδεία και κοινωνική δικαιοσύνη, είναι σύμφωνα με τον Παπαδόπουλο(1999), τα βασικά μέτρα πρόληψης και μείωσης, αν όχι εξάλειψης της επιθετικής συμπεριφοράς.

Η πρόληψη της επιθετικής συμπεριφοράς

Τα παιδιά που παρουσιάζουν επιθετική συμπεριφορά, φαίνεται να έχουν καθηλωθεί σε ένα εγωκεντρικό στάδιο της ανάπτυξης τους, ανεξάρτητα από την χρονολογική τους ηλικία(Herbert, 2000). Η πιο ευαίσθητη ηλικία για την ανάπτυξη και συνεπώς και για την πρόληψη της επιθετικής συμπεριφοράς είναι ανάμεσα στο πρώτο και στο τρίτο έτος της ζωής ενός παιδιού(Herbert, 2000).

Η επιθετική συμπεριφορά των παιδιών μπορεί να οφείλεται στην αδυναμία των γονέων να αντιμετωπίσουν την πρώτη συμπεριφορά εξαναγκασμού του παιδιού τους(Herbert, 2000). Με αυτό τον τρόπο, δεν κατορθώνουν να προετοιμάσουν το παιδί για τα επόμενα στάδια της κοινωνικής του ανάπτυξης, αλλά και για τις πλευρές της κοινωνικοποίησης, οι οποίες σχετίζονται με τη συνεργασία, την ικανότητα ενσυναίσθησης και τον έλεγχο των παρορμήσεων(Herbert, 2000).

Ο Gerald Patterson(1982, στο Herbert, 2000), απαριθμεί τους λόγους για τους οποίους ένα παιδί δεν κατορθώνει να αντικαταστήσει τις πρωτόγονες συμπεριφορές εξαναγκασμού, με πιο ώριμες συμπεριφορές. Πιο αναλυτικά:

- Οι γονείς ενδέχεται να αμελούν να μάθουν τις πρώτες κοινωνικές δεξιότητες στο παιδί τους. Δηλαδή, σπάνια ενισχύουν τη χρήση της γλώσσας από το παιδί, ή άλλες δεξιότητες με τις οποίες το παιδί βοηθά τον εαυτό του.
- Υπάρχει η περίπτωση επίσης, οι γονείς να ενισχύουν την εκδήλωση συμπεριφορών εξαναγκασμού του παιδιού τους, όταν καταπιάνονται με αυτές.
- Ίσως οι γονείς είναι επιτρεπτικοί στα άλλα τους παιδιά να πειράζουν ή να εκφοβίζουν ένα τους παιδί. Έτσι το παιδί αντιδρά με παρόμοιο τρόπο, χρησιμοποιώντας συμπεριφορές εξαναγκασμού.

- Ακόμη, ενδέχεται οι γονείς να βάζουν τιμωρία στο παιδί με ασυνεπή τρόπο, σε περιπτώσεις που έρχονται αντιμέτωποι με τέτοιου είδους συμπεριφορές
- Τέλος, η τιμωρία των γονέων, ίσως επιβάλλεται με έναν αδύναμο και μη πειστικό τρόπο, που στερείται αξιοπιστίας.

Τα παιδιά, από μόνα τους, δεν είναι ικανά να θέσουν στον εαυτό τους αυτά τα όρια, λειτουργώντας με λογικό τρόπο(Herbert, 2000). Όταν φτάνει και η περίοδος της εφηβείας, κατά την οποία τα παιδιά γίνονται πιο διεκδικητικά και αντιδραστικά, οι δύσκολες καταστάσεις που θεωρούσαν οι γονείς ότι περνούν γίνονται απειλητικές και επικίνδυνες ορισμένες φορές, σε αυτή τη φάση(Herbert, 2000).

Νεανική παραβατικότητα και επιθετικότητα

Σύμφωνα με δημοσιευμένη έρευνα στο διαδίκτυο, η νεανική παραβατικότητα είναι ένα πολυσύνθετο φαινόμενο, με πολλές όψεις, είναι φαινόμενο ατομικό, διατομικό και κοινωνικό. Όπως υποστηρίζεται από εγκληματολόγους, οι ανήλικοι που μεγαλώνουν σε ένα δυσλειτουργικό οικογενειακό περιβάλλον, πιθανότατα θα υιοθετήσουν επιθετική συμπεριφορά, δεν θα σέβονται τα δικαιώματα των άλλων και δεν θα καταφέρουν να εμποδίσουν τη συσχέτιση με παραβατικούς συνομηλίκους τους(www.encephalos.gr) .

Σε δημοσιευμένο άρθρο του Ονισένκο(2007), υποστηρίζεται η θέση ότι στα πρώτα χρόνια της ζωής, θέτονται οι βάσεις της οργάνωσης του ψυχικού κόσμου και κατ' επέκταση και σε θέματα διοχέτευσης της επιθετικότητας. Εάν η οικογένεια δεν βάλει τα όρια που απαιτούνται, τότε ίσως παρουσιαστούν προβληματικές καταστάσεις. Οι οικογένειες που έχουν μεγάλες ελλείψεις από νωρίς και δεν θέτουν όρια, διαμορφώνουν στα παιδιά μία έλλειψη υποχρεώσεων και καθηκόντων. (www.kathimerini.gr)

Σε αυτό το σημείο, θα παρουσιαστεί η επιθετικότητα των ανηλικών παραβατών, όπως απεικονίστηκε σε έρευνα, δημοσιευμένη στο διαδίκτυο(Γεωργιάδης κ.ά., 2009). Σύμφωνα με την έρευνα, οι νεαροί παραβάτες, με τις πράξεις τους εκδηλώνουν βία και επιθετικότητα απέναντι σε άτομα, αντικείμενα, κανόνες και θεσμούς, αλλά ακόμη και απέναντι στον ίδιο τον εαυτό τους, είτε διώκονται ποινικά ή όχι.

Οι ανήλικοι παραβάτες, μπορούν να παρουσιάσουν επιθετική συμπεριφορά απέναντι σε ανθρώπους ή ακόμη και σε ζώα. Με αυτό τον τρόπο ασκούν ένα επίμονο πρότυπο συμπεριφοράς, με το οποίο παραβιάζονται τα δικαιώματα άλλων. Οι επιθέσεις απέναντι σε ανθρώπους και σε ζώα περιγράφονται ως εξής(Γεωργιάδης κ.ά., 2009):

- Εκφοβισμός, απειλή ή τρομοκρατία, απέναντι στους άλλους ακόμη και για θάνατο
- Σωματικοί διαπληκτισμοί
- Σωματική βία σε άτομα(όπως κλωτσιές, δέσιμο, πνίξιμο)
- Κακοποίηση ή θανάτωση ζώων
- Χρήση όπλου που ενδέχεται να προκαλέσει σοβαρή φυσική βλάβη σε άλλους(όπως ρόπαλο, σπασμένο μπουκάλι)
- Κλοπή με επίθεση στο θύμα(ένοπλη ληστεία, επίθεση και ληστεία)
- Εξαναγκασμός για σεξουαλική δραστηριότητα
- Εξαναγκασμός σε γυμνή φωτογράφιση
- Υποβίβαση, διασυρμός για το χρώμα, τη θρησκεία, το φύλο, την καταγωγή
- Κακοποίηση, εκφοβισμός σε συνομηλίκους.

Οι ανήλικοι, μπορεί επίσης να εκδηλώνουν επιθετικότητα και καταστροφικότητα στην περιουσία άλλων. Αυτή η επιθετικότητα περιλαμβάνει(Γεωργιάδης κ.ά., 2009):

- Εμπρησμούς, πρόκληση φωτιάς με πρόθεση να προκαλέσει σοβαρή ζημιά σε ξένη ιδιοκτησία
- Βανδαλισμούς και καταστροφή ξένης περιουσίας, μετά από προμελέτη, με άλλα μέσα, από τη φωτιά

- Διάρρηξη ξένης οικίας, κτιρίου ή αυτοκινήτου
- Απάτη και ψευδής παραστάσεις για εξασφάλιση αγαθών ή εύνοιας
- Κλοπή αντικειμένων χωρίς επίθεση στο θύμα
- Πλαστογραφία

Εν συνεχεία, ο ανήλικος παραβάτης μπορεί να στρέφει την επιθετικότητα απέναντι στον εαυτό του, μέχρι το σημείο να γίνει αυτοκαταστροφικός και να αγνοεί τους κοινωνικούς κανόνες. Σε αυτή την κατηγορία κάποιες συμπεριφορές είναι ποινικά διώξιμες, ενώ άλλες όχι. Ποινικά διώξιμες είναι οι εξής πράξεις(Γεωργιάδης κ.ά., 2009):

- Χρήση, εμπορία και διακίνηση ναρκωτικών ουσιών
- Κατανάλωση αλκοόλ
- Οδήγηση οχήματος χωρίς άδεια οδήγησης
- Μη χρήση ζώνης ασφαλείας κατά τη διάρκεια της οδήγησης
- Μη χρήση προστατευτικού κράνους στη μοτοσυκλέτα
- Φυγές από το σπίτι, χωρίς άδεια και ενημέρωση των γονέων.

Από την άλλη, οι μη ποινικά διώξιμες πράξεις είναι οι εξής(Γεωργιάδης κ.ά., 2009):

- Συχνή παραμονή έξω τη νύχτα, παρά τις γονεϊκές απαγορεύσεις ή συχνές/αδικαιολόγητες απουσίες στο σχολείο, πριν την ηλικία των 13 χρόνων
- Κάπνισμα
- Χαρακιές στο δέρμα μέχρι και αυτοακρωτηριασμός
- Αυτοτραυματισμός
- Συστηματική ερωτική πράξη με αγνώστους και μη χρήση προφυλάξεων
- Απόπειρα ή συντελεσμένη αυτοκτονία.

Ένα τελευταίο είδος επιθετικής συμπεριφοράς είναι ο εκφοβισμός(bullying).

Ο εκφοβισμός(bullying) αποτελεί ένα φαινόμενο της νεανικής παραβατικότητας. Περιλαμβάνεται στις πράξεις βίας κατά προσώπου, γίνεται εκ προθέσεως και συστηματικά,

αποσκοπώντας στην πρόκληση σωματικού ή ψυχικού πόνου και υποταγή του θύματος. Ο εκφοβισμός(bullying), μπορεί να εκδηλωθεί με τα εξής(Γεωργιάδης κ.ά., 2009):

- Σωματική επίθεση όπως σπρωξίματα, κλωτσιές, μπουνιές, χαστούκια, ξυλοδαρμός, μέχρι και πρόκληση σοβαρής σωματικής βλάβης
- Συναισθηματική επίθεση όπως η σκόπιμη απομόνωση του παιδιού-θύματος, το να κρύβουν τα βιβλία του, να εκβιάζουν για χρήματα κλπ.
- Βανδαλισμοί και καταστροφή προσωπικών αντικειμένων εντός και εκτός σχολείου, ακόμα και κατά της οικίας του
- Λεκτική επίθεση με κοροϊδία, ειρωνεία, βρισιές, σαρκασμό, χειρονομίες, συκοφαντίες, διάδοση ψευδούς φήμης, ρατσιστικά ή ομοφοβικά σχόλια
- Σεξουαλική επίθεση όπως πράξεις σεξουαλικής παρενόχλησης/κακοποίησης, ή λεκτική σεξουαλική παρενόχληση
- Κοινωνικό εκφοβισμό με διάδοση φημών, απαγόρευση εισόδου στο σχολείο ή την τάξη, απομόνωση από την ομάδα
- Ηλεκτρονικό εκφοβισμό, ο οποίος αφορά εκβιασμό μέσω διαδικτύου, κλήσεις με κακοποιητικό και απειλητικό περιεχόμενο, χρήση κάμερας με σκοπό την ταπείνωση και απειλή του παιδιού.

Το cyberbullying ή αλλιώς διαδικτυακός εκφοβισμός, έχει ως σκοπό τον ευτελισμό και την τρομοκρατία ενός συμμαθητή ή κάποιου γνωστού. Οι δράστες, αυτοί δηλαδή που τρομοκρατούν, συνήθως συμμετέχουν σε ομάδες φίλων, οι οποίοι κακοποιούν ψυχικά ή και σωματικά τα θύματα τους. Ο διαδικτυακός εκφοβισμός παίρνει διάφορες μορφές, όπως οι εξής: άμεσα μηνύματα με κακό περιεχόμενο, κακόβουλη δημοσίευση φωτογραφιών ή μηνυμάτων, χρήση του ονόματος του θύματος με σκοπό τη διάδοση φημών και τέλος ανώνυμες τηλεφωνικές κλήσεις με σκοπό την πρόκληση φόβου και ταραχής στο θύμα.

(www.eglimatikotita.gr)

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

Σκοπός και στόχοι

Σκοπός αυτής της εργασίας είναι, η μελέτη των διαπροσωπικών σχέσεων και της επιθετικότητας που εκφράζουν οι ανήλικοι, οι οποίοι έχουν παραπεμφθεί στο δικαστήριο ανηλίκων σε σύγκριση με την επιθετικότητα που εκφράζουν και τις διαπροσωπικές σχέσεις που συνάπτουν οι ανήλικοι, που δεν έχουν κάποια ανάμειξη με παραβατική συμπεριφορά, σε δείγμα της Αθήνας και της Κρήτης. Μέσω της πτυχιακής αυτής, επιχειρούμε να εξετάσουμε την πιθανή αιτιώδη συσχέτιση των διαπροσωπικών σχέσεων των ανηλίκων, με την επιθετικότητα τους, αλλά και με την μετέπειτα εκδήλωση παραβατικής ή όχι συμπεριφοράς.

Προκειμένου να επιτευχθεί αυτός ο σκοπός, θέσαμε επιμέρους στόχους. Αυτοί είναι οι εξής:

- Η μελέτη της ελληνικής και ξενόγλωσσης βιβλιογραφίας, που σχετίζεται με την επιθετικότητα των ανηλίκων, με τις διαπροσωπικές σχέσεις των ανηλίκων και με τη νεανική παραβατικότητα,
- Η διερεύνηση του βαθμού συσχέτισης μεταξύ της επιθετικής συμπεριφοράς των ανηλίκων και της εκδήλωσης παραβατικής συμπεριφοράς,
- Η εξέταση της συνάφειας, μεταξύ των διαπροσωπικών σχέσεων των ανηλίκων και της παραβατικότητας τους
- Η κατάθεση προτάσεων, προκειμένου να εστιάσουν μελλοντικά άλλες έρευνες.

Μεθοδολογία

Για την διεξαγωγή αυτής της μελέτης, επιλέχθηκε η ποσοτική έρευνα, δηλαδή έγινε χρήση ερωτηματολογίων(βλέπε παράρτημα). Όσον αφορά το είδος του ερωτηματολογίου,

χρησιμοποιήθηκε το απευθείας από τον ίδιο τον ερωτώμενο συμπληρούμενο ερωτηματολόγιο, στο οποίο οι ερωτώμενοι σημείωναν μόνοι τους τις απαντήσεις τους στο ερωτηματολόγιο(Javeau, 2000).

Το πρώτο μέρος του ερωτηματολογίου αφορά τα κοινωνικο-δημογραφικά στοιχεία των ερωτώμενων. Το δεύτερο μέρος του ερωτηματολογίου αναφέρεται στις διαπροσωπικές σχέσεις που συνάπτουν οι ανήλικοι. Το τρίτο και τελευταίο μέρος του ερωτηματολογίου περιλαμβάνει καθημερινές καταστάσεις της ζωής και τον τρόπο, με τον οποίο αντιδρούν σε αυτές οι ερωτώμενοι, εκδηλώνοντας ή όχι επιθετική συμπεριφορά.

Επιλέχθηκε η ποσοτική έρευνα, καθώς στόχος μας δεν ήταν η ανάλυση εις βάθος των σχέσεων των ανηλίκων. Αντιθέτως, επιθυμούσαμε τα ευρήματά μας, να έχουν τη δυνατότητα να γενικευθούν στο γενικό πληθυσμό, με την προϋπόθεση ότι το δείγμα μας ήταν αντιπροσωπευτικό.

Στο ερωτηματολόγιο χρησιμοποιήθηκαν κλειστού τύπου ερωτήσεις. Αυτό δεν άφηνε το περιθώριο στους ερωτώμενους να δίνουν τις δικές τους απαντήσεις, αλλά τους περιόριζε να απαντούν στα πλαίσια της κλίμακας, που είχε τεθεί. Οι απαντήσεις δηλαδή είχαν καθοριστεί από πριν και ο ερωτώμενος ήταν υποχρεωμένος να επιλέξει μεταξύ των απαντήσεων που προτείνονταν(Javeau, 2000).

Πιο συγκεκριμένα, στο ερωτηματολόγιο, οι πρώτες 28 ερωτήσεις, αφορούσαν τα κοινωνικο-δημογραφικά στοιχεία των ανηλίκων.

Εν συνεχεία, οι πρώτες 48 ερωτήσεις εκτιμούσαν τον τρόπο, με τον οποίο σχετίζεται ο ανήλικος με τους σημαντικούς «άλλους», δηλαδή τους γονείς του και οι επόμενες 48 ερωτήσεις αναφέρονταν στον τρόπο που εκτιμούσαν οι ανήλικοι ότι οι γονείς τους σχετίζονταν μαζί τους. Οι τελευταίες 34 ερωτήσεις αφορούσαν τον τρόπο, με τον οποίο αντιδρούν οι ανήλικοι σε καταστάσεις της καθημερινότητας τους, εκδηλώνοντας ή όχι επιθετικότητα.

Τα ερωτηματολόγια αυτά δόθηκαν συνολικά σε 200 παιδιά. Από αυτά, τα 100 παιδιά δεν είχαν καμία ανάμιξη με δικαστήρια, εκ των οποίων 50 στην Αθήνα και 50 στην Κρήτη, και άλλα 100 σε ανηλίκους που τους είχε οριστεί δικάσιμος από το δικαστήριο, εκ των οποίων 50 από τα δικαστήρια της Αθήνας και 50 από τα δικαστήρια Κρήτης.

Στην Αθήνα, δόθηκαν ερωτηματολόγια σε 89 ανηλίκους συνολικά με παραβατική συμπεριφορά και δέχτηκαν να απαντήσουν οι 50 από αυτούς. Ακόμη, από τους ανηλίκους που είχαν παραπεμφθεί στο δικαστήριο της Αθήνας, αφαιρέθηκαν τρία ερωτηματολόγια, καθώς χρησιμοποιούσαν έναν μόνο βαθμό της κλίμακας σε όλες τις απαντήσεις τους.

Σε ανηλίκους που δεν είχαν εμπλοκή με δικαστήρια, στην Αθήνα, δόθηκαν ερωτηματολόγια σε 58 παιδιά και από αυτά τα 50 δέχτηκαν να απαντήσουν. Επίσης, αφαιρέθηκαν δύο ερωτηματολόγια, τα οποία αντικαταστήθηκαν, όπως και στην προηγούμενη περίπτωση, διότι δεν είχαν απαντηθεί κατά το μεγαλύτερο μέρος τους.

Στην Κρήτη, δόθηκαν ερωτηματολόγια σε 60 ανηλίκους συνολικά με παραβατική συμπεριφορά και από αυτούς οι 50 δέχτηκαν να απαντήσουν. Από τους ανηλίκους που τους είχε οριστεί δικάσιμος, στα δικαστήρια Κρήτης, αφαιρέθηκαν 10 ερωτηματολόγια, καθώς θεωρήθηκαν άκυρα, λόγω του ότι δεν είχαν απαντηθεί στο σύνολο τους και αντικαταστάθηκαν. Τα 50 ερωτηματολόγια που αφορούν τα Δικαστήρια Κρήτης, συλλέχθηκαν αποκλειστικά από τα Δικαστήρια Ηρακλείου και δεν δόθηκαν ερωτηματολόγια στα Δικαστήρια Χανίων, Ρεθύμνου και Λασιθίου.

Σε ανηλίκους χωρίς εμπλοκή με τα δικαστήρια Κρήτης, δόθηκαν 62 ερωτηματολόγια, εκ των οποίων τα 50 απαντήθηκαν. Σε αυτή την περίπτωση, δεν σημειώθηκαν άκυρα ερωτηματολόγια, ούτως ώστε να αφαιρεθούν.

Η συλλογή των ερωτηματολογίων, έγινε μέσα στο διάστημα, από το Σεπτέμβριο του 2010, μέχρι τον Μάιο του 2011. Στα δικαστήρια ανηλίκων Αθήνας, τα παιδιά προσεγγίζονταν σε δύο περιπτώσεις. Είτε όταν είχαν την δικάσιμο τους, η οποία λάμβανε χώρα κάθε Τρίτη και Παρασκευή, ή πριν από την καθορισμένη ημερομηνία δικάσιμου,

κατά την διάρκεια δηλαδή των προγραμματισμένων ραντεβού των ανηλίκων, με τους επιμελητές ανηλίκων που τους είχαν αναλάβει, κάθε Τετάρτη. Στα δικαστήρια ανηλίκων Κρήτης, τα παιδιά προσεγγίζονταν όσες Πέμπτες, οριζόταν δικάσιμος για τους ανηλίκους.

Αφού συλλέχθηκαν όλα τα ερωτηματολόγια, τα δεδομένα καταγράφηκαν στην βάση δεδομένων SPSS. Με τους κατάλληλους ελέγχους, οδηγηθήκαμε σε ορισμένα αποτελέσματα, τα οποία θα παρατεθούν αναλυτικά στο επόμενο μέρος της εργασίας. Για την ανάλυση των πινάκων αυτών, με τα αποτελέσματα της έρευνας, ομαδοποιήσαμε τα ξανά την μεταβλητή του εκπαιδευτικού επιπέδου των ερωτώμενων και της οικογενειακής κατάστασης των γονέων των ερωτώμενων, δημιουργώντας δύο νέες μεταβλητές.

Ως προς το εκπαιδευτικό επίπεδο, δημιουργήθηκαν δύο νέες κατηγορίες, όπου η πρώτη περιλαμβάνει όσους είναι αγράμματοι, απόφοιτοι Δημοτικού και έχουν φοιτήσει σε λίγες τάξεις του Γυμνασίου, ενώ η δεύτερη κατηγορία περιλαμβάνει όσους είναι απόφοιτοι Λυκείου, φοιτούν σε Ι.Ε.Κ. , η έχουν πτυχίο Ανώτερης/Ανώτατης σχολής. Σχετικά με την οικογενειακή κατάσταση των γονέων των ερωτώμενων, κατασκευάστηκαν δύο κατηγορίες, όπου στην πρώτη κατηγορία περιλαμβάνονται οι παντρεμένοι, ενώ στην δεύτερη κατηγορία περιλαμβάνονται οι διαζευγμένοι, όσοι βρίσκονται σε διάσταση, όσοι συμβιώνουν ελεύθερα και τέλος, όταν έχει πεθάνει ο ένας γονέας.

Οι ομαδοποιήσεις αυτές βοήθησαν πρακτικά στην ανάλυση των πινάκων, καθώς στο σύνολο των διακοσίων ερωτηματολογίων, παρουσιάζονταν περιπτώσεις όπου υπήρχαν ένα ή δύο περιστατικά.

Επιλογή δείγματος

Για τα δικαστήρια ανηλίκων, η επιλογή του δείγματος έγινε με τυχαία δειγματοληψία, καθώς όλοι οι ανήλικοι που είχαν παραπεμφθεί στο δικαστήριο και τους είχε οριστεί δικάσιμος, είχαν τις ίδιες πιθανότητες να αποτελέσουν μέρος του δείγματος.

Από την άλλη, η δειγματοληψία σε ανηλίκους που δεν είχαν σχέση με δικαστήρια, έγινε με την μέθοδο της χιονοστιβάδας. Οι ερευνήτριες, γνωρίζοντας έναν αριθμό ανηλίκων, που δέχονταν να απαντήσουν, οδηγούνταν έπειτα μέσω αυτών σε συμμαθητές ή φίλους τους, του ίδιου ηλικιακού εύρους, προκειμένου να συγκεντρωθεί ο κατάλληλος αριθμός ερωτηματολογίων.

Για τις υπηρεσίες ανηλίκων, απευθυνθήκαμε στα δικαστήρια ανηλίκων Αθήνας, Ηρακλείου και Ρεθύμνου, έπειτα από σχετική άδεια που μας παρείχε, η κ.Κατσιγαράκη Ευτυχία, προϊσταμένη της Διεύθυνσης για την Πρόληψη της Εγκληματικότητας και Σωφρονιστικής Αγωγής Ανηλίκων του Υπουργείου Δικαιοσύνης.

Χαρακτηριστικά του δείγματος

Το δείγμα μας αποτελείται από δύο ομάδες. Η πειραματική ομάδα, η οποία περιλαμβάνει 100 ανηλίκους, ηλικίας 13-20 ετών που έχουν παραβεί το νόμο και τους έχει οριστεί δικάσιμος, σε δικαστήρια ανηλίκων Αθήνας και Κρήτης. Ενώ κάνουμε λόγο για ανηλίκους, διευρύνουμε τον ηλικιακό δείκτη, καθώς η δικάσιμος ορίζεται περίπου δύο με τρία έτη, μετά την αξιόποινη πράξη, όπου αρκετοί πλέον έχουν ενηλικιωθεί. Παραπέμπονται όμως στα δικαστήρια ανηλίκων, από τη στιγμή που η αξιόποινη πράξη σημειώθηκε κατά την ανήλικη ζωή του ατόμου.

Η ομάδα ελέγχου συγκροτείται από 100 ανηλίκους, του ίδιου ηλικιακού εύρους, αλλά χωρίς κάποια παράβαση του νόμου. Πραγματοποιήθηκε λοιπόν σύγκριση, μεταξύ αυτών των δύο ομάδων, προκειμένου να ερευνηθούν τυχόν διαφορές στις διαπροσωπικές σχέσεις που συνάπτουν, αλλά και η πιθανή αιτιώδη σχέση μεταξύ της παραβατικότητας των ανηλίκων και του είδους των σχέσεων που συνάπτουν, με τους γονείς τους.

Παρόλο που στην ομάδα ελέγχου, έγινε προσπάθεια ισάξιας συμμετοχής αγοριών και κοριτσιών, κάτι τέτοιο δεν επιτεύχθηκε και στην πειραματική ομάδα. Αυτό, λόγω του ότι ο αριθμός των ανήλικων κοριτσιών, τα οποία παραπέμπονταν στο δικαστήριο ανηλίκων, κυμαινόταν σε ελάχιστα ποσοστά.

Υποθέσεις εργασίας

- ❖ Τα ανήλικα παιδιά με παραβατική συμπεριφορά παρουσιάζουν μεγαλύτερα επίπεδα επιθετικότητας, σε σχέση με τα ανήλικα παιδιά που δεν έχουν κάποια ανάμιξη με το δικαστήριο.
- ❖ Τα ανήλικα παιδιά που χαρακτηρίζουν τη σχέση τους με τους γονείς τους ως «καλή» ή «πολύ καλή» θα συγκεντρώνουν χαμηλή εκδήλωση επιθετικότητας.
- ❖ Οι ανήλικοι από τα δικαστήρια Κρήτης θα παρουσιάζουν μικρότερη συνολική επιθετικότητα, από τους ανηλίκους των δικαστηρίων Αθηνών.
- ❖ Το ποσοστό των ανηλίκων αγοριών με παραβατική συμπεριφορά θα είναι μεγαλύτερο από το ποσοστό των ανηλίκων κοριτσιών με παραβατική συμπεριφορά.
- ❖ Οι ανήλικοι που δηλώνουν ότι οι γονείς τους είναι παντρεμένοι, θα εμφανίζουν καλύτερες σχέσεις με τους γονείς, από τους ανηλίκους που οι γονείς τους είναι διαζευγμένοι. Πιο συγκεκριμένα, οι ανήλικοι που δηλώνουν ότι οι γονείς τους είναι διαζευγμένοι θα σχετίζονται αρνητικά με τον πατέρα και τη μητέρα με ουδέτερη απόσταση.

ΠΙΝΑΚΕΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ

Πίνακες δημογραφικών στοιχείων

Πίνακας 1: Κατανομή του φύλου

Φύλο	<u>Ανήλικοι με παραβατικότητα</u>		<u>Ανήλικοι χωρίς παραβατικότητα</u>	
	N	M.O.	N	M.O.
Αντρας	83	83	52	52
Γυναίκα	17	17	48	48
Σύνολο	100	100	100	100

Στον Πίνακα 1 παρουσιάζεται η κατανομή του φύλου, για την ομάδα των ανηλίκων με παραβατική συμπεριφορά και για την ομάδα των ανηλίκων χωρίς παραβατική συμπεριφορά.

Πίνακας 2: Κατανομή της οικογενειακής κατάστασης των γονέων των ερωτώμενων

Οικογενειακή κατάσταση γονέων	<u>Ανήλικοι με παραβατικότητα</u>		<u>Ανήλικοι χωρίς παραβατικότητα</u>	
Παντρεμένος	79	79	75	75
Διαζευγμένος	11	11	15	15
Σε διάσταση	3	3	-	-
Ελεύθερη συμβίωση	2	2	-	-
Έχει πεθάνει ο ένας γονέας	5	5	10	10
Σύνολο	100	100	100	100

Στον Πίνακα 2 παρουσιάζεται η κατανομή της οικογενειακής κατάστασης των γονέων των ερωτώμενων, για τους ανηλίκους με παραβατική και χωρίς παραβατική συμπεριφορά.

Πίνακας 3: Κατανομή της ηλικίας

	<u>Ανήλικοι με παραβατικότητα</u>		<u>Ανήλικοι χωρίς παραβατικότητα</u>	
	N	M.O.	N	M.O.
Ηλικία	100	17,50	100	17,04

Στον Πίνακα 3 περιλαμβάνεται η κατανομή της ηλικίας για τους ανηλικούς με παραβατική και χωρίς παραβατική συμπεριφορά.

Πίνακας 4: Κατανομή του επιπέδου εκπαίδευσης του ερωτώμενου

Επίπεδο εκπαίδευσης ερωτώμενου	<u>Ανήλικοι με παραβατικότητα</u>		<u>Ανήλικοι χωρίς παραβατικότητα</u>	
	N	M.O.	N	M.O.
Αγράμματος	1	1	-	-
Απόφοιτος Δημοτικού	2	2	4	4
Λίγες τάξεις Γυμνασίου	55	55	45	45
Απολυτήριο Λυκείου	35	35	46	46
Ι.Ε.Κ.	6	6	5	5
Πτυχίο Ανώτερης Σχολής	1	1	-	-
Σύνολο	100	100	100	100

Στον Πίνακα 4 περιλαμβάνεται η κατανομή του επιπέδου εκπαίδευσης των ερωτώμενων, για τους ανηλικούς με παραβατική και χωρίς παραβατική συμπεριφορά.

Πίνακας 5: Κατανομή του χαρακτηρισμού που δηλώνει ο ανήλικος για τη σχέση του με τον πατέρα και την μητέρα του

Χαρακτηρισμός της σχέσης με τον πατέρα	Ανήλικοι με παραβατικότητα		Ανήλικοι χωρίς παραβατικότητα	
	N	M.O.	N	M.O.
Πολύ άσχημη	4	4,0	2	2,0
Άσχημη	2	2,0	2	2,0
Μέτρια	5	5,0	7	7,0
Καλή	32	32,0	27	27,0
Πολύ καλή	53	53,0	55	55,0
Σύνολο	96	96,0	93	93,0
Χαρακτηρισμός της σχέσης με την μητέρα				
Άσχημη	2	2,0	1	1,0
Μέτρια	5	5,0	8	8,0
Καλή	24	24,0	22	22,0
Πολύ καλή	68	68,0	64	64,0
Σύνολο	99	99,0	95	95,0

Ο Πίνακας 5 περιλαμβάνει τον χαρακτηρισμό που δηλώνει ο ανήλικος, για την σχέση του με τον πατέρα του και την μητέρα του, για την ομάδα των ανηλίκων με παραβατικότητα και χωρίς παραβατικότητα.

Πίνακας 1: Είδος σχέσης του ανηλίκου με τον πατέρα και φύλο

Είδος σχέσης με πατέρα	Φύλο	Ανήλικοι χωρίς παραβατικότητα	
		N	M.O.
Συνολική εκτίμηση του τρόπου που πιστεύει ο ανήλικος ότι σχετίζεται ο πατέρας μαζί του	Άνδρας	49	33,67
	Γυναίκα	44	25,50
Συνολική εκτίμηση του τρόπου που σχετίζεται ο ανήλικος με τον πατέρα	Άνδρας	49	39,26
	Γυναίκα	44	32,40

Ο Πίνακας 1 περιλαμβάνει το είδος της σχέσης των ανηλίκων με τον πατέρα τους και το φύλο, για την ομάδα των ανηλίκων χωρίς παραβατικότητα. Στατιστικά σημαντικά αποτελέσματα έδωσαν τα αγόρια, τόσο στη συνολική εκτίμηση του τρόπου που πιστεύει ο ανήλικος ότι σχετίζεται ο πατέρας μαζί του, με μέσο όρο 33,67($F=5,820$, $p=0,030$) όσο και στη συνολική εκτίμηση του τρόπου που σχετίζεται ο ανήλικος με τον πατέρα, με μέσο όρο 39,26($F=0,345$, $p=0,046$).

Το είδος της σχέσης των ανηλίκων με την μητέρα και η ομάδα των ανηλίκων με παραβατικότητα, δεν έδωσαν στατιστικά σημαντικά αποτελέσματα.

Πίνακας 2: Είδος σχέσης του ανηλίκου με τον πατέρα και την μητέρα και εκπαίδευση ερωτώμενου

Είδος σχέσης	Εκπαίδευση ανηλίκου	Ανήλικοι με παραβατικότητα		Τύπος του σχετίζεσθε με την μητέρα	Ανήλικοι χωρίς παραβατικότητα	
		N	M.O.		N	M.O.
Τύπος του σχετίζεσθε με τον πατέρα		N	M.O.	Τύπος του σχετίζεσθε με την μητέρα	N	M.O.
Πατέρας σε απόσταση από θέση ισχύος με τον ανήλικο	-Αγράμματος - Απόφοιτος Δημοτικού -Λίγες τάξεις Γυμνασίου	46	5,08		57*	5,96
	-Απόφοιτος Λυκείου -Ι.Ε.Κ. -Πτυχίο Ανώτερης/Ανώτατης σχολής	47	3,42		41	4,95
Πατέρας σε ουδέτερη εγγύτητα από τον ανήλικο	-Αγράμματος - Απόφοιτος Δημοτικού -Λίγες τάξεις Γυμνασίου	46	5,08			
	-Απόφοιτος Λυκείου -Ι.Ε.Κ. -Πτυχίο Ανώτερης/Ανώτατης σχολής	47	4,00			
Πατέρας σε εγγύτητα από θέση ισχύος με	-Αγράμματος - Απόφοιτος Δημοτικού -Λίγες τάξεις Γυμνασίου	46	4,93			

τον ανήλικο	-Απόφοιτος Λυκείου -Ι.Ε.Κ. -Πτυχίο Ανώτερης/Ανώτατης σχολής	47	3,48			
Ανήλικος σε εγγύτητα από θέση αδυναμίας με τον πατέρα	-Αγράμματος - Απόφοιτος Δημοτικού -Λίγες τάξεις Γυμνασίου	46	5,13			
	-Απόφοιτος Λυκείου -Ι.Ε.Κ. -Πτυχίο Ανώτερης/Ανώτατης σχολής	47	3,87			
Ανήλικος σε ουδέτερη θέση ισχύος με τον πατέρα	-Αγράμματος - Απόφοιτος Δημοτικού -Λίγες τάξεις Γυμνασίου	46	4,95			
	-Απόφοιτος Λυκείου -Ι.Ε.Κ. -Πτυχίο Ανώτερης/Ανώτατης σχολής	47	3,63			

*Στους ανήλικους χωρίς παραβατικότητα, δεν υπήρχε κανένας ερωτώμενος, που το μορφωτικό επίπεδο να είναι αγράμματος.

Ο Πίνακας 2 περιλαμβάνει το είδος της σχέσης του ανήλικου με τον πατέρα και την μητέρα του και το επίπεδο εκπαίδευσης του ερωτώμενου.

Στατιστικά σημαντικά αποτελέσματα, για τους ανήλικους με παραβατικότητα, έδωσε η σχέση όταν ο πατέρας βρίσκεται σε απόσταση από θέση ισχύος με τον ανήλικο, στην

πρώτη κατηγορία εκπαίδευσης, με μέσο όρο 5,08(F=5,371, p=0,023). Όταν ο ανήλικος εκτιμά ότι ο πατέρας σχετίζεται με ουδέτερη εγγύτητα μαζί του, στην πρώτη κατηγορία εκπαίδευσης, με μέσο όρο 5,08(F=4,224, p=0,043). Όταν ο ανήλικος εκτιμά ότι ο πατέρας σχετίζεται με εγγύτητα από θέση ισχύος μαζί του, για την πρώτη κατηγορία εκπαίδευσης του ανηλίκου, με μέσο όρο 4,93(F=4,507, p=0,036). Όταν ο ανήλικος εκτιμά ότι σχετίζεται με εγγύτητα από θέση αδυναμίας με τον πατέρα, για την πρώτη κατηγορία εκπαίδευσης, με μέσο όρο 5,13(F=5,379, p=0,023) και τέλος όταν ο ανήλικος εκτιμά ότι σχετίζεται με ουδέτερη θέση ισχύος με τον πατέρα, για την πρώτη κατηγορία εκπαίδευσης, με μέσο όρο 4,95(F=4,301, p=0,041).

Όσον αφορά τους ανήλικους χωρίς παραβατικότητα, στατιστικά σημαντικά αποτελέσματα βρέθηκαν όταν ο ανήλικος εκτιμά πως βρίσκεται σε απόσταση από θέση ισχύος με τον πατέρα, για την πρώτη κατηγορία εκπαίδευσης με μέσο όρο 5,96(F=3,948, p=0,050).

Πίνακας 3: Είδος της σχέσης που εκτιμά ο ανήλικος ότι έχει με τον πατέρα και την μητέρα και οικογενειακή κατάσταση γονέων

Είδος σχέσης	Οικογενειακή κατάσταση	Ανήλικοι με παραβατικότητα			Ανήλικοι χωρίς παραβατικότητα	
		N	M.O.		N	M.O.
Ανήλικος σε ουδέτερη απόσταση με τον πατέρα	-Παντρεμένος	78	5,21	Ανήλικος σε απόσταση από θέση ισχύος με τον πατέρα	75	3,34
	-Διαζευγμένος -Σε διάσταση -Ελεύθερη συμβίωση -Έχει πεθάνει ο ένας γονέας	14	7,71		18	5,11
Πατέρας σε ουδέτερη απόσταση με τον ανήλικο	-Παντρεμένος	78	4,50	Ανήλικος σε εγγύτητα από θέση αδυναμίας	75	3,25

				με την μητέρα		
	-Διαζευγμένος -Σε διάσταση -Ελεύθερη συμβίωση -Έχει πεθάνει ο ένας γονέας	14	7,64		21	4,76
Μητέρα σε ουδέτερη εγγύτητα με τον ανήλικο	-Παντρεμένος	78	5,07	Μητέρα σε εγγύτητα από θέση αδυναμίας με τον ανήλικο	75	5,34
	-Διαζευγμένος -Σε διάσταση -Ελεύθερη συμβίωση -Έχει πεθάνει ο ένας γονέας	20	6,60		21	6,85
Μητέρα σε απόσταση από θέση αδυναμίας με τον ανήλικο	-Παντρεμένος	79	4,91	Μητέρα σε ουδέτερη απόσταση με τον ανήλικο	75	5,66
	-Διαζευγμένος -Σε διάσταση -Ελεύθερη συμβίωση -Έχει πεθάνει ο ένας γονέας	20	6,45		21	7,00

Ο Πίνακας 3 περιλαμβάνει τους μέσους όρους του είδους της σχέσης που δηλώνει ο ανήλικος ότι έχει με τους γονείς του, αλλά και το είδος της σχέσης που εκτιμά ο ανήλικος ότι έχουν οι γονείς μαζί του, σε σχέση με την οικογενειακή κατάσταση των γονέων του ερωτώμενου.

Στατιστικά σημαντικά αποτελέσματα, για την ομάδα των ανηλίκων με παραβατικότητα, εμφανίζονται όταν ο ανήλικος δηλώνει ότι βρίσκεται σε ουδέτερη απόσταση με τον πατέρα,

για την κατηγορία των διαζευγμένων,σε διάσταση,ελεύθερη συμβίωση και όταν έχει πεθάνει ο ένας γονέας, με μέσο όρο 7,71(F=4,953, p=0,029), όταν ο ανήλικος εκτιμά ότι ο πατέρας βρίσκεται σε ουδέτερη απόσταση μαζί του, για την κατηγορία των διαζευγμένων,σε διάσταση,ελεύθερη συμβίωση και όταν έχει πεθάνει ο ένας γονέας, με μέσο όρο 7,64(F=8,862, p=0,004). Ακόμη, όταν ο ανήλικος πιστεύει ότι η μητέρα σχετίζεται με ουδέτερη εγγύτητα μαζί του, για την κατηγορία των διαζευγμένων,σε διάσταση,ελεύθερη συμβίωση και όταν έχει πεθάνει ο ένας γονέας, με μέσο όρο 6,60(F=6,194, p=0,015) και τέλος όταν ο ανήλικος πιστεύει ότι η μητέρα σχετίζεται με απόσταση από θέση αδυναμίας μαζί του, για την κατηγορία των διαζευγμένων,σε διάσταση,ελεύθερη συμβίωση και όταν έχει πεθάνει ο ένας γονέας, με μέσο όρο 6,45(F=6,177, p=0,015).

Για την ομάδα των ανηλίκων χωρίς παραβατικότητα, στατιστικά σημαντικά αποτελέσματα παρουσιάζονται όταν ο ανήλικος δηλώνει ότι σχετίζεται με απόσταση από θέση ισχύος με τον πατέρα, για την κατηγορία των διαζευγμένων, σε διάσταση, ελεύθερη συμβίωση και όταν έχει πεθάνει ο ένας γονέας, με μέσο όρο 5,11(F=3,791, p=0,055), όταν ο ανήλικος δηλώνει ότι σχετίζεται με εγγύτητα από θέση αδυναμίας με την μητέρα, για την κατηγορία των διαζευγμένων, σε διάσταση, ελεύθερη συμβίωση και όταν έχει πεθάνει ο ένας γονέας, με μέσο όρο 4,76(F=3,734, p=0,056), όταν ο ανήλικος εκτιμά ότι η μητέρα σχετίζεται με εγγύτητα από θέση αδυναμίας μαζί του, για την κατηγορία των διαζευγμένων, σε διάσταση, ελεύθερη συμβίωση και όταν έχει πεθάνει ο ένας γονέας, με μέσο όρο 6,85(F=4,987, p=0,028) και τέλος, όταν ο ανήλικος εκτιμά ότι η μητέρα σχετίζεται με ουδέτερη απόσταση με τον ανήλικο, για την κατηγορία των διαζευγμένων,σε διάσταση, ελεύθερη συμβίωση και όταν έχει πεθάνει ο ένας γονέας, με μέσο όρο 7,00(F=4,838, p=0,030).

Πίνακας 4: Είδος της σχέσης του ανηλίκου με την μητέρα και τόπος διαμονής

Είδος σχέσης		Νέοι χωρίς παραβατικότητα	
		N	M.O.
	Πληθυσμιακή ομάδα		
Συνολική εκτίμηση της σχέσης του	Νέοι Αθήνας	50	46,78
	Νέοι Κρήτης	46	39,65

ανηλίκου με την μητέρα			
---------------------------	--	--	--

Ο Πίνακας 4 περιλαμβάνει το είδος της σχέσης που δηλώνει ο ανήλικος ότι έχει με την μητέρα του και τον τόπο διαμονής. Για την ομάδα των νέων χωρίς παραβατικότητα, στατιστικά σημαντικά αποτελέσματα έδωσε η συνολική σχέση που εκτιμούν οι ανήλικοι της Αθήνας ότι έχουν με την μητέρα τους, με μέσο όρο 46,78(F=1,112, p=0,033).

Η ομάδα των νέων με παραβατικότητα, δεν παρουσίασε στατιστικά σημαντικά αποτελέσματα.

Πίνακας 5α: Συσχέτιση του είδους της επιθετικότητας και του συνολικού είδους της σχέσης του ανηλίκου με τον πατέρα και την μητέρα του, των νέων με παραβατικότητα

	Σωματική ή	λεκτική	θυμός	εχθρότητα	έμμεση	Συνολικός βαθμολογία επιθετικ	Συνολική εκτίμηση τρόπου που πιστεύει ο ανήλικος ότι σχετίζεται ο πατέρας μαζί του	Συνολική εκτίμηση τρόπου που σχετίζεται ο ανήλικος με τον πατέρα	Συνολική εκτίμηση τρόπου που σχετίζεται ο ανήλικος με την μητέρα	Συνολική εκτίμηση τρόπου που πιστεύει ο ανήλικος ότι σχετίζεται η μητέρα μαζί του
Σωματική	1									
Λεκτική	,555**	1								
Θυμός	,669**	,486**	1							
Εχθρότητα	,376**	,397**	,478**	1						
Έμμεση	,376**	,370**	,521**	,415**	1					
Συνολική βαθμολογία επιθετικότητας	,813**	,685**	,853**	,715**	,650**	1				
Συνολική εκτίμηση τρόπου που πιστεύει ο ανήλικος ότι σχετίζεται ο πατέρας μαζί του	,337**	,167	,272**	,257*	,181	,361**	1			
Συνολική εκτίμηση τρόπου που σχετίζεται ο ανήλικος με τον πατέρα	,112	,201	,039	,146	,141	,158	,661**	1		

Συνολική εκτίμηση τρόπου που σχετίζεται ο ανήλικος με την μητέρα	-,008	-,070	-,094	,035	,020	-,008	,498**	,704**	1	
Συνολική εκτίμηση τρόπου που πιστεύει ο ανήλικος ότι σχετίζεται η μητέρα μαζί του	,093	,086	,090	,050	,070	,118	,740**	,691**	,654**	1

Στον Πίνακα 5.α γίνεται η συσχέτιση μεταξύ των ειδών της επιθετικότητας και της συνολικής σχέσης που εκτιμά ο ανήλικος ότι έχει με τον πατέρα και την μητέρα του, για την ομάδα των ανηλίκων με παραβατικότητα.

Όπως γίνεται φανερό, τα είδη της επιθετικότητας σχετίζονται μεταξύ τους με πολύ σημαντικό βαθμό συνάφειας, αλλά και με τη συνολική επιθετικότητα. Ακόμη, η συνολική εκτίμηση του τρόπου που πιστεύει ο ανήλικος ότι σχετίζεται ο πατέρας μαζί του, παρουσιάζει μεγάλη συνάφεια με τη σωματική και λεκτική επιθετικότητα, το θυμό, την εχθρότητα και τη συνολική επιθετικότητα. Η συνολική εκτίμηση του τρόπου που σχετίζεται ο ανήλικος με τον πατέρα του, έχει μεγάλη συνάφεια του τρόπου που πιστεύει ο ανήλικος ότι σχετίζεται ο πατέρας του μαζί του. Σημαντική συνάφεια δίνει και η συνολική εκτίμηση τρόπου που σχετίζεται ο ανήλικος με τη μητέρα, με τη συνολική εκτίμηση τρόπου που πιστεύει ο ανήλικος ότι σχετίζεται ο πατέρας του μαζί του και τη συνολική εκτίμηση τρόπου που σχετίζεται ο ανήλικος με τον πατέρα. Τέλος, σημαντική συνάφεια παρουσιάζεται στη συνολική εκτίμηση τρόπου που πιστεύει ο ανήλικος ότι σχετίζεται η μητέρα μαζί του, με τη συνολική εκτίμηση τρόπου που πιστεύει ο ανήλικος ότι σχετίζεται ο πατέρας μαζί του, με τη συνολική εκτίμηση τρόπου που σχετίζεται ο ανήλικος με τον πατέρα και τέλος με τη συνολική εκτίμηση τρόπου που σχετίζεται ο ανήλικος με τη μητέρα.

Πίνακας 5β: Συσχέτιση του είδους της επιθετικότητας και του συνολικού είδους της σχέσης του ανηλίκου με τον πατέρα και την μητέρα του, για την ομάδα των ανηλίκων χωρίς παραβατικότητα.

	Σωματική	Λεκτική	Θυμός	εχθρότητα	έμμεση	Συνολική ή βαθμολογία	Συνολική εκτίμηση τρόπου που	Συνολική ή εκτίμηση τρόπου που	Συνολική εκτίμηση τρόπου που	Συνολική εκτίμηση τρόπου που
--	----------	---------	-------	-----------	--------	-----------------------	------------------------------	--------------------------------	------------------------------	------------------------------

						επιθετ	πιστεύει ο ανήλικος ότι σχετίζεται ο πατέρας μαζί του	που σχετίζετ αι ο ανήλικος με τον πατέρα	σχετίζεται ο ανήλικος με την μητέρα	πιστεύει ο ανήλικος ότι σχετίζεται η μητέρα μαζί του
Σωματική	1									
Λεκτική	,486**	1								
Θυμός	,608**	,564**	1							
Εχθρότητα	,342**	,201*	,386**	1						
Έμμεση	,487**	,453**	,593**	,386**	1					
Συνολική βαθμολογία επιθετικ	,814**	,648**	,838**	,675**	,732**	1				
Συνολική εκτίμηση τρόπου που πιστεύει ο ανήλικος ότι σχετίζεται ο πατέρας μαζί του	,368**	,310**	,459**	,451**	,360**	,521**	1			
Συνολική εκτίμηση τρόπου που σχετίζεται ο ανήλικος με τον πατέρα	,174	,206	,265*	,306**	,261*	,307**	,736**	1		
Συνολική εκτίμηση τρόπου που σχετίζεται ο ανήλικος με την μητέρα	,114	,206*	,127	,279**	,227*	,245*	,693**	,781**	1	
Συνολική εκτίμηση τρόπου που πιστεύει ο ανήλικος ότι σχετίζεται η μητέρα μαζί του	,349**	,260*	,257*	,431**	,245*	,436**	,854**	,649**	,741**	1

Ο Πίνακας 5.β περιλαμβάνει τον συσχετισμό μεταξύ των ειδών της επιθετικότητας και της συνολικής εκτίμησης του ανηλίκου, για τη σχέση που έχει με τους γονείς του, αλλά και για τη σχέση που εκτιμά ότι έχουν οι γονείς μαζί του, για την ομάδα των ανηλίκων χωρίς παραβατικότητα. Όπως παρατηρούμε, τα είδη της επιθετικότητας σχετίζονται με σημαντικό βαθμό μεταξύ τους, αλλά και με την συνολική επιθετικότητα. Επίσης, η συνολική εκτίμηση τρόπου που πιστεύει ο ανήλικος ότι σχετίζεται ο πατέρας μαζί του σχετίζεται με όλα τα είδη της επιθετικότητας αλλά και με την συνολική επιθετικότητα. Η συνολική εκτίμηση τρόπου

που σχετίζεται ο ανήλικος με τον πατέρα, σχετίζεται με σημαντικό βαθμό με τον θυμό, την εχθρότητα, την έμμεση επιθετικότητα, τη συνολική επιθετικότητα και τέλος με την συνολική εκτίμηση τρόπου που πιστεύει ο ανήλικος ότι σχετίζεται ο πατέρας μαζί του. Η συνολική εκτίμηση τρόπου που σχετίζεται ο ανήλικος με την μητέρα, παρουσιάζει σημαντική συνάφεια με την λεκτική επιθετικότητα, την εχθρότητα, την έμμεση επιθετικότητα και την συνολική επιθετικότητα, αλλά και με την συνολική εκτίμηση τρόπου που πιστεύει ο ανήλικος ότι σχετίζεται ο πατέρας μαζί του και την συνολική εκτίμηση τρόπου που σχετίζεται ο ανήλικος με τον πατέρα. Τέλος, η συνολική εκτίμηση τρόπου που πιστεύει ο ανήλικος ότι σχετίζεται η μητέρα μαζί του, έχει σημαντική συνάφεια με όλα τα είδη της επιθετικότητας, την συνολική επιθετικότητα και με την συνολική εκτίμηση τρόπου που πιστεύει ο ανήλικος ότι σχετίζεται ο πατέρας μαζί του, την συνολική εκτίμηση τρόπου που σχετίζεται ο ανήλικος με τον πατέρα και την Συνολική εκτίμηση τρόπου που σχετίζεται ο ανήλικος με την μητέρα.

Πίνακας 6: Κατανομή των μέσων όρων της συνολικής εκτίμησης του ανηλίκου για τη σχέση του με τον πατέρα και την μητέρα

Είδος σχέσης	Ανήλικοι με παραβατικότητα		Ανήλικοι χωρίς παραβατικότητα	
	N	M.O.	N	M.O.
Συνολική εκτίμηση τρόπου που πιστεύει ο ανήλικος ότι σχετίζεται ο πατέρας μαζί του	92	32,14	93	29,80
Συνολική εκτίμηση τρόπου που σχετίζεται ο ανήλικος με τον πατέρα	92	37,07	93	36,02
Συνολική	95	40,04	96	43,36

εκτίμηση τρόπου που σχετίζεται ο ανήλικος με την μητέρα				
Συνολική εκτίμηση τρόπου που πιστεύει ο ανήλικος ότι σχετίζεται η μητέρα μαζί του	98	39,69	95	38,55

Ο Πίνακας 6 παρουσιάζει την κατανομή της συνολικής εκτίμησης για την σχέση του ανηλίκου με τον πατέρα και την μητέρα, αλλά και τη σχέση των γονέων με τον ανήλικο, για την ομάδα των ανηλίκων με παραβατικότητα και χωρίς παραβατικότητα.

Πίνακες επιθετικότητας

Πίνακας 1: Μέσος όρος των ειδών της επιθετικότητας και της συνολικής επιθετικότητας

Είδος επιθετικότητας	Ανήλικοι με παραβατικότητα		Ανήλικοι χωρίς παραβατικότητα	
	N	M.O.	N	M.O.
Σωματική	100	21,38	100	16,47
Λεκτική	100	13,64	98	12,78
Θυμός	100	19,15	100	16,73
Εχθρότητα	100	22,01	99	18,95
Έμμεση επιθετικότητα	99	17,39	100	16,39
Συνολική επιθετικότητα	99	93,61	97	81,07

Στον Πίνακα 1 παρουσιάζεται η απλή κατανομή των ειδών της επιθετικότητας και της συνολικής επιθετικότητας, για τους νέους με παραβατική και χωρίς παραβατική συμπεριφορά. Μεγαλύτερος μέσος όρος προκύπτει ως προς την εχθρότητα και για τις δύο ομάδες πληθυσμού.

Πίνακας 2: Είδη της επιθετικότητας και οικογενειακή κατάσταση, για τους νέους χωρίς παραβατικότητα

Είδος επιθετικότητας	Οικογενειακή κατάσταση	N	M.O.
Εχθρότητα	Παντρεμένος	74	18,13
	Διαζευγμένος	15	20,46
	Έχει πεθάνει ο	10	22,80

	ένας γονέας		
	Σύνολο	99	18,95

Στον Πίνακα 2 περιλαμβάνεται η οικογενειακή κατάσταση των γονέων των ερωτώμενων και το είδος της επιθετικότητας, για τους νέους χωρίς παραβατικότητα. Στατιστικά σημαντικά αποτελέσματα έδωσε η εχθρότητα, σε οριακό όμως επίπεδο, όταν έχει πεθάνει ο ένας γονέας, με μέσο όσο 22,80(F=3,011, p=0,054).

Για την ομάδα των νέων με παραβατικότητα δεν υπήρξαν στατιστικά σημαντικά αποτελέσματα.

Πίνακας 3: Είδος της επιθετικότητας των νέων και ομάδες πληθυσμού

Είδος επιθετικότητας	Ομάδα πληθυσμού	N	M.O.
Σωματική	Δικαστήρια Αθήνας	50	21,38
	Δικαστήρια Κρήτης	50	21,38
	Νέοι Αθήνας	50	16,06
	Νέοι Κρήτης	50	16,88
	Σύνολο	200	18,92
Λεκτική	Δικαστήρια Αθήνας	50	13,04
	Δικαστήρια Κρήτης	50	14,24
	Νέοι Αθήνας	50	12,72
	Νέοι Κρήτης	48	12,85
	Σύνολο	198	13,21
	Δικαστήρια Αθήνας	50	19,62
	Δικαστήρια	50	18,68

Θυμός	Κρήτης		
	Νέοι Αθήνας	50	16,98
	Νέοι Κρήτης	50	16,48
	Σύνολο	200	17,94
Εχθρότητα	Δικαστήρια Αθήνας	50	21,52
	Δικαστήρια Κρήτης	50	22,50
	Νέοι Αθήνας	50	20,04
	Νέοι Κρήτης	49	17,85
	Σύνολο	199	20,49
Συνολική	Δικαστήρια Αθήνας	50	92,64
	Δικαστήρια Κρήτης	49	94,61
	Νέοι Αθήνας	50	82,74
	Νέοι Κρήτης	47	79,29
	Σύνολο	196	87,40

Στον Πίνακα 3 παρουσιάζονται τα είδη της επιθετικότητας και οι ομάδες του πληθυσμού. Στατιστικά σημαντικά αποτελέσματα έδωσε η σωματική επιθετικότητα, των νέων από τα Δικαστήρια Αθήνας και Κρήτης, με κοινό μέσο όρο 21,38($F=8,826$, $p=0,000$), η λεκτική επιθετικότητα των νέων από τα Δικαστήρια Κρήτης, σε οριακό επίπεδο, με μέσο όρο 14,24($F=2,588$, $p=0,054$). Ακόμη, στατιστικά σημαντικά αποτελέσματα έδωσε ο θυμός, των νέων από τα Δικαστήρια Αθήνας, με μέσο όρο 19,62($F=3,663$, $p=0,013$), η εχθρότητα των νέων από τα Δικαστήρια Κρήτης, με μέσο όρο 22,50($F=4,785$, $p=0,003$) και τέλος η συνολική επιθετικότητα της ομάδας από τα Δικαστήρια Κρήτης, με μέσο όρο 94,61($F=7,199$, $p=0,000$).

Πίνακας 4: Είδος σχέσης με τον πατέρα και επιθετικότητα ανηλίκων

Είδος επιθετικότητας	Είδος σχέσης με τον πατέρα	Ανήλικοι με παραβατικότητα		Ανήλικοι χωρίς παραβατικότητα	
		N	M.O.	N	M.O.
Σωματική	Πολύ άσχημη	4	29,75	-	-
	Άσχημη	2	30,50	-	-
	Μέτρια	5	18,80	-	-
	Καλή	32	22,40	-	-
	Πολύ καλή	53	20,20	-	-
	Σύνολο	96	21,47	-	-
Λεκτική	Πολύ άσχημη	4	18,75	-	-
	Άσχημη	2	16,00	-	-
	Μέτρια	5	14,00	-	-
	Καλή	32	13,93	-	-
	Πολύ καλή	53	12,86	-	-
	Σύνολο	96	13,59	-	-
Εχθρότητα	Πολύ άσχημη	4	28,75	2	29,50
	Άσχημη	2	31,50	2	29,00
	Μέτρια	5	24,80	7	18,85
	Καλή	32	22,90	27	18,29
	Πολύ καλή	53	20,49	54	17,77

	Σύνολο	96	22,09	92	18,51
Συνολική	Πολύ άσχημη	4	123,50	2	121,50
	Άσχημη	2	117,50	2	88,00
	Μέτρια	5	94,40	7	83,42
	Καλή	32	96,37	27	81,33
	Πολύ καλή	52	88,94	52	77,57
	Σύνολο	95	93,78	90	80,36

Ο Πίνακας 4 παρουσιάζει το είδος της σχέσης του ανηλίκου με τον πατέρα του και το είδος της επιθετικότητας που εκφράζει. Για την ομάδα των ανηλίκων με παραβατική συμπεριφορά, στατιστικά σημαντικά αποτελέσματα έδωσε η σωματική επιθετικότητα, όταν η σχέση με τον πατέρα χαρακτηριζόταν άσχημη, με μέσο όρο 30,50($F=3,494$, $p=0,011$), η λεκτική επιθετικότητα όταν η σχέση χαρακτηριζόταν πολύ άσχημη με μέσο όρο 18,75($F=4,171$, $p=0,004$), η εχθρότητα, όταν η σχέση χαρακτηριζόταν άσχημη με μέσο όρο 31,50($F=3,449$, $p=0,011$) και τέλος η συνολική επιθετικότητα όταν η σχέση χαρακτηριζόταν πολύ άσχημη με μέσο όρο 123,50($F=4,495$, $p=0,002$).

Όσον αφορά την ομάδα των ανηλίκων χωρίς παραβατικότητα, στατιστικά σημαντικά αποτελέσματα έδωσε η εχθρότητα, όταν η σχέση χαρακτηριζόταν πολύ άσχημη, με μέσο όρο 29,50($F=3,862$, $p=0,006$) και η συνολική επιθετικότητα όταν η σχέση χαρακτηριζόταν πολύ άσχημη με μέσο όρο 121,50($F=3,221$, $p=0,016$).

ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ

Σε αυτό το σημείο της εργασίας, θα αναλυθούν τα σημαντικά ευρήματα που προέκυψαν, από την ανάλυση των αποτελεσμάτων, στους πίνακες των δημογραφικών στοιχείων, των διαπροσωπικών σχέσεων και της επιθετικότητας, που προηγήθηκαν.

Σχετικά με τα δημογραφικά στοιχεία, όπως γίνεται φανερό στον Πίνακα 1, για την κατανομή του φύλου, παρατηρούμε ότι στην ομάδα των ανηλίκων με παραβατική συμπεριφορά, τα αγόρια είναι περισσότερα από τα κορίτσια. Σύμφωνα με τον Σταθόπουλο(2005), τα αγόρια, κυρίως κατά την περίοδο της εφηβείας, στρέφονται προς την αντικοινωνική συμπεριφορά, σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό από ότι τα κορίτσια. (Θεωρ.μέρος,σελ.5).

Επίσης, όπως τονίζει ο Σταθόπουλος(2005), τα κορίτσια αποτελούν το 2,5-3%, μεταξύ των ανηλίκων που τέλεσαν κάποιο αδίκημα. Ο δε Χαλάτσης(2008), αναφέρει ότι 9 στους 10 ανηλίκους δράστες είναι αγόρια, ποσοστό δηλαδή που φτάνει το 87,9%. Ακόμη, όπως έχει παρουσιαστεί και στο θεωρητικό μέρος της εργασίας, ο Γεωργούλας(2000) υποστηρίζει ότι κατά κανόνα, κάνουμε λόγο για αντικοινωνικό ανήλικο και σπάνια αναφερόμαστε σε παραβατική ανήλικη.

Στον πίνακα 2, όπου παρουσιάζεται η οικογενειακή κατάσταση των γονέων των ερωτώμενων, παρατηρούμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των ανηλίκων με παραβατικότητα, δήλωσαν ότι οι γονείς τους είναι παντρεμένοι, όπως και στους ανηλίκους χωρίς παραβατικότητα. Όπως προέκυψε από στοιχεία στο διαδίκτυο, σύμφωνα με έρευνα της Eurostat, η οποία δημοσιεύτηκε τον Απρίλιο του 2011, η Ελλάδα εμφανίζει ποσοστό 1,2% διαζυγίων ανά 1.000 κατοίκους (www.politis-europe.com) ενώ στο σύνολο των μονογονεϊκών οικογενειών, το 9% αποτελούν οικογένειες με παιδιά (www.isotita.gr). Αναφερόμενοι και στο θεωρητικό μέρος της εργασίας, δεν πρέπει να λησμονούμε το μεγάλο ποσοστό των γάμων οι οποίοι αποτυγχάνουν, καθώς αυξάνεται διαρκώς ο αριθμός των μητέρων και των πατέρων, οι οποίοι μεγαλώνουν μόνοι τα παιδιά τους, είτε λόγω διαζυγίου, ή λόγω χηρείας(Herbert, 1998). (Θεωρ.μέρος, σελ.19).

Ακολουθούν οι μονογονεϊκές οικογένειες, είτε λόγω διαζυγίου, είτε λόγω διάστασης, είτε χηρείας. Οι εγκληματολόγοι αναφερόμενοι στην σχέση της αντικοινωνικής συμπεριφοράς και της οικογένειας, υποστηρίζουν ότι ανήλικοι που μεγαλώνουν σε δυσλειτουργικό

οικογενειακό περιβάλλον, είναι δυνατόν να υιοθετήσουν αντικοινωνική και επιθετική συμπεριφορά, δεν θα είναι ικανοί να ελέγξουν την μη αποδεκτή συμπεριφορά, δεν θα σέβονται τα δικαιώματα των άλλων και δεν θα μπορούν να εμποδίσουν τη συσχέτιση με αντικοινωνικούς και παραβατικούς συνομηλίκους τους (<http://www.encephalos.gr>)

Ωστόσο, τα ευρήματα μας έρχονται σε αντίθεση με τη βιβλιογραφία καθώς βλέπουμε ότι οι περισσότεροι ανήλικοι χωρίς παραβατική συμπεριφορά δήλωσαν ότι έχουν διαζευγμένους γονείς κι όχι οι ανήλικοι με παραβατικότητα. Άρα μπορούμε να υποθέσουμε ότι και άλλοι παράγοντες συμβάλλουν στο θέμα της παραβατικότητας, παρ' όλο που αυτό ξεφεύγει από τους στόχους της εργασίας αυτής.

Ο μέσος όρος ηλικίας των ερωτώμενων, που φαίνεται στον Πίνακα 3, είναι 17,5 περίπου έτη, καθώς η πτυχιακή εργασία αφορούσε ανηλίκους, με εύρος ηλικιών από 13 έως 20 έτη. Διευρύναμε τον ηλικιακό δείκτη, λόγω του ότι στα δικαστήρια ανηλίκων παραπέμπονται όσοι διέπραξαν αξιόποινη πράξη κατά την ανήλικη ζωή τους, αλλά η εκδίκαση μπορεί να επέλθει και έπειτα από δύο χρόνια, από τη στιγμή της αξιόποινης πράξης, όπου ενδέχεται το άτομο να έχει ενηλικιωθεί.

Όπως αναφέρει και ο Καρύδης(2008), κατά την τελευταία δεκαετία παρατηρείται μείωση του μέσου ηλικιακού δείκτη των ανηλικών παραβατών. Επιπλέον, όπως παρατίθεται και στο θεωρητικό μέρος της εργασίας, η εγκληματικότητα, κατά την περίοδο της εφηβείας, φτάνει στο αποκορύφωμά της στο 15^ο έτος της ηλικίας για τα αγόρια και στο 14^ο έτος της ηλικίας για τα κορίτσια(Herbert, 1992).

Σχετικά με το επίπεδο εκπαίδευσης των ερωτώμενων, στον Πίνακα 4, το μεγαλύτερο ποσοστό δήλωσε ότι έχει φοιτήσει, μέχρι στιγμής, σε λίγες τάξεις του Γυμνασίου, καθώς η πτυχιακή αφορά ανηλίκους. Όπως προαναφέρθηκε, υπήρξαν και ενήλικα άτομα, συνεπώς εμφανίζεται σε σημαντικό ποσοστό και η αποφοίτηση από το Λύκειο. Όπως φαίνεται και από το θεωρητικό κομμάτι της εργασίας μας η εκπαίδευση και η οικογένεια αποτελούν παράγοντες που συμβάλλουν στην εκδήλωση παραβατικής συμπεριφοράς. Σε διαχρονική

έρευνα, σε νέους του Καναδά, αποδείχθηκε ότι η φτωχή απόδοση στο σχολείο, είναι ένα από τα σημαντικότερα συστατικά που οδηγούν σε αποδιοργανωτική συμπεριφορά αρχικά και αργότερα στην παραβατικότητα. (Shelley-Tremblay J., O'Brien N., Langhinrichsen-Rohling J., 2007: 376-392) (Θεωρ.μέρος, σελ.7).

Συνεπώς, τα ευρήματα της έρευνάς μας σχετικά με την εκπαίδευση των ανηλίκων και την εμφάνιση παραβατικής συμπεριφοράς έρχονται σε συμφωνία με τα ευρήματα της βιβλιογραφικής έρευνας.

Σχετικά με τον Πίνακα 5, που αφορά τον χαρακτηρισμό που δηλώνει ο ανήλικος για τη σχέση του με τον πατέρα του και την μητέρα του, παρατηρούμε ότι και η ομάδα των ανηλίκων με παραβατικότητα και η ομάδα των ανηλίκων χωρίς παραβατικότητα, δήλωσε ότι έχει πολύ καλές σχέσεις, τόσο με τον πατέρα όσο και με την μητέρα.

Όσον αφορά τις διαπροσωπικές σχέσεις των ανηλίκων, ο Πίνακας 1 παρουσιάζει το είδος της σχέσης του ανηλίκου με τον πατέρα και το φύλο. Βρέθηκε ότι οι άνδρες, από την ομάδα των ανηλίκων χωρίς παραβατικότητα, φάνηκε ότι αξιολογούν περισσότερο τη σχέση που συνάπτει τόσο ο ανήλικος με τον πατέρα όσο και τη σχέση που πιστεύουν ότι έχει ο πατέρας με τον ανήλικο.

Όπως αναφέρει και ο Bradshaw(2000), κάθε άτομο στο σύστημα της οικογένειας, σχετίζεται με όλα τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας, με κάποιον τρόπο. Ο Hirschi(1969, στο Cusson, 2002), προβαίνει στην απόδειξη ότι όσο περισσότερο ένας νέος είναι συνδεδεμένος με τους γονείς του, τόσο λιγότερο διαπράττει έγκλημα. Συνεπώς οι ανήλικοι που δεν έχουν προβεί σε παραβατικές πράξεις, δείχνουν ότι κατανοούν περισσότερο τη σχέση που συνάπτουν με τον πατέρα τους.

Εν συνεχεία, στον Πίνακα 2, που παρουσιάζεται το είδος της σχέσης που εκτιμά ο ανήλικος ότι έχει με τους γονείς του και η εκπαίδευση του ερωτώμενου, γίνεται φανερό ότι όσο χαμηλότερο είναι το επίπεδο εκπαίδευσης του ερωτώμενου, τόσο περισσότερο

σχετίζεται αρνητικά με τους γονείς. Όπως αναφέρει και ο Cusson(2002), όσο περισσότερο ένας νέος εστιάζει σε έναν ακαδημαϊκό σκοπό, τόσο λιγότερο διαπράττει εγκλήματα.

Πιο συγκεκριμένα, στον Πίνακα 2, βρέθηκε ότι οι ανήλικοι με παραβατικότητα σχετίζονται με απόσταση από θέση ισχύος. Σύμφωνα πάντα με τη θεωρία των διαπροσωπικών σχέσεων του Birtchnell, οι ανήλικοι αυτοί αναζητούν, επιτυγχάνουν και διατηρούν μία θέση ισχύος από απόσταση ή απόσταση από μία θέση ισχύος. Όταν σχετίζονται αρνητικά υπάρχουν οι εξής κατηγορίες:

- 1) Ανασφαλή απόσταση από θέση ισχύος: φόβος απώλειας ισχύος και της απόστασης
- 2) Επιβαλλόμενη απόσταση από θέση ισχύος: χρήση της δύναμης προκειμένου να εξασφαλίσει ότι τα πράγματα θα γίνουν όπως τα θέλει
- 3) Εκμετάλλευση: σχετίζεται με τους άλλους με επιδέξιους χειρισμούς
- 4) Ναρκισσισμός: παράβλεψη των αναγκών των άλλων
- 5) Μεγαλομανία: εμμονή για δύναμη για επιθυμία να εξουσιάζει, να επηρεάζει και να ελέγχει τους άλλους
- 6) Σαδισμός: άντληση ικανοποίησης από τον πόνο των άλλων (Καλαϊντζάκη και Νέστορος, στο Αντωνίου και Κρίγκου, 2005)

Ο Πίνακας 3, ο οποίος περιλαμβάνει το είδος της σχέσης του ανηλίκου με τους γονείς του και την οικογενειακή κατάσταση, αποδεικνύει ότι όταν οι γονείς είναι διαζευγμένοι, σε διάσταση, συζούν ελεύθερα, ή έχει πεθάνει ο ένας γονέας, τότε οι ανήλικοι σχετίζονται αρνητικά με τους γονείς τους. Ο Bradshaw(2000) υποστηρίζει ότι όλα τα μέλη της οικογένειας επηρεάζονται από τη σχέση ανάμεσα στη μητέρα και τον πατέρα. Οι διαπροσωπικές σχέσεις μέσα στην οικογένεια, είναι προς δύο κατευθύνσεις, δηλαδή και να προσφέρεις και να λαμβάνεις συναισθηματικά με γνησιότητα και ασφάλεια. Σε οικογένειες που κυριαρχεί η ανασφάλεια δημιουργούνται προβλήματα(Χουρδάκη, 1992).

Πιο αναλυτικά, στον Πίνακα 3, βρέθηκε ότι μεγαλύτερο μέσο όρο συγκεντρώνουν οι ανήλικοι που σχετίζονται από ουδέτερη απόσταση με τον πατέρα και την μητέρα, όταν οι

γονείς είναι διαζευγμένοι, σε διάσταση, σε ελεύθερη συμβίωση ή έχει πεθάνει ο ένας γονέας. Αυτό σημαίνει ότι οι ανήλικοι αυτοί αντλούν ευχαρίστηση και ικανοποίηση από την μοναξιά και την επίτευξη μίας ικανοποιητικής σχέσης με τον εαυτό, όταν η συσχέτιση είναι θετική. Ως προς την αρνητική συσχέτιση, υπάρχουν οι εξής κατηγορίες:

1) Ανασφαλή ουδέτερη απόσταση: συναισθήματα δυσφορίας εάν κάποιος πλησιάσει πάρα πολύ λόγω της περιορισμένης ικανότητας να εμπλέκεται σε στενές σχέσεις

2) Αμυντική απόσταση: προστασία εαυτού από την παρεμβολή ή την παρείσφρηση.

(Καλαϊντζάκη και Νέστορος, στο Αντωνίου και Κρίγκου, 2005)

Ακόμη, όπως βρέθηκε στον Πίνακα 3, για την ομάδα των ανηλίκων χωρίς παραβατικότητα, βρέθηκε να σχετίζονται με εγγύτητα από θέση αδυναμίας. Σύμφωνα με τη θεωρία του Birtchnell, τα άτομα αυτά αναζητούν, επιτυγχάνουν και διατηρούν εγγύτητα από μια θέση σχετικής αδυναμίας ή αδυναμία από μια θέση σχετικής εγγύτητας. Όσων αφορά την αρνητική συσχέτιση με εγγύτητα από θέση αδυναμίας υπάρχουν οι εξής κατηγορίες:

1) Ανασφαλή εγγύτητα από θέση αδυναμίας : αναζήτηση εγγύτητας από ένα οικείο πρόσωπο σε θέση ισχύος και φόβος για ενδεχόμενη μη διαθεσιμότητα ή απόσυρση του προσώπου αυτού

2) Οντολογική εξάρτηση: υιοθέτηση της ταυτότητας ενός προσώπου σε θέση ισχύος και «ζει μέσα από αυτό».

3) Δελεαστική εγγύτητα από θέση αδυναμίας: καταφεύγει σε τρόπους αύξησης του ενδιαφέροντος του οικείου προσώπου που είναι σε θέση ισχύος. (Καλαϊντζάκη και Νέστορος, στο Αντωνίου και Κρίγκου, 2005)

Από τον Πίνακα 4, όπου παρουσιάζεται η σχέση του ανηλίκου με την μητέρα και ο τόπος διαμονής, όπως γίνεται φανερό, οι νέοι της Αθήνας χωρίς παραβατικότητα δείχνουν να κατανοούν περισσότερο, από τους νέους της Κρήτης, τον τρόπο με τον οποίο σχετίζονται με την μητέρα τους. Όπως αναφέρει ο Πυργιωτάκης(1984, στο Βουϊδάσκης, 1992), το

μέγεθος της κατοικίας και οι συνθήκες διαβίωσης επηρεάζουν σοβαρά τη συχνότητα και τον χαρακτήρα των σχέσεων της οικογένειας.

Όσον αφορά τον Πίνακα 5,α και 5,β που γίνεται η συσχέτιση μεταξύ των ειδών της επιθετικότητας και της συνολικής εκτίμησης του τρόπου με τον οποίο σχετίζεται ο ανήλικος με τους γονείς του, για την ομάδα των ανηλίκων με παραβατικότητα και χωρίς παραβατικότητα, παρατηρούμε ότι υπάρχει συσχέτιση μεταξύ των ειδών της επιθετικότητας και της συνολικής επιθετικότητας, αλλά και μεταξύ των ειδών της επιθετικότητας και της συνολικής επιθετικότητας με την συνολική εκτίμηση του ανηλίκου για τον τρόπο με τον οποίο σχετίζεται με τον πατέρα και την μητέρα του.

Πιο συγκεκριμένα, για την ομάδα των ανηλίκων με παραβατικότητα, δεν υπάρχει συσχετισμός μεταξύ της επιθετικότητας και του τρόπου με τον οποίο σχετίζονται οι ανήλικοι με τον πατέρα και την μητέρα τους αλλά και του τρόπου που πιστεύουν ότι σχετίζεται ο πατέρας και η μητέρα μαζί τους. Αντιθέτως, για την ομάδα των ανηλίκων χωρίς παραβατικότητα, υπάρχει συσχετισμός μεταξύ της εκδήλωσης επιθετικότητας και του τρόπου, με τον οποίο πιστεύουν οι ανήλικοι ότι σχετίζονται οι γονείς μαζί τους, αλλά και του τρόπου που δηλώνουν οι ανήλικοι ότι σχετίζονται με τον πατέρα και την μητέρα τους. Οι ανήλικοι που δεν έχουν παραπεμφθεί στο Δικαστήριο, ίσως μέσα από την προσπάθεια να ανακαλύψουν την ταυτότητα τους, κατά την διάρκεια της εφηβείας, εναντιώνονται απέναντι στους γονείς τους και θεωρούν τόσο σημαντική τη σχέση με τους γονείς τους, που αυτό θα επηρεάσει την εκδήλωση επιθετικής συμπεριφοράς από τους ίδιους τους ανηλίκους. Σε μία προσπάθεια εδραίωσης της αυτονομίας τους, οι έφηβοι προσπαθούν να χαράξουν μία ανεξάρτητη πορεία, αντί να συμμορφωθούν με τις επιθυμίες των γονέων τους(www.psyhealth.gr) .

Η επιθετική συμπεριφορά των γονέων, η συνεχής προσπάθεια τους για κηδεμονία και εξάρτηση, καθώς και η ενοχλητική ανάμειξη στις υποθέσεις και την προσωπική ζωή των

παιδιών τους, όπως στη σχολική επίδοση, μπορούν να προκαλέσουν επιθετικότητα εναντίον τους(Θεωρ.μερος, σελ.31).

Στον Πίνακα 6, όπου παρουσιάζεται η συνολική εκτίμηση του ανηλίκου για το συσχετισμό του με τον πατέρα και την μητέρα, βρέθηκε ότι τόσο στους ανηλίκους με παραβατικότητα όσο και χωρίς παραβατικότητα, οι νέοι έχουν ξεκάθαρη εκτίμηση της σχέσης τους με τον πατέρα και την μητέρα τους. Όπως αναφέρει ο Παπακωνσταντής(2006), η διατήρηση του θεσμού της οικογένειας, το ενδιαφέρον των γονέων και η ουσιαστική επικοινωνία με τα παιδιά τους, εξισορροπούν τα εξωτερικά ερεθίσματα έτσι ώστε να μην αλλοιωθεί η κοινωνία και προστατεύουν τους νέους από τις αρνητικές επιδράσεις.

Τέλος, σχετικά με την επιθετικότητα, ο Πίνακας 1 αποδεικνύει ότι από τα είδη της επιθετικότητας, περισσότερο συναντάται η εχθρότητα. Από πηγές στο διαδίκτυο προέκυψε ότι, η εχθρότητα είναι κάτι φυσιολογικό, που όλοι οι άνθρωποι την εκφράζουν κατά καιρούς, όταν νιώσουν απογοήτευση, προσβολή ή στέρηση (www.enotes.com). Η εχθρότητα είναι μία ώθηση, που προκαλείται κυρίως από συναισθήματα θυμού και δυσαρέσκειας, όπως έχουμε προαναφέρει και στο θεωρητικό μέρος της εργασίας.

Στον Πίνακα 2, που παρουσιάζονται τα είδη της επιθετικότητας και η οικογενειακή κατάσταση, μεγαλύτερο μέσο όρο εμφανίζει η εχθρότητα, όταν έχει πεθάνει ο ένας γονέας. Από τη μελέτη της βιβλιογραφίας επιβεβαιώνεται αυτό το γεγονός καθώς «στο ρυθμό των αλλαγών που βιώνει το παιδί, λόγω του θανάτου του αγαπημένου του γονέα, προσπαθεί να διατηρήσει τις ισορροπίες του, επιδιώκοντας την ικανοποίηση των ενστίκτων του και την αποφυγή εσωτερικών ψυχολογικών εντάσεων. Όταν λοιπόν αυτό δεν το πετυχαίνει, εγείρονται συγκρούσεις με τον εξωτερικό κόσμο και αρνητικά συναισθήματα, όπως ο θυμός και η επιθετικότητα(Freud, στο Μπάτζιου,2011).

Ο Πίνακας 3, που περιλαμβάνει τα είδη της επιθετικότητας και τις ομάδες πληθυσμού, δείχνει ότι όλα τα είδη της επιθετικότητας εμφανίζουν μεγαλύτερο ποσοστό στην ομάδα

των ανηλίκων με παραβατικότητα. Από δημοσιευμένη έρευνα στο διαδίκτυο, προκύπτει ότι η νεανική παραβατικότητα είναι ένα πολυσύνθετο φαινόμενο. Όπως υποστηρίζεται από εγκληματολόγους, οι ανήλικοι που μεγαλώνουν σε ένα δυσλειτουργικό οικογενειακό περιβάλλον, έχουν πιθανότητες να υιοθετήσουν επιθετική συμπεριφορά, να μην σέβονται τα δικαιώματα των άλλων και να μην καταφέρουν να εμποδίσουν τη συσχέτιση τους με παραβατικούς συνομηλίκους τους(www.encephalos.gr) (Θεωρ.Μέρος, σελ. 45).

Τέλος, ο Πίνακας 4 αποδεικνύει ότι όσο πιο άσχημη χαρακτήριζαν οι ανήλικοι τη σχέση με τον πατέρα, τόσο μεγαλύτερα ποσοστά επιθετικότητας εμφανίζονταν. Το ίδιο βρέθηκε και για τους ανηλίκους χωρίς παραβατικότητα όταν δήλωναν πολύ άσχημη σχέση με τον πατέρα, εμφάνιζαν μεγαλύτερο μέσο όρο στην εχθρότητα και στη συνολική επιθετικότητα. Ο Storr(1979) έχει υπογραμμίσει ότι όσο πιο πολύ εξαρτάται ένα άτομο από τους άλλους, τόσο πιο μεγάλη επιθετικότητα κρύβει μέσα του. Δηλαδή, η εξάρτηση και η επιθετικότητα έχουν μία στενή και αμοιβαία σχέση. Από την άλλη, ο Herbert(2000) τονίζει ότι η περίπτωση των παιδιών που κακομεταχειρίζονται άλλα άτομα, σχετίζεται άμεσα με την ψυχρή και χωρίς τρυφερότητα ανατροφή τους, με τα υψηλά επίπεδα συγκρούσεων ή βίας στο σπίτι, αλλά και με την έλλειψη σαφώς διατυπωμένων κανόνων, γύρω από την πειθαρχία ή τον έλεγχο της επιθετικής συμπεριφοράς.

Επιπλέον, σύμφωνα με δημοσιευμένη έρευνα στο διαδίκτυο, όσοι παραβάτες άντρες, έχουν ζήσει μία βίαιη συμπεριφορά από τον πατέρα τους, μιλώντας για την παιδική οικογενειακή ζωή εκδηλώνουν έντονα θυμό, επιθετικότητα, αλλά συγχρόνως θλίψη και πικρία. (www.ethnos.gr)

Όπως αναφέρεται και στο θεωρητικό μέρος, μέσα από έρευνες, έχει αποδειχθεί ότι οι επιθετικοί έφηβοι, συχνά έχουν γονείς που προτιμούν τη χρήση σωματικής τιμωρίας, διαφωνούν μεταξύ τους, είναι ψυχροί και απορριπτικοί απέναντι στα παιδιά τους(Herbert, 1992). (Θεωρ.μέρος, σελ.30).

Επίσης, σύμφωνα με τον Κουρκουτά, «η επιθετικότητα των ανηλίκων συνδέεται με όλα τα παρακάτω: συναισθηματική και συμπεριφορική ασυνέπεια /αστάθεια των γονέων (σκληρές τιμωρίες & υπερ-χαλαρότητα), χαμηλή συναισθηματική εμπλοκή των γονέων, χαμηλή υποστηρικτική στάση και επιθετικότητα των γονέων, έλλειψη σταθερής συναισθηματικής υποστήριξης, η επικριτική γονική στάση, συχνές οικογενειακές συγκρούσεις, έλλειψη εμπλοκής του πατέρα.» Βλέπουμε λοιπόν ότι η επιθετικότητα συνδέεται με την κατάσταση που επικρατεί στην οικογένεια γενικά, αλλά και με την ποιότητα της σχέσης με τον πατέρα ειδικότερα.(<http://www.edc.uoc.gr>)

Συμπεράσματα-προτάσεις

Ο σκοπός της εργασίας μας, δηλαδή η μελέτη των διαπροσωπικών σχέσεων που συνάπτουν οι ανήλικοι, σε συνάρτηση με την εκδήλωση επιθετικής και παραβατικής συμπεριφοράς, σε δείγμα του νομού Αθηνών και Κρήτης, επιτεύχθηκε.

Όσον αφορά τους στόχους, επιτεύχθηκαν και στα τρία επίπεδα που είχαμε θέσει. Πιο συγκεκριμένα, μελετήσαμε τη βιβλιογραφία, ξενόγλωσση και ελληνική, που αφορούσε στις διαπροσωπικές σχέσεις των ανηλίκων, στην παραβατικότητα των ανηλίκων αλλά και στην επιθετικότητα. Ακόμη, διεξαγάγαμε την έρευνα μας και διαπιστώσαμε μέσα από τα ευρήματα μας τον βαθμό συσχέτισης μεταξύ της εκδήλωσης επιθετικότητας και παραβατικότητας, με την ποιότητα των σχέσεων των ανηλίκων.

Οι υποθέσεις εργασίας που κάναμε, στο θεωρητικό μέρος της εργασίας, επαληθεύονται, μέσα από την ανάλυση των αποτελεσμάτων των πινάκων.

Πιο συγκεκριμένα, η πρώτη υπόθεση εργασίας, ότι τα ανήλικα παιδιά με παραβατική συμπεριφορά παρουσιάζουν μεγαλύτερα επίπεδα επιθετικότητας, σε σχέση με τα ανήλικα παιδιά που δεν έχουν κάποια ανάμιξη με το δικαστήριο, επαληθεύεται από τον πίνακα 3 της επιθετικότητας (σελ.73).

Η δεύτερη υπόθεση εργασίας ότι, τα ανήλικα παιδιά που χαρακτηρίζουν τη σχέση τους με τους γονείς τους ως «καλή» ή «πολύ καλή» θα συγκεντρώνουν χαμηλή εκδήλωση επιθετικότητας, επαληθεύεται από τον πίνακα 4 της επιθετικότητας (σελ.74).

Ωστόσο, η τρίτη υπόθεση εργασίας, ότι οι ανήλικοι από τα δικαστήρια Κρήτης θα παρουσιάζουν μικρότερη συνολική επιθετικότητα, από τους ανηλίκους των δικαστηρίων Αθηνών, απορρίπτεται από τον πίνακα 3 της επιθετικότητας (σελ.73).

Η τέταρτη υπόθεση εργασίας ότι, το ποσοστό των ανηλίκων αγοριών με παραβατική συμπεριφορά θα είναι μεγαλύτερο από το ποσοστό των ανηλίκων κοριτσιών με παραβατική συμπεριφορά, επαληθεύεται από τον πίνακα 1 των δημογραφικών στοιχείων (σελ.58).

Τέλος, η πέμπτη υπόθεση εργασίας ότι, οι ανήλικοι που δηλώνουν ότι οι γονείς τους είναι παντρεμένοι, θα εμφανίζουν καλύτερες σχέσεις με τους γονείς, από τους ανηλίκους που οι γονείς τους είναι διαζευγμένοι, επαληθεύεται από τον πίνακα 3 των διαπροσωπικών σχέσεων (σελ.64).

Τέλος, καταθέτουμε στη συνέχεια τις προτάσεις μας, που θα αποτελέσουν κίνητρο για μετέπειτα έρευνες πάνω στο ζήτημα της επιθετικότητας, της παραβατικότητας αλλά και των διαπροσωπικών σχέσεων των ανηλίκων.

Κλείνοντας με τα συμπεράσματα μας, θα αναφερθούμε, από τη μία, στις προτάσεις που έχουμε να κάνουμε, αναφορικά με την παραβατικότητα των ανηλίκων και κάποια μέτρα που ίσως μπορούν να ληφθούν. Από την άλλη, θα παραθέσουμε και τις προτάσεις μας για το πού μπορούν να εστιάσουν περαιτέρω έρευνες, για να εμπλουτιστεί το θέμα, στο οποίο επικεντρώθηκε η συγκεκριμένη πτυχιακή εργασία.

Αρχικά λοιπόν, αφορμή για την πρώτη μας πρόταση, αποτέλεσε η συνάντηση- συζήτηση εκπροσώπων Μη κυβερνητικών Οργανώσεων και των Οικολόγων πράσινων (Πλατεία Κουμουνδούρου 14, Αθήνα, 31 Αυγούστου 2011 και ώρα 19:30) με θέμα το πρόγραμμα Κοινωφελούς Εργασίας.

Στη συγκεκριμένη συνάντηση αναφέρθηκε, από τον Πρόεδρο μιας Μη κυβερνητικής Οργάνωσης (σκοπίμως δεν αναφέρεται το όνομα, γιατί αυτό ξεφεύγει από τους σκοπούς της έρευνάς μας), ότι ανήλικοι με μικροπαραβάσεις προσφέρουν κοινωφελή εργασία στην οργάνωση την οποία διοικεί.

Η πληροφορία λοιπόν αυτή, αποτέλεσε έναυσμα κι έτσι προτείνεται η καθιέρωση της Κοινωφελούς Εργασίας ανηλίκων με παραβάσεις, για παράδειγμα, του κώδικα οδικής κυκλοφορίας. Η πρακτική αυτή εφαρμόζεται σε πολλές χώρες του εξωτερικού όπως Δανία, Αγγλία και Αμερική.

Μάλιστα, φαίνεται ότι ήδη γίνεται προσπάθεια εφαρμογής του μέτρου αυτού. Πρόσφατα, γράφτηκε ένα άρθρο από την κυρία Δελαβέκουρα(2011), με θέμα την Κοινωφελή Εργασία των ανηλίκων, η οποία γραφει σχετικά: «η κοινωφελής εργασία είναι το αποτέλεσμα της εφαρμογής των αναμορφωτικών μέτρων από τα Μονομελή και Τριμελή Δικαστήρια Ανηλίκων της χώρας και δύναται να τεθεί στο ανήλικο παραβάτη ως ποινή, σαν ένα είδος ανταπόδοσης προς την κοινότητα για την παραβατική πράξη στην οποία έχει προβεί. Το αναμορφωτικό αυτό μέτρο αποτελεί καινοτομία για τα ελληνικά δεδομένα και τον τρόπο που οι ανήλικοι αντιμετωπίζονται από το σύστημα της ποινικής δικαιοσύνης της χώρας μας.» (<http://www.swm.gr>)

Όπως προέκυψε από πηγή στο διαδίκτυο, η Υπηρεσία Επιμελητών Ανηλίκων Χανίων κατέθεσε αίτημα, ζητώντας από τον Δήμο Χανίων, την παροχή κοινωφελούς εργασίας από ανηλικούς παραβάτες, στους τομείς Υγείας και Πρόνοιας, Πολιτισμού και Αθλητισμού, Διοικητικής Υπηρεσίας και τέλος Πληροφορικής. Μέσα στα θεραπευτικά και αναμορφωτικά πλαίσια, το συγκεκριμένο μέτρο συμβάλει στην ενίσχυση των φορέων της κοινότητας, με τα προγράμματα της επαγγελματικής κατάρτισης και της υποστήριξης της εργασιακής ένταξης(www.flashnews.gr).

Εν συνεχεία, η δεύτερη μας πρόταση, η οποία λειτουργεί αποτελεσματικά, σχετικά με την παραβατικότητα, είναι αυτή της συνάντησης του θύτη με το θύμα, σε προστατευμένο περιβάλλον. Η πρακτική αυτή εφαρμόζεται στη Δανία και σύμφωνα με Κοινωνικό Λειτουργό εργαζόμενο στις ανοιχτές φυλακές ενηλίκων «Kriminal Forsorgen» , τις περισσότερες φορές αποδεικνύεται αποτελεσματική.

Στα πλαίσια της προσωπικής συνάντησης, ενός μέλους της ομάδας μας, στις 08/06/2011, στο χώρο των φυλακών, εξήγησε ότι για την εφαρμογή της πρακτικής αυτής πρέπει να έρθουν σε συμφωνία και τα τρία εμπλεκόμενα μέρη: αρχικά ο θύτης, το θύμα, αλλά και ο κοινωνικός λειτουργός που θα επιβλέπει τη συνάντηση. Σύμφωνα πάντα με τα

λεγόμενα του κοινωνικού λειτουργού των φυλακών, αποτελεί μια ανακούφιση για το θύμα και μια διαδικασία απενοχοποίησης για το θύτη, όταν αυτό γίνει με τις κατάλληλες προϋποθέσεις. Ωστόσο, για τα δεδομένα της Ελλάδας, ίσως, πρόκειται για μια παρακινδυνευμένη διαδικασία, διότι στη χώρα μας δεν έχει αναπτυχθεί, μέχρι στιγμής, η συγκεκριμένη διαδικασία ώστε να είναι εφικτό να προετοιμαστεί το θύμα κατάλληλα για να συναντήσει το δράστη.

Αναλύοντας λίγο το σύστημα της Δανίας, εκεί υπάρχει το Probation Service, το οποίο έχει 14 γραφεία σε όλη τη χώρα και διατρέχει τα λεγόμενα «half-way houses» . Αυτά, παρέχουν εποπτεία σε κατηγορούμενους που έχουν ποινή με αναστολή, κατηγορούμενους ηλεκτρονικού εγκλήματος, προφυλακισμένους σε τοπικές φυλακές, αλλά και δραστηριότητες προληπτικού χαρακτήρα γενικότερα. Τα σπίτια αυτά είναι τοπικά ιδιαιτερότητα για τους παραβάτες που βρίσκονται προς το τέλος εκτίσεως της ποινής τους, πριν επανενταχθούν στην κοινωνία.

Ειδικότερα, για τους ανηλίκους υπάρχουν και «ανοιχτά» σπίτια, περισσότερο όμοια με τον Ελληνικό θεσμό των Κέντρων Ημέρας, στα οποία χρησιμοποιείται η γνωστική θεραπεία που θέτει ως επίκεντρο της την οικογένεια (<http://www.kriminalforsorgen.dk>)

Θέλοντας να διευρύνουμε την άποψη μας, γύρω από το θέμα, παρακολουθήσαμε αρκετές ταινίες με θέμα την παραβατικότητα ανηλίκων. Μία από αυτές, συγκεκριμένα στη γαλλική «Dog round» (Chariron, Delon, 2010), παρουσίαζε τη ζωή 3 ανηλίκων μέσα στις φυλακές. Εκεί με τη βοήθεια γυμναστή και κοινωνικού λειτουργού, οι ανήλικοι εκτονώνουν την επιθετικότητα, βιαιότητα και νευρικότητά τους σε παιχνίδια με την μπάλα.

Προτείνεται λοιπόν ειδικά σχεδιασμένα τέτοια παιχνίδια να διοργανώνονται στα σχολεία, την ώρα της γυμναστικής, με την επίβλεψη πάντα δασκάλου ή κοινωνικού επιστήμονα. Το μάθημα της γυμναστικής θα μπορούσε να αξιοποιηθεί για την πρόληψη της επιθετικότητας των νέων, αλλά και γενικότερα για την «αποσυμπίεση» των μαθητών από το άγχος που

τους επιβάλλεται στις συνθήκες της βιομηχανικής κοινωνίας που ζούμε. Θεωρείται, ότι ο βιωματικός αυτός τρόπος θα γίνει πιο αποδεκτός από τους νεούς, συγκριτικά με μία διάλεξη ή μάθημα και πιθανότατα να προλάβει βίαιες ή παραβατικές συμπεριφορές των ανηλίκων.

Τέλος, δεδομένων των δυσχερών οικονομικών συνθηκών που βρίσκεται η χώρα, τον τελευταίο χρόνο, προτείνεται περαιτέρω έρευνα, η οποία να στοχεύει στο συσχετισμό της οικονομικής κατάστασης της οικογένειας, με την παραβατικότητα των ανηλίκων ή και ενήλικων. Δηλαδή, μια συγκριτική μελέτη οικογενειών με παραβατικούς ανήλικους και μή παραβατικούς, από εύπορα κοινωνικά στρώματα και πιο χαμηλά κοινωνικο- οικονομικά στρώματα. Μία τέτοια έρευνα θα αποδείκνυε εάν η οικονομική κατάσταση, είναι αυτή που ωθεί τους ανθρώπους σε παραβατικές συμπεριφορές, ή συντρέχουν άλλοι λόγοι, για τους οποίους ορισμένοι άνθρωποι παραβαίνουν τον νόμο.

Ενδιαφέρον επίσης, θα παρουσίαζε έρευνα σχετικά με το συσχετισμό της παραβατικότητας των ενηλίκων και κατά πόσο αυτή, ωθεί και τα τέκνα της οικογένειας να παρουσιάσουν παραβατική συμπεριφορά. Οι γονείς, όπως είναι φυσικό, αποτελούν τα πρότυπα συμπεριφοράς των ανήλικων παιδιών και πολλές φορές αυτά μιμούνται και υιοθετούν, τον τρόπο ζωής των γονέων τους. Και στη δική μας έρευνα, παρουσιάστηκαν περιστατικά, κατά τα οποία οι ανήλικοι παραβάτες, είχαν κάποιο μέλος της οικογένειας τους με παραβατική συμπεριφορά.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1

Δημογραφικά Στοιχεία

1) Φύλο: Άνδρας Γυναίκα

2) Ηλικία: _____

3) Οικογενειακή κατάσταση γονέων: Παντρεμένος/η Διαζευγμένος/η Σε διάσταση
 Ελεύθερη Συμβίωση Έχει πεθάνει ο ένας γονέας: Πατέρας Μητέρα

4) Ποιο είναι το επίπεδο εκπαίδευσης (μορφωτικό επίπεδο), το δικό σας και των γονέων σας;

	Εγώ	Πατέρας	Μητέρα
Αγράμματος ή λίγες τάξεις του Δημοτικού	☐	☐	☐
Απόφοιτος Δημοτικού	☐	☐	☐
Λίγες τάξεις Γυμνασίου ή Απολυτήριο Γυμνασίου (νέου τύπου)	☐	☐	☐
Απολυτήριο Λυκείου ή Μέσης Τεχνικής Σχολής (ή παλαιού εξατάξιου Γυμνασίου)	☐	☐	☐
Ι.Ε.Κ.	☐	☐	☐
Πτυχίο Ανώτερης ή Ανώτατης Σχολής (ΤΕΙ ή ΑΕΙ)	☐	☐	☐
Μεταπτυχιακές σπουδές	☐	☐	☐

5) Ποια είναι η επαγγελματική απασχόληση, η δική σας και των γονέων σας;

	Εγώ	Πατέρας	Μητέρα
Δική σας/τους δουλειά	☐	☐	☐
Με μισθό ή ημερομίσθιο	☐	☐	☐
Οικιακή απασχόληση	☐	☐	☐
Άνεργος/η	☐	☐	☐
Άλλη (εξηγήστε) _____	☐	☐	☐

6) Που μένετε;

Ν. Ηρακλείου Κρήτης

Ν. Χανίων Κρήτης

Αθήνα

Άλλο _____

7) Ο τόπος μόνιμης διαμονής σας είναι: Πόλη Κομόπολη Χωριό

8) Με ποιους ζείτε; _____

9) Έχετε αδέρφια; Ναι Όχι

10) Αν ναι, πόσα αδέρφια έχετε; _____

11) Τα αδέρφια σας είναι: Μεγαλύτερα Μικρότερα Και τα δύο

12) Ποια είναι η σχέση σας με την οικογένειά σας;

Πατέρας	☐ Πολύ καλή	☐ Καλή	☐ Μέτρια	☐ Άσχημη	☐ Πολύ άσχημη
Μητέρα	☐ Πολύ καλή	☐ Καλή	☐ Μέτρια	☐ Άσχημη	☐ Πολύ άσχημη
Αδερφός	☐ Πολύ καλή	☐ Καλή	☐ Μέτρια	☐ Άσχημη	☐ Πολύ άσχημη
Αδερφή	☐ Πολύ καλή	☐ Καλή	☐ Μέτρια	☐ Άσχημη	☐ Πολύ άσχημη

12) Κατάσταση Υγείας της οικογένειάς σου

Πατέρας	☐ Πολύ καλή	☐ Καλή	☐ Μέτρια	☐ Άσχημη	☐ Πολύ άσχημη
Μητέρα	☐ Πολύ καλή	☐ Καλή	☐ Μέτρια	☐ Άσχημη	☐ Πολύ άσχημη
Αδερφός	☐ Πολύ καλή	☐ Καλή	☐ Μέτρια	☐ Άσχημη	☐ Πολύ άσχημη
Αδερφή	☐ Πολύ καλή	☐ Καλή	☐ Μέτρια	☐ Άσχημη	☐ Πολύ άσχημη
Εγώ	☐ Πολύ καλή	☐ Καλή	☐ Μέτρια	☐ Άσχημη	☐ Πολύ άσχημη

13) Ανέφερε το είδος του προβλήματος υγείας που αναφέρθηκες παραπάνω

Πατέρας

Μητέρα

Αδερφός

Αδερφή

Εγώ

14) Υπάρχει κάποιος που σας παρέχει στήριξη/ έχετε καλή σχέση με αυτόν; Ναι
 Όχι

15) Αν ναι, ποιός είναι αυτός; Πατέρας Μητέρα Ευρύτερη οικογένεια
(Παππούς, γιαγιά, θείος, θεία κ.λπ.) Φίλος/Γνωστός

16) Πόση στήριξη θα λέγατε ότι παρέχει το άτομο αυτό;

Πατέρας	☐ Μεγάλη/Επαρκή	☐ Μέτρια	☐ Μικρή/Ελλιπή
---------	--	---------------------------------	---------------------------------------

μητέρα	☐ Μεγάλη/Επαρκή	☐ Μέτρια	☐ Μικρή/Ελλιπή
Παππούς	☐ Μεγάλη/Επαρκή	☐ Μέτρια	☐ Μικρή/Ελλιπή
γιαγιά	☐ Μεγάλη/Επαρκή	☐ Μέτρια	☐ Μικρή/Ελλιπή
θείος	☐ Μεγάλη/Επαρκή	☐ Μέτρια	☐ Μικρή/Ελλιπή
θεία	☐ Μεγάλη/Επαρκή	☐ Μέτρια	☐ Μικρή/Ελλιπή
Φίλος/Γνωστός	☐ Μεγάλη/Επαρκή	☐ Μέτρια	☐ Μικρή/Ελλιπή

17) Ποιο είναι το είδος της αξιόποινης πράξης που έχετε διαπράξει; Πταίσμα Πλημμέλημα Κακούργημα

18) Είναι η πρώτη φορά που παραμπέστε για κάποιο αδίκημα; Ναι Όχι [Εάν ΝΑΙ, πηγαίνετε στην ερώτηση Νο 19]

19) Αν ΌΧΙ, πόσες φορές έχετε παραπεμφθεί; _____

20) Σε ποια ηλικία παραπεμφθήκατε για πρώτη φορά; _____

21) Σας έχει επιβληθεί κάποιο μέτρο στο παρελθόν για κάποιο αδίκημα; Ναι Όχι [Εάν ΌΧΙ, πηγαίνετε στην ερώτηση Νο 27]

22) Αν ΝΑΙ, σε ποια ηλικία σας επιβλήθηκε το παραπάνω μέτρο για πρώτη φορά; _____

23) Πόσες φορές σας έχουν επιβληθεί μέτρα για κάποιο αδίκημα; _____

24) Τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας έχουν απασχολήσει το νόμο στο παρελθόν; Ναι Όχι

25) Εάν ΝΑΙ ποιο-α μέλος/η της οικογένειάς έχουν απασχολήσει το νόμο στο παρελθόν; _____

26) Υπάρχουν σοβαρά προβλήματα που αντιμετωπίζει η οικογένειά σας αυτό το διάστημα; Ναι Όχι

27) Αν ΝΑΙ ποια είναι αυτά; _____

FMIQ (Self-rating version). Αυτό το ερωτηματολόγιο περιέχει διάφορα συναισθήματα και στάσεις που έχουν μερικές φορές οι άνθρωποι για τους γονείς τους. Παρακαλώ σημειώστε, τσεκάροντας την κατάλληλη στήλη, το βαθμό που νομίζετε ότι σας ταιριάζει. Προσπαθήστε, όσο είναι δυνατό, να απαντάτε στις στήλες «Σχεδόν πάντα αλήθεια» και «Σπάνια αλήθεια», εκτός και εάν δεν μπορείτε να αποφασίσετε.

	Πατέρας				Μητέρα			
	Σχεδόν πάντα αλήθεια	Αρκετά συχνά αλήθεια	Μερικές φορές αλήθεια	Σπάνια αλήθεια	Σχεδόν πάντα αλήθεια	Αρκετά συχνά αλήθεια	Μερικές φορές αλήθεια	Σπάνια αλήθεια
1. Προσκολλώμαι σ' αυτόν/αυτήν υπερβολικά	1	2	3	4	1	2	3	4
2. Μπορώ να είμαι αρκετά σκληρός μ' αυτόν/αυτήν	1	2	3	4	1	2	3	4
3. Θεωρώ ότι παίρνω πολλές αποφάσεις για αυτόν/ αυτή	1	2	3	4	1	2	3	4
4. Μπορώ να του/της κάνω πολύ αυστηρή κριτική	1	2	3	4	1	2	3	4
5. Βασίζομαι σ' αυτόν/αυτήν περισσότερο από ότι πρέπει	1	2	3	4	1	2	3	4
6. Προτιμώ να τον/την κρατώ σε μία ασφαλή απόσταση	1	2	3	4	1	2	3	4
7. Του/της επιτρέπω να έχει τον έλεγχο μου	1	2	3	4	1	2	3	4
8. Νομίζω ότι γνωρίζω τι είναι καλύτερο γι 'αυτόν/αυτήν	1	2	3	4	1	2	3	4
9. Δεν επικοινωνώ πολύ με αυτόν/αυτήν	1	2	3	4	1	2	3	4
10. Του/της λέω πράγματα που τον/την πληγώνουν αρκετά	1	2	3	4	1	2	3	4
11. Προσπαθώ σκληρά να μην τον/την αφήνω να υπερέχει από εμένα	1	2	3	4	1	2	3	4
12. Προσπαθώ να μην του/της δείχνω τα συναισθήματα μου	1	2	3	4	1	2	3	4
13. Συμφωνώ με οτιδήποτε λέει	1	2	3	4	1	2	3	4
14. Έχω την τάση να τον/την διατάζω πολύ συχνά	1	2	3	4	1	2	3	4
15. Αισθάνομαι ζεστασιά και τρυφερότητα προς αυτόν/αυτήν	1	2	3	4	1	2	3	4
16. Ποτέ δεν μπορώ να είμαι σίγουρος/η ότι με εγκρίνει	1	2	3	4	1	2	3	4
17. Δεν μου αρέσει να εμπλέκομαι πάρα πολύ με αυτόν/αυτή	1	2	3	4	1	2	3	4

18.Με ευχαριστεί να περνάω χρόνο μακριά του/της	1	2	3	4	1	2	3
19.Χρειάζομαι να τον/την έχω γύρω μου πολύ	1	2	3	4	1	2	3
20.Η κρίση του/της είναι καλύτερη από τη δική μου	1	2	3	4	1	2	3
21.Έχω την ανάγκη να επιβεβαιώνομαι από αυτόν/αυτήν	1	2	3	4	1	2	3
22.Αισθάνομαι ότι μπορώ να τον/την αφήνω να με παρηγορεί	1	2	3	4	1	2	3
23.Προσβλέπω σε αυτόν/αυτήν για καθοδήγηση	1	2	3	4	1	2	3
24.Μπορώ να αναλαμβάνω την ευθύνη για λογαριασμό του/της	1	2	3	4	1	2	3
25.Προσπαθώ να τον/την κρατήσω για τον εαυτό μου	1	2	3	4	1	2	3
26. Ζητώ τη βοήθεια του/της για να λύσω τα προβλήματα μου	1	2	3	4	1	2	3
27.Μου αρέσει να γίνεται το δικό μου στη σχέση μου μαζί του/της	1	2	3	4	1	2	3
28.Με βοηθάει να αποφασίζω	1	2	3	4	1	2	3
29.Δεν μπορώ να πείσω τον εαυτό μου ότι πραγματικά ενδιαφέρεται για μένα	1	2	3	4	1	2	3
30.Έχω την τάση να αποσύρομαι από αυτόν/αυτήν και να κλείνομαι στο καβούκι μου	1	2	3	4	1	2	3
31.Όταν λείπει μακριά μου έχω άγχος μέχρι να γυρίσει	1	2	3	4	1	2	3
32.Ευχαρίστως ζητάω τη συμβουλή του/της σε ορισμένα θέματα	1	2	3	4	1	2	3
33.Μου φαίνεται ότι δεν είμαι στο ύψος των προσδοκιών που έχει για μένα	1	2	3	4	1	2	3
34.Δυσκολεύομαι να τον/την αποχωριστώ	1	2	3	4	1	2	3
35.Προσπαθώ να παίρνω εγώ τις αποφάσεις και για τους δυο μας	1	2	3	4	1	2	3
36.Φαίνεται να θέλω να με φροντίζει	1	2	3	4	1	2	3
37.Δεν αισθάνομαι πραγματικά ότι έχω πολλά να του/της προσφέρω	1	2	3	4	1	2	3
38.Έχει την ικανότητα να κυριαρχεί σε εμένα	1	2	3	4	1	2	3
39.Προσπαθώ να επηρεάσω τον τρόπο που σκέφτεται	1	2	3	4	1	2	3
40.Έχω την τάση να τον/την μειώνω πολύ	1	2	3	4	1	2	3
41.Περιμένω να προσαρμόζεται αυτός/αυτή μαζί μου παρά το αντίθετο	1	2	3	4	1	2	3
42.Θεωρώ ότι είναι απαραίτητο να τον/την βάζω στη θέση του/της	1	2	3	4	1	2	3
43.Μου είναι εύκολο να του/της δίνω φροντίδα	1	2	3	4	1	2	3
44.Πρέπει να αποδεχτώ ότι αυτός/αυτή είναι το αφεντικό	1	2	3	4	1	2	3
45.Σέβεται τις αποφάσεις που παίρνω	1	2	3	4	1	2	3
46.Έχω μεγάλη ανάγκη να του/της μιλάω	1	2	3	4	1	2	3
47.Αισθάνομαι ότι χρειάζεται να τον/την φροντίζω	1	2	3	4	1	2	3

48.Παραδέχομαι ότι υπάρχουν στιγμές που έχω την ανάγκη να μην μπερδεύομαι στα πόδια του/της	1	2	3	4	1	2	3
---	---	---	---	---	---	---	---

FMIQ (Self-rating version). Αυτό το ερωτηματολόγιο περιέχει μία λίστα προτάσεων που μερικές φορές χρησιμοποιεί ένα παιδί για τους γονείς του. Παρακαλώ σημειώστε, τσεκάροντας την κατάλληλη στήλη, το βαθμό που νομίζετε ότι σας ταιριάζει. Προσπαθήστε, όσο είναι δυνατό, να απαντάτε στις στήλες «Σχεδόν πάντα αλήθεια» και «Σπάνια αλήθεια», εκτός και εάν δεν μπορείτε να αποφασίσετε.

	Πατέρας				Μητέρα			
	Σχεδόν πάντα αλήθεια	Αρκετά συχνά αλήθεια	Μερικές φορές αλήθεια	Σπάνια αλήθεια	Σχεδόν πάντα αλήθεια	Αρκετά συχνά αλήθεια	Μερικές φορές αλήθεια	Σπάνια αλήθεια
1.Μου δίνει διαταγές	1	2	3	4	1	2	3	4
2.Αποσύρεται συχνά στο καβούκι του/της	1	2	3	4	1	2	3	4
3.Προσπαθεί να οργανώνει τη ζωή μου για μένα	1	2	3	4	1	2	3	4
4.Είναι ζεστός/ή και γεμάτος αγάπη	1	2	3	4	1	2	3	4
5.Φαίνεται ότι με χρειάζεται για να τον/την φροντίζω	1	2	3	4	1	2	3	4
6.Προσπαθεί να με μειώνει	1	2	3	4	1	2	3	4
7.Εύκολα υποχωρεί σε εμένα	1	2	3	4	1	2	3	4
8.Με ηρεμεί όταν είμαι σε κατάσταση έντασης	1	2	3	4	1	2	3	4
9.Με κάνει να αισθάνομαι άχρηστος/η	1	2	3	4	1	2	3	4
10.Είναι δυνατός/ή και αποφασιστικός/ή	1	2	3	4	1	2	3	4
11.Προσπαθεί να παίρνει όλες τις αποφάσεις μου για μένα	1	2	3	4	1	2	3	4
12.Δεν επικοινωνεί εύκολα μαζί μου	1	2	3	4	1	2	3	4
13.Χρειάζεται να με έχει γύρω του/της πολύ	1	2	3	4	1	2	3	4
14.Μπορεί να παραδεχτεί ότι ίσως κάνει λάθος	1	2	3	4	1	2	3	4
15.Προσπαθεί να με βάλει στη θέση μου	1	2	3	4	1	2	3	4
16.Βασίζεται πάνω μου περισσότερο από ότι πρέπει	1	2	3	4	1	2	3	4
17.Δεν μου επιτρέπει να τον/την πλησιάζω συναισθηματικά	1	2	3	4	1	2	3	4
18.Προσπαθεί να παραμένει υπερβολικά κοντά μου	1	2	3	4	1	2	3	4
19.Περιμένει να του/της οργανώνω τη ζωή του/της για αυτόν/αυτήν	1	2	3	4	1	2	3	4

20.Στρέφεται σε εμένα για καθοδήγηση	1	2	3	4	1	2	3	4
21.Πιστεύει ότι δεν ενδιαφέρομαι αρκετά για αυτόν/αυτήν	1	2	3	4	1	2	3	4
22.Έχει κακή γνώμη για τον εαυτό του/της	1	2	3	4	1	2	3	4
23.Δεν με αφήνει να γνωρίζω τι σκέφτεται	1	2	3	4	1	2	3	4
24.Συνεχώς μου υπενθυμίζει τα ελαττώματά μου	1	2	3	4	1	2	3	4
25.Φαίνεται ότι θέλει να παίρνω εγώ όλες τις αποφάσεις για αυτόν/αυτήν	1	2	3	4	1	2	3	4
26.Χαίρεται να περνάω χρόνο μακριά του/της	1	2	3	4	1	2	3	4
27.Δεν είναι καλός/η στο να αναλαμβάνει ευθύνη για μένα	1	2	3	4	1	2	3	4
28.Φαίνεται να μην αντιλαμβάνεται ότι είμαι ικανός/η να φροντίζω τον εαυτό μου	1	2	3	4	1	2	3	4
29.Προσπαθεί να με αποτρέψει από τα πράγματα που μου αρέσουν	1	2	3	4	1	2	3	4
30.Μου δίνει πάρα πολλές ευθύνες	1	2	3	4	1	2	3	4
31.Έχει την ανάγκη να επιβεβαιώνεται από εμένα	1	2	3	4	1	2	3	4
32.Προσπαθεί να με εξουσιάζει	1	2	3	4	1	2	3	4
33.Προσπαθεί να υπερέχει από εμένα	1	2	3	4	1	2	3	4
34.Παραπονιέται ότι δεν τον/την προσέχω αρκετά	1	2	3	4	1	2	3	4
35.Μου επιτρέπει πρόθυμα να τον/την βοηθώ όταν έχει δυσκολίες	1	2	3	4	1	2	3	4
36.Δεν θέλει να περνάει πολύ χρόνο μαζί μου	1	2	3	4	1	2	3	4
37.Με δυσκολεύει στο να ασχολούμαι με τα πράγματα που μου αρέσουν να κάνω	1	2	3	4	1	2	3	4
38.Είναι ικανός/η να αναλαμβάνει τα πράγματα όταν έχω την ανάγκη να το κάνει	1	2	3	4	1	2	3	4
39.Δυσκολεύεται να μου επιτρέψει να περνάω χρόνο μακριά του/της	1	2	3	4	1	2	3	4
40.Θα ανεχτεί πολλά από εμένα, πριν να παραπονεθεί	1	2	3	4	1	2	3	4
41.Δεν μου δείχνει εύκολα τα συναισθήματά του/της	1	2	3	4	1	2	3	4
42.Δεν με αφήνει να έχω χρόνο για τον εαυτό μου	1	2	3	4	1	2	3	4
43.Φαίνεται να πιστεύει ότι με γνωρίζει καλύτερα από ό,τι εγώ	1	2	3	4	1	2	3	4
44.Περιμένει να κάνω οτιδήποτε μου λέει	1	2	3	4	1	2	3	4
45.Δεν μου δίνει την ευκαιρία να βγάλω τα δικά μου συμπεράσματα	1	2	3	4	1	2	3	4
46.Διστάζει να μου αντιμιλήσει	1	2	3	4	1	2	3	4
47.Έχει ανάγκη να του/της λέω τι να κάνει	1	2	3	4	1	2	3	4

48.Φοβάται να με αναστατώσει ή να με ενοχλήσει	1	2	3	4	1	2	3	4
--	---	---	---	---	---	---	---	---

Το ερωτηματολόγιο που ακολουθεί, αφορά τον τρόπο που αντιδράτε σε διάφορες καταστάσεις στην καθημερινή σας ζωή. Βαθμολογήστε τον εαυτό σας ανάλογα με το πόσο σας εκφράζουν οι παρακάτω απαντήσεις

	Δεν με εκφράζει καθόλου	Με εκφράζει λίγο	Κάπως με εκφράζει	Με εκφράζει πολύ	Με εκφράζει απόλυτα
1.Οι φίλοι μου λένε ότι καβγαδίζω					
2.Δείχνω τον θυμό μου, όταν δεν μπορώ να έχω αυτό που θέλω					
3.Αναρωτιέμαι γιατί μερικές φορές, αισθάνομαι τόσο πικραμένος για κάποια πράγματα					
4.Που και που αισθάνομαι σαν βόμβα έτοιμη να εκραγεί					
5.Έχω τρομάξει ανθρώπους που γνωρίζω					
6.Εάν είμαι αρκετά θυμωμένος/η, μπορεί να κάνω άνω κάτω την δουλειά που έχει κάνει κάποιος άλλος					
7.Που και που δεν μπορώ να ελέγξω την ακατανίκητη ορμή μου να χτυπήσω κάποιον					
8.Ανακατόνομαι σε τσακωμούς (σωματικούς), πιο πολύ από ότι οι περισσότεροι άνθρωποι					
9.Αν κάποιος/α, με προκαλέσει, μπορεί να τον/την χτυπήσω					
10.Εάν κάποιος/α με χτυπήσει, τον/την χτυπάω και εγώ					
11.Κάποιος/α με είχε πιάσει τόσο πολύ που τον χτύπησα					
12.Εάν χρειαστεί να καταφύγω στην βία για να προστατέψω τα δικαιώματά μου, θα το κάνω					
13.Έχω θυμώσει τόσο πολύ, ώστε να σπάσω πράγματα					
14.Δεν μπορώ να μην καυγαδίσω όταν οι άνθρωποι διαφωνούν μαζί μου					
15.Όταν διαφωνώ με τους φίλους μου, τους το λέω ανοιχτά					

16.Μου συμβαίνει συχνά να διαφωνώ με τους άλλους					
17.Όταν οι άνθρωποι με ενοχλούν, μπορεί να τους πω τι σκέφτομαι γι' αυτούς					
18.Φουντώνω γρήγορα, αλλά συνέρχομαι γρήγορα					
19.Είμαι ήρεμος άνθρωπος					
20.Κάποιοι από τους φίλους μου, νομίζουν ότι αρπάζομαι εύκολα					
21.Που και πού θυμώνω πολύ χωρίς λόγο					
22.Δυσκολεύομαι να ελέγξω τον θυμό μου					
23.Δεν εμπιστεύομαι τους ξένους που είναι πολύ φιλικοί					
24.Συνήθως, οι άλλοι άνθρωποι έχουν τις ευκαιρίες					
25.Πού και πού νιώθω ότι η ζωή έχει φανεί σκληρή μαζί μου					
26.Όταν οι άνθρωποι είναι καλοί μαζί μου, αναρωτιέμαι τι θέλουν					
27.Μερικές φορές, αισθάνομαι ότι οι άνθρωποι με κοροϊδεύουν πίσω από την πλάτη μου					
28.Ξέρω ότι οι «φίλοι» μιλάνε για μένα πίσω από την πλάτη μου					
29.Πού και που ζηλεύω τόσο που δεν μπορώ να σκεφτώ τίποτα άλλο					
30.Όταν οι άνθρωποι είναι ανταρχικοί, κάνω αυτό που θέλω χωρίς βιασύνη, έτσι για να τους μπω στο μάτι					
31.Όταν κάποιος με ενοχλήσει, τότε ίσως τον αγνοήσω					
32.Μου αρέσει να κάνω πλάκες					
33.Έχει συμβεί να θυμώσω, ώστε να βροντήξω την πόρτα πίσω μου και να φύγω					
34.Μερικές φορές διαδίδω σχόλια, για ανθρώπους που δεν χωνεύω.					

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2

Κοινωνικο-δημογραφικά στοιχεία

- 1) Αριθμός ερωτηματολογίου
- 2) Κωδικός ερωτηματολογίου: 1=Δικαστήρια Ανηλίκων Αθήνας, 2=Δικαστήρια Ανηλίκων Κρήτης, 3=Νέοι Αθήνας χωρίς σχέση με δικαστήρια, 4=Νέοι Κρήτης χωρίς σχέση με δικαστήρια
- 3) Αριθμός ερευνητή: 1=Χριστίνα, 2=Νεφέλη, 3=Ελένη
- 4) Παραβατικότητα ανηλίκου: 0=Όχι, 1=Ναι
- 5) Φύλο: 1=Ανδρας, 2=Γυναίκα
- 6) Ηλικία
- 7) Οικογενειακή κατάσταση γονέων: 1=Παντρεμένος/η, 2=Διαζευγμένος/η, 3=Σε διάσταση, 4=Ελεύθερη συμβίωση, 5=Έχει πεθάνει ο ένας γονέας
- 8) Ποιος γονέας έχει πεθάνει: 1=Πατέρας, 2=Μητέρα
- 9) Ποιο είναι το επίπεδο εκπαίδευσης ερωτώμενου: 1=Αγράμματος ή λίγες τάξεις Δημοτικού, 2=Απόφοιτος Δημοτικού, 3=Λίγες τάξεις Γυμνασίου ή απολυτήριο Γυμνασίου, 4=Απολυτήριο Λυκείου ή Μέσης Τεχνικής Σχολής, 5=Ι.Ε.Κ., 6=Πτυχίο Ανώτερης ή Ανώτατης Σχολής, 7=Μεταπτυχιακές σπουδές
- 10) Ποιο είναι το επίπεδο εκπαίδευσης του πατέρα: 1=Αγράμματος ή λίγες τάξεις Δημοτικού, 2=Απόφοιτος Δημοτικού, 3=Λίγες τάξεις Γυμνασίου ή απολυτήριο Γυμνασίου, 4=Απολυτήριο Λυκείου ή Μέσης Τεχνικής Σχολής, 5=Ι.Ε.Κ., 6=Πτυχίο Ανώτερης ή Ανώτατης Σχολής, 7=Μεταπτυχιακές σπουδές
- 11) Ποιο είναι το επίπεδο εκπαίδευσης της μητέρας: 1=Αγράμματος ή λίγες τάξεις Δημοτικού, 2=Απόφοιτος Δημοτικού, 3=Λίγες τάξεις Γυμνασίου ή απολυτήριο Γυμνασίου, 4=Απολυτήριο Λυκείου ή Μέσης Τεχνικής Σχολής, 5=Ι.Ε.Κ., 6=Πτυχίο Ανώτερης ή Ανώτατης Σχολής, 7=Μεταπτυχιακές σπουδές
- 12) Ποια είναι η επαγγελματική απασχόληση του ερωτώμενου: 1=Δική τους δουλειά, 2=Με μισθό ή ημερομίσθιο, 3=Οικιακή απασχόληση, 4=Άνεργος, 5=Άλλη
- 13) Ποια είναι η επαγγελματική απασχόληση του πατέρα: 1=Δική τους δουλειά, 2=Με μισθό ή ημερομίσθιο, 3=Οικιακή απασχόληση, 4=Άνεργος, 5=Άλλη
- 14) Ποια είναι η επαγγελματική απασχόληση της μητέρας: 1=Δική τους δουλειά, 2=Με μισθό ή ημερομίσθιο, 3=Οικιακή απασχόληση, 4=Άνεργος, 5=Άλλη
- 15) Που μένετε: 1=Ν.Ηρακλείου Κρήτης, 2=Ν.Χανίων Κρήτης, 3=Αθήνα, 4=Άλλο
- 16) Ο τόπος μόνιμης διαμονής σας είναι: 1=Πόλη, 2=Κωμόπολη, 3=Χωριό
- 17) Με ποιους ζείτε
- 18) Έχετε αδέρφια: 1=Ναι, 0=Όχι
- 19) Αν ναι πόσα αδέρφια έχετε:
- 20) Τα αδέρφια σας είναι: 1=Μεγαλύτερα, 2=Μικρότερα, 3=Και τα δύο

- 21) Ποια είναι η σχέση σας με τον πατέρα σας: 4=Πολύ καλή, 3=Καλή, 2=Μέτρια, 1=Άσχημη, 0=Πολύ άσχημη
- 22) Ποια είναι η σχέση σας με την μητέρα σας: 4=Πολύ καλή, 3=Καλή, 2=Μέτρια, 1=Άσχημη, 0=Πολύ άσχημη
- 23) Ποια είναι η σχέση σας με τον αδελφό σας: 4=Πολύ καλή, 3=Καλή, 2=Μέτρια, 1=Άσχημη, 0=Πολύ άσχημη
- 24) Ποια είναι η σχέση σας με την αδελφή σας: 4=Πολύ καλή, 3=Καλή, 2=Μέτρια, 1=Άσχημη, 0=Πολύ άσχημη
- 25) Ποια είναι η κατάσταση υγείας του πατέρα σας: 4=Πολύ καλή, 3=Καλή, 2=Μέτρια, 1=Άσχημη, 0=Πολύ άσχημη
- 26) Ποια είναι η κατάσταση υγείας της μητέρας σας: 4=Πολύ καλή, 3=Καλή, 2=Μέτρια, 1=Άσχημη, 0=Πολύ άσχημη
- 27) Ποια είναι η κατάσταση υγείας του αδελφού σας: 4=Πολύ καλή, 3=Καλή, 2=Μέτρια, 1=Άσχημη, 0=Πολύ άσχημη
- 28) Ποια είναι η κατάσταση υγείας της αδελφής σας: 4=Πολύ καλή, 3=Καλή, 2=Μέτρια, 1=Άσχημη, 0=Πολύ άσχημη
- 29) Ποια είναι η κατάσταση υγείας του ερωτώμενου: 4=Πολύ καλή, 3=Καλή, 2=Μέτρια, 1=Άσχημη, 0=Πολύ άσχημη
- 30) Πρόβλημα υγείας του πατέρα
- 31) Πρόβλημα υγείας της μητέρας
- 32) Πρόβλημα υγείας του αδελφού
- 33) Πρόβλημα υγείας της αδελφής
- 34) Πρόβλημα υγείας του ερωτώμενου
- 35) Υπάρχει κάποιος που σας παρέχει στήριξη/έχετε καλή σχέση με αυτόν: 1=Ναι, 0=Όχι
- 36) Αν ναι ποιος είναι αυτός: 1=Πατέρας, 2=Μητέρα, 3=Ευρύτερη οικογένεια, 4=Φίλος/γνωστός
- 37) Πόση στήριξη θα λέγατε ότι παρέχει το άτομο αυτό: 2=Μεγάλη/επαρκή, 1=Μέτρια, 0=Μικρή/ελλιπή
- 38) Ποιο το είδος της αξιόποινης πράξης: 1=Πταίσμα, 2=Πλημμέλημα, 3=Κακούργημα
- 39) Είναι η πρώτη φορά παραπομπής για κάποιο αδίκημα: 1=Ναι, 2=Όχι
- 40) Πόσες φορές έχετε παραπεμφθεί
- 41) Σε ποια ηλικία παραπεμφθήκατε πρώτη φορά
- 42) Έχει επιβληθεί κάποιο μέτρο στο παρελθόν για κάποιο αδίκημα: 1=Ναι, 2=Όχι
- 43) Σε ποια ηλικία επιβλήθηκε το παραπάνω μέτρο
- 44) Πόσες φορές έχουν επιβληθεί μέτρα για κάποιο αδίκημα
- 45) Τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας έχουν απασχολήσει το νόμο στο παρελθόν: 1=Ναι, 0=Όχι
- 46) Εάν ναι, ποιο μέλος της οικογένειας έχει απασχολήσει το νόμο στο παρελθόν
- 47) Υπάρχουν σοβαρά προβλήματα που αντιμετωπίζει η οικογένεια αυτό το διάστημα: 1=Ναι, 0=Όχι
- 48) Αν ναι, ποια είναι αυτά

FMIQ(self-rating)

- 49) Προσκολλώμαι σ' αυτόν/αυτήν υπερβολικά(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 50) Μπορώ να είμαι αρκετά σκληρός μ' αυτόν/αυτήν(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 51) Θεωρώ ότι παίρνω πολλές αποφάσεις για αυτόν/αυτή(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 52) Μπορώ να του/της κάνω πολύ αυστηρή κριτική(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 53) Βασίζομαι σε αυτόν/αυτήν περισσότερο από ότι πρέπει(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 54) Προτιμώ να τον/την κρατώ σε μία ασφαλή απόσταση(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 55) Του/της επιτρέπω να έχει τον έλεγχο μου(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 56) Νομίζω ότι γνωρίζω τι είναι καλύτερο γι' αυτόν/αυτήν(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 57) Δεν επικοινωνώ πολύ με αυτόν/αυτήν(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 58) Του/της λέω πράγματα που τον/την πληγώνουν αρκετά(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 59) Προσπαθώ σκληρά να μην τον/την αφήνω να υπερέχει από εμένα(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 60) Προσπαθώ να μην του/της δείχνω τα συναισθήματα μου(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 61) Συμφωνώ με οτιδήποτε λέει(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 62) Έχω την τάση να τον/την διατάζω πολύ συχνά(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 63) Αισθάνομαι ζεστασιά και τρυφερότητα προς αυτόν/αυτήν(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια

- 64) Ποτέ δεν μπορώ να είμαι σίγουρος/η ότι με εγκρίνει(πατέρας):
3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 65) Δεν μου αρέσει να εμπλέκομαι πάρα πολύ με αυτόν/αυτή(πατέρας):
3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 66) Με ευχαριστεί να περνάω χρόνο μακριά του/της(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 67) Χρειάζομαι να τον/την έχω γύρω μου πολύ(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 68) Η κρίση του/της είναι καλύτερη από τη δική μου(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 69) Έχω την ανάγκη να επιβεβαιώνομαι από αυτόν/αυτήν(πατέρας):
3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 70) Αισθάνομαι ότι μπορώ να τον/την αφήνω να με παρηγορεί(πατέρας):
3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 71) Προσβλέπω σε αυτόν/αυτήν για καθοδήγηση(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 72) Μπορώ να αναλαμβάνω την ευθύνη για λογαριασμό του/της(πατέρας):
3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 73) Προσπαθώ να τον/την κρατήσω για τον εαυτό μου(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 74) Ζητώ τη βοήθεια του/της για να λύσω τα προβλήματα μου(πατέρας):
3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 75) Μου αρέσει να γίνεται το δικό μου στη σχέση μου μαζί του/της(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 76) Με βοηθάει να αποφασίζω(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 77) Δεν μπορώ να πείσω τον εαυτό μου ότι πραγματικά ενδιαφέρεται για εμένα(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 78) Έχω την τάση να αποσύρομαι από αυτόν/αυτήν και να κλείνομαι στο καβούκι μου(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια

- 79) Όταν λείπει μακριά μου έχω άγχος μέχρι να γυρίσει(πατέρας):
3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 80) Ευχαρίστως ζητάω τη συμβουλή του/της σε ορισμένα θέματα(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 81) Μου φαίνεται ότι δεν είμαι στο ύψος των προσδοκιών που έχει για εμένα(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 82) Δυσκολεύομαι να τον/την αποχωριστώ(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 83) Προσπαθώ να παίρνω εγώ τις αποφάσεις και για τους δύο μας(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 84) Φαίνεται να θέλω να με φροντίζει(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 85) Δεν αισθάνομαι πραγματικά ότι έχω πολλά να του/της προσφέρω(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 86) Έχει την ικανότητα να κυριαρχεί σε εμένα(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 87) Προσπαθώ να επηρεάσω τον τρόπο που σκέφτεται(πατέρας):
3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 88) Έχω την τάση να τον/την μειώνω πολύ(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 89) Περιμένω να προσαρμόζεται αυτός/αυτή μαζί μου παρά το αντίθετο(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 90) Θεωρώ ότι είναι απαραίτητο να τον/την βάζω στη θέση του/της(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 91) Μου είναι εύκολο να του/της δίνω φροντίδα(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 92) Πρέπει να αποδεχτώ ότι αυτός/αυτή είναι το αφεντικό(πατέρας):
3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 93) Σέβεται τις αποφάσεις που παίρνω(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια

- 94) Έχω μεγάλη ανάγκη να του/της μιλάω(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 95) Αισθάνομαι ότι χρειάζεται να τον/την φροντίζω(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 96) Παραδέχομαι ότι υπάρχουν στιγμές που έχω την ανάγκη να μην μπερδεύομαι στα πόδια του/της(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια

FMIQ(Other-rating)

- 97) Μου δίνει διαταγές (πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 98) Αποσύρεται συχνά στο καβούκι του/της(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 99) Προσπαθεί να οργανώνει τη ζωή μου για εμένα(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 100) Είναι ζεστός/η και γεμάτος αγάπη(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 101) Φαίνεται ότι με χρειάζεται για να τον/την φροντίζω(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 102) Προσπαθεί να με μειώνει(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 103) Εύκολα υποχωρεί σε εμένα(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 104) Με ηρεμεί όταν είμαι σε κατάσταση έντασης(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 105) Με κάνει να αισθάνομαι άχρηστος/η(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 106) Είναι δυνατός/η και αποφασιστικός/η(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 107) Προσπαθεί να παίρνει όλες τις αποφάσεις μου για μένα(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 108) Δεν επικοινωνεί εύκολα μαζί μου(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια

- 109) Χρειάζεται να με έχει γύρω του/της πολύ(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 110) Μπορεί να παραδεχτεί ότι ίσως κάνει λάθος(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 111) Προσπαθεί να με βάλει στη θέση μου(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 112) Βασίζεται πάνω μου περισσότερο από ότι πρέπει(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 113) Δεν μου επιτρέπει να τον/την πλησιάζω συναισθηματικά(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 114) Προσπαθεί να παραμένει υπερβολικά κοντά μου(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 115) Περιμένει να του/της οργανώνω τη ζωή του/της για αυτόν/αυτήν(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 116) Στρέφεται σε εμένα για καθοδήγηση(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 117) Πιστεύει ότι δεν ενδιαφέρομαι αρκετά για αυτόν/αυτήν(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 118) Έχει κακή γνώμη για τον εαυτό του/της(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 119) Δεν με αφήνει να γνωρίζω τι σκέφτεται(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 120) Συνεχώς μου υπενθυμίζει τα ελαττώματά μου(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 121) Φαίνεται ότι θέλει να παίρνω εγώ όλες τις αποφάσεις για αυτόν/αυτήν(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 122) Χαίρεται να περνάω χρόνο μακριά του/της(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 123) Δεν είναι καλός/η στο να αναλαμβάνει ευθύνη για εμένα(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια

- 124) Φαίνεται να μην αντιλαμβάνεται ότι είμαι ικανός/η να φροντίζω τον εαυτό μου(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 125) Προσπαθεί να με αποτρέψει από τα πράγματα που μου αρέσουν(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 126) Μου δίνει πάρα πολλές ευθύνες(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 127) Έχει την ανάγκη να επιβεβαιώνεται από εμένα(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 128) Προσπαθεί να με εξουσιάζει(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 129) Προσπαθεί να υπερέχει από εμένα(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 130) Παραπονιέται ότι δεν τον/την προσέχω αρκετά(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 131) Μου επιτρέπει πρόθυμα να τον/την βοηθώ όταν έχει δυσκολίες(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 132) Δεν θέλει να περνάει πολύ χρόνο μαζί μου(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 133) Με δυσκολεύει στο να ασχολούμαι με τα πράγματα που μου αρέσουν να κάνω(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 134) Είναι ικανός/η να αναλαμβάνει τα πράγματα όταν έχω την ανάγκη να το κάνει(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 135) Δυσκολεύεται να μου επιτρέψει να περνάω χρόνο μακριά του/της(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 136) Θα ανεχτεί πολλά από εμένα, πριν να παραπονεθεί(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 137) Δεν μου δείχνει εύκολα τα συναισθήματα του/της(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 138) Δεν με αφήνει να έχω χρόνο για τον εαυτό μου(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια

- 139) Φαίνεται να πιστεύει ότι με γνωρίζει καλύτερα από ότι εγώ τον εαυτό μου(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 140) Περιμένει να κάνω οτιδήποτε μου λέει(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 141) Δεν μου δίνει την ευκαιρία να βγάλω τα δικά μου συμπεράσματα(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 142) Διστάζει να μου αντιμιλήσει(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 143) Έχει ανάγκη να του/της λέω τι να κάνει(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 144) Φοβάται να με αναστατώσει ή να με ενοχλήσει(πατέρας): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια

FMIQ(Self-rating)

- 145) Προσκολλώμαι σ' αυτόν/αυτήν υπερβολικά(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 146) Μπορώ να είμαι αρκετά σκληρός μ' αυτόν/αυτήν(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 147) Θεωρώ ότι παίρνω πολλές αποφάσεις για αυτόν/αυτή(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 148) Μπορώ να του/της κάνω πολύ αυστηρή κριτική(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 149) Βασίζομαι σε αυτόν/αυτήν περισσότερο από ότι πρέπει(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 150) Προτιμώ να τον/την κρατώ σε μία ασφαλή απόσταση(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 151) Του/της επιτρέπω να έχει τον έλεγχο μου(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 152) Νομίζω ότι γνωρίζω τι είναι καλύτερο γι' αυτόν/αυτήν(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 153) Δεν επικοινωνώ πολύ με αυτόν/αυτήν(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια

- 154) Του/της λέω πράγματα που τον/την πληγώνουν αρκετά(μητέρα):
3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 155) Προσπαθώ σκληρά να μην τον/την αφήνω να υπερέχει από εμένα(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 156) Προσπαθώ να μην του/της δείχνω τα συναισθήματα μου(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 157) Συμφωνώ με οτιδήποτε λέει(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 158) Έχω την τάση να τον/την διατάζω πολύ συχνά(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 159) Αισθάνομαι ζεστασιά και τρυφερότητα προς αυτόν/αυτήν(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 160) Ποτέ δεν μπορώ να είμαι σίγουρος/η ότι με εγκρίνει(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 161) Δεν μου αρέσει να εμπλέκομαι πάρα πολύ με αυτόν/αυτή(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 162) Με ευχαριστεί να περνάω χρόνο μακριά του/της(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 163) Χρειάζομαι να τον/την έχω γύρω μου πολύ(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 164) Η κρίση του/της είναι καλύτερη από τη δική μου(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 165) Έχω την ανάγκη να επιβεβαιώνομαι από αυτόν/αυτήν(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 166) Αισθάνομαι ότι μπορώ να τον/την αφήνω να με παρηγορεί(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 167) Προσβλέπω σε αυτόν/αυτήν για καθοδήγηση(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 168) Μπορώ να αναλαμβάνω την ευθύνη για λογαριασμό του/της(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια

- 169) Προσπαθώ να τον/την κρατήσω για τον εαυτό μου(μητέρα):
3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 170) Ζητώ τη βοήθεια του/της για να λύσω τα προβλήματα μου(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 171) Μου αρέσει να γίνεται το δικό μου στη σχέση μου μαζί του/της(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 172) Με βοηθάει να αποφασίζω(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 173) Δεν μπορώ να πείσω τον εαυτό μου ότι πραγματικά ενδιαφέρεται για εμένα(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 174) Έχω την τάση να αποσύρομαι από αυτόν/αυτήν και να κλείνομαι στο καβούκι μου(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 175) Όταν λείπει μακριά μου έχω άγχος μέχρι να γυρίσει(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 176) Ευχαρίστως ζητάω τη συμβουλή του/της σε ορισμένα θέματα(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 177) Μου φαίνεται ότι δεν είμαι στο ύψος των προσδοκιών που έχει για εμένα(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 178) Δυσκολεύομαι να τον/την αποχωριστώ(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 179) Προσπαθώ να παίρνω εγώ τις αποφάσεις και για τους δύο μας(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 180) Φαίνεται να θέλω να με φροντίζει(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 181) Δεν αισθάνομαι πραγματικά ότι έχω πολλά να του/της προσφέρω(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 182) Έχει την ικανότητα να κυριαρχεί σε εμένα(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 183) Προσπαθώ να επηρεάσω τον τρόπο που σκέφτεται(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια

- 184) Έχω την τάση να τον/την μειώνω πολύ(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 185) Περιμένω να προσαρμόζεται αυτός/αυτή μαζί μου παρά το αντίθετο(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 186) Θεωρώ ότι είναι απαραίτητο να τον/την βάζω στη θέση του/της(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 187) Μου είναι εύκολο να του/της δίνω φροντίδα(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 188) Πρέπει να αποδεχτώ ότι αυτός/αυτή είναι το αφεντικό(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 189) Σέβεται τις αποφάσεις που παίρνω(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 190) Έχω μεγάλη ανάγκη να του/της μιλάω(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 191) Αισθάνομαι ότι χρειάζεται να τον/την φροντίζω(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 192) Παραδέχομαι ότι υπάρχουν στιγμές που έχω την ανάγκη να μην μπερδεύομαι στα πόδια του/της(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια

FMIQ(Other-rating)

- 193) Μου δίνει διαταγές (μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 194) Αποσύρεται συχνά στο καβούκι του/της(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 195) Προσπαθεί να οργανώνει τη ζωή μου για εμένα(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 196) Είναι ζεστός/η και γεμάτος αγάπη(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 197) Φαίνεται ότι με χρειάζεται για να τον/την φροντίζω(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 198) Προσπαθεί να με μειώνει(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια

- 199) Εύκολα υποχωρεί σε εμένα(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 200) Με ηρεμεί όταν είμαι σε κατάσταση έντασης(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 201) Με κάνει να αισθάνομαι άχρηστος/η(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 202) Είναι δυνατός/η και αποφασιστικός/η(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 203) Προσπαθεί να παίρνει όλες τις αποφάσεις μου για μένα(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 204) Δεν επικοινωνεί εύκολα μαζί μου(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 205) Χρειάζεται να με έχει γύρω του/της πολύ(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 206) Μπορεί να παραδεχτεί ότι ίσως κάνει λάθος(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 207) Προσπαθεί να με βάλει στη θέση μου(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 208) Βασίζεται πάνω μου περισσότερο από ότι πρέπει(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 209) Δεν μου επιτρέπει να τον/την πλησιάζω συναισθηματικά(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 210) Προσπαθεί να παραμένει υπερβολικά κοντά μου(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 211) Περιμένει να του/της οργανώνω τη ζωή του/της για αυτόν/αυτήν(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 212) Στρέφεται σε εμένα για καθοδήγηση(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 213) Πιστεύει ότι δεν ενδιαφέρομαι αρκετά για αυτόν/αυτήν(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια

- 214) Έχει κακή γνώμη για τον εαυτό του/της(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 215) Δεν με αφήνει να γνωρίζω τι σκέφτεται(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 216) Συνεχώς μου υπενθυμίζει τα ελαττώματά μου(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 217) Φαίνεται ότι θέλει να παίρνω εγώ όλες τις αποφάσεις για αυτόν/αυτήν(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 218) Χαίρεται να περνάω χρόνο μακριά του/της(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 219) Δεν είναι καλός/η στο να αναλαμβάνει ευθύνη για εμένα(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 220) Φαίνεται να μην αντιλαμβάνεται ότι είμαι ικανός/η να φροντίζω τον εαυτό μου(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 221) Προσπαθεί να με αποτρέψει από τα πράγματα που μου αρέσουν(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 222) Μου δίνει πάρα πολλές ευθύνες(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 223) Έχει την ανάγκη να επιβεβαιώνεται από εμένα(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 224) Προσπαθεί να με εξουσιάζει(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 225) Προσπαθεί να υπερέχει από εμένα(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 226) Παραπονιέται ότι δεν τον/την προσέχω αρκετά(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 227) Μου επιτρέπει πρόθυμα να τον/την βοηθώ όταν έχει δυσκολίες(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 228) Δεν θέλει να περνάει πολύ χρόνο μαζί μου(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια

- 229) Με δυσκολεύει στο να ασχολούμαι με τα πράγματα που μου αρέσουν να κάνω(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 230) Είναι ικανός/η να αναλαμβάνει τα πράγματα όταν έχω την ανάγκη να το κάνει(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 231) Δυσκολεύεται να μου επιτρέψει να περνάω χρόνο μακριά του/της(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 232) Θα ανεχτεί πολλά από εμένα, πριν να παραπονεθεί(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 233) Δεν μου δείχνει εύκολα τα συναισθήματα του/της(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 234) Δεν με αφήνει να έχω χρόνο για τον εαυτό μου(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 235) Φαίνεται να πιστεύει ότι με γνωρίζει καλύτερα από ότι εγώ τον εαυτό μου(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 236) Περιμένει να κάνω οτιδήποτε μου λέει(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 237) Δεν μου δίνει την ευκαιρία να βγάλω τα δικά μου συμπεράσματα(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 238) Διστάζει να μου αντιμιλήσει(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 239) Έχει ανάγκη να του/της λέω τι να κάνει(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια
- 240) Φοβάται να με αναστατώσει ή να με ενοχλήσει(μητέρα): 3=Σχεδόν πάντα αλήθεια, 2=Αρκετά συχνά αλήθεια, 1=Μερικές φορές αλήθεια, 0=Σπάνια αλήθεια

Ερωτηματολόγιο επιθετικότητας

- 241) Οι φίλοι μου λένε ότι καβγαδίζω: 0=Δεν με εκφράζει καθόλου, 1=Με εκφράζει λίγο, 2=Κάπως με εκφράζει, 3=Με εκφράζει πολύ, 4=Με εκφράζει απόλυτα
- 242) Δείχνω τον θυμό μου, όταν δεν μπορώ να έχω αυτό που θέλω: 0=Δεν με εκφράζει καθόλου, 1=Με εκφράζει λίγο, 2=Κάπως με εκφράζει, 3=Με εκφράζει πολύ, 4=Με εκφράζει απόλυτα
- 243) Αναρωτιέμαι γιατί μερικές φορές αισθάνομαι τόσο πικραμένος για κάποια πράγματα: 0=Δεν με εκφράζει καθόλου, 1=Με εκφράζει

λίγο, 2=Κάπως με εκφράζει, 3=Με εκφράζει πολύ, 4=Με εκφράζει απόλυτα

- 244) Που και που αισθάνομαι σαν βόμβα έτοιμη να εκραγεί: 0=Δεν με εκφράζει καθόλου, 1=Με εκφράζει λίγο, 2=Κάπως με εκφράζει, 3=Με εκφράζει πολύ, 4=Με εκφράζει απόλυτα
- 245) Έχω τρομάξει ανθρώπους που γνωρίζω: 0=Δεν με εκφράζει καθόλου, 1=Με εκφράζει λίγο, 2=Κάπως με εκφράζει, 3=Με εκφράζει πολύ, 4=Με εκφράζει απόλυτα
- 246) Εάν είμαι αρκετά θυμωμένος/η, μπορεί να κάνω άνω κάτω τη δουλειά που έχει κάνει κάποιος άλλος: 0=Δεν με εκφράζει καθόλου, 1=Με εκφράζει λίγο, 2=Κάπως με εκφράζει, 3=Με εκφράζει πολύ, 4=Με εκφράζει απόλυτα
- 247) Που και που δεν μπορώ να ελέγξω την ακατανίκητη ορμή μου να χτυπήσω κάποιον: 0=Δεν με εκφράζει καθόλου, 1=Με εκφράζει λίγο, 2=Κάπως με εκφράζει, 3=Με εκφράζει πολύ, 4=Με εκφράζει απόλυτα
- 248) Ανακατώνομαι σε τσακωμούς(σωματικούς) πιο πολύ από ότι οι περισσότεροι άνθρωποι: 0=Δεν με εκφράζει καθόλου, 1=Με εκφράζει λίγο, 2=Κάπως με εκφράζει, 3=Με εκφράζει πολύ, 4=Με εκφράζει απόλυτα
- 249) Αν κάποιος/α με προκαλέσει, μπορεί να τον/την χτυπήσω: 0=Δεν με εκφράζει καθόλου, 1=Με εκφράζει λίγο, 2=Κάπως με εκφράζει, 3=Με εκφράζει πολύ, 4=Με εκφράζει απόλυτα
- 250) Εάν κάποιος/α με χτυπήσει, τον/την χτυπάω και εγώ: 0=Δεν με εκφράζει καθόλου, 1=Με εκφράζει λίγο, 2=Κάπως με εκφράζει, 3=Με εκφράζει πολύ, 4=Με εκφράζει απόλυτα
- 251) Κάποιος/α με είχε πιέσει τόσο πολύ που τον χτύπησα: 0=Δεν με εκφράζει καθόλου, 1=Με εκφράζει λίγο, 2=Κάπως με εκφράζει, 3=Με εκφράζει πολύ, 4=Με εκφράζει απόλυτα
- 252) Εάν χρειαστεί να καταφύγω στη βία για να προστατέψω τα δικαιώματά μου, θα το κάνω: 0=Δεν με εκφράζει καθόλου, 1=Με εκφράζει λίγο, 2=Κάπως με εκφράζει, 3=Με εκφράζει πολύ, 4=Με εκφράζει απόλυτα
- 253) Έχω θυμώσει τόσο πολύ ώστε να σπάσω πράγματα: 0=Δεν με εκφράζει καθόλου, 1=Με εκφράζει λίγο, 2=Κάπως με εκφράζει, 3=Με εκφράζει πολύ, 4=Με εκφράζει απόλυτα
- 254) Δεν μπορώ να μην καυγαδίσω όταν οι άνθρωποι διαφωνούν μαζί μου: 0=Δεν με εκφράζει καθόλου, 1=Με εκφράζει λίγο, 2=Κάπως με εκφράζει, 3=Με εκφράζει πολύ, 4=Με εκφράζει απόλυτα
- 255) Όταν διαφωνώ με τους φίλους μου, τους το λέω ανοιχτά: 0=Δεν με εκφράζει καθόλου, 1=Με εκφράζει λίγο, 2=Κάπως με εκφράζει, 3=Με εκφράζει πολύ, 4=Με εκφράζει απόλυτα
- 256) Μου συμβαίνει συχνά να διαφωνώ με τους άλλους: 0=Δεν με εκφράζει καθόλου, 1=Με εκφράζει λίγο, 2=Κάπως με εκφράζει, 3=Με εκφράζει πολύ, 4=Με εκφράζει απόλυτα

- 257) Όταν οι άνθρωποι με ενοχλούν, μπορεί να τους πω τι σκέφτομαι γι' αυτούς: 0=Δεν με εκφράζει καθόλου, 1=Με εκφράζει λίγο, 2=Κάπως με εκφράζει, 3=Με εκφράζει πολύ, 4=Με εκφράζει απόλυτα
- 258) Φουντώνω γρήγορα αλλά συνέρχομαι γρήγορα: 0=Δεν με εκφράζει καθόλου, 1=Με εκφράζει λίγο, 2=Κάπως με εκφράζει, 3=Με εκφράζει πολύ, 4=Με εκφράζει απόλυτα
- 259) Είμαι ήρεμος άνθρωπος: 0=Δεν με εκφράζει καθόλου, 1=Με εκφράζει λίγο, 2=Κάπως με εκφράζει, 3=Με εκφράζει πολύ, 4=Με εκφράζει απόλυτα
- 260) Κάποιοι από τους φίλους μου, νομίζουν ότι αρπάζομαι εύκολα: 0=Δεν με εκφράζει καθόλου, 1=Με εκφράζει λίγο, 2=Κάπως με εκφράζει, 3=Με εκφράζει πολύ, 4=Με εκφράζει απόλυτα
- 261) Που και που θυμώνω πολύ χωρίς λόγο: 0=Δεν με εκφράζει καθόλου, 1=Με εκφράζει λίγο, 2=Κάπως με εκφράζει, 3=Με εκφράζει πολύ, 4=Με εκφράζει απόλυτα
- 262) Δυσκολεύομαι να ελέγξω τον θυμό μου: 0=Δεν με εκφράζει καθόλου, 1=Με εκφράζει λίγο, 2=Κάπως με εκφράζει, 3=Με εκφράζει πολύ, 4=Με εκφράζει απόλυτα
- 263) Δεν εμπιστεύομαι τους ξένους που είναι πολύ φιλικοί: 0=Δεν με εκφράζει καθόλου, 1=Με εκφράζει λίγο, 2=Κάπως με εκφράζει, 3=Με εκφράζει πολύ, 4=Με εκφράζει απόλυτα
- 264) Συνήθως οι άλλοι άνθρωποι έχουν τις ευκαιρίες: 0=Δεν με εκφράζει καθόλου, 1=Με εκφράζει λίγο, 2=Κάπως με εκφράζει, 3=Με εκφράζει πολύ, 4=Με εκφράζει απόλυτα
- 265) Που και που νιώθω ότι η ζωή έχει φανεί σκληρή μαζί μου: 0=Δεν με εκφράζει καθόλου, 1=Με εκφράζει λίγο, 2=Κάπως με εκφράζει, 3=Με εκφράζει πολύ, 4=Με εκφράζει απόλυτα
- 266) Όταν οι άνθρωποι είναι καλοί μαζί μου, αναρωτιέμαι τι θέλουν: 0=Δεν με εκφράζει καθόλου, 1=Με εκφράζει λίγο, 2=Κάπως με εκφράζει, 3=Με εκφράζει πολύ, 4=Με εκφράζει απόλυτα
- 267) Μερικές φορές αισθάνομαι ότι οι άνθρωποι με κοροϊδεύουν πίσω από την πλάτη μου: 0=Δεν με εκφράζει καθόλου, 1=Με εκφράζει λίγο, 2=Κάπως με εκφράζει, 3=Με εκφράζει πολύ, 4=Με εκφράζει απόλυτα
- 268) Ξέρω ότι οι «φίλοι» μιλάνε για μένα πίσω από την πλάτη μου: 0=Δεν με εκφράζει καθόλου, 1=Με εκφράζει λίγο, 2=Κάπως με εκφράζει, 3=Με εκφράζει πολύ, 4=Με εκφράζει απόλυτα
- 269) Που και που ζηλεύω τόσο που δεν μπορώ να σκεφτώ τίποτα άλλο: 0=Δεν με εκφράζει καθόλου, 1=Με εκφράζει λίγο, 2=Κάπως με εκφράζει, 3=Με εκφράζει πολύ, 4=Με εκφράζει απόλυτα
- 270) Όταν οι άνθρωποι είναι αυταρχικοί, κάνω αυτό που θέλω χωρίς βιασύνη, έτσι για να τους μπω στο μάτι: 0=Δεν με εκφράζει καθόλου, 1=Με εκφράζει λίγο, 2=Κάπως με εκφράζει, 3=Με εκφράζει πολύ, 4=Με εκφράζει απόλυτα

- 271) Όταν κάποιος με ενοχλήσει, τότε ίσως τον αγνοήσω: 0=Δεν με εκφράζει καθόλου, 1=Με εκφράζει λίγο, 2=Κάπως με εκφράζει, 3=Με εκφράζει πολύ, 4=Με εκφράζει απόλυτα
- 272) Μου αρέσει να κάνω πλάκες: 0=Δεν με εκφράζει καθόλου, 1=Με εκφράζει λίγο, 2=Κάπως με εκφράζει, 3=Με εκφράζει πολύ, 4=Με εκφράζει απόλυτα
- 273) Έχει συμβεί να θυμώσω, ώστε να βροντήξω την πόρτα πίσω μου και να φύγω: 0=Δεν με εκφράζει καθόλου, 1=Με εκφράζει λίγο, 2=Κάπως με εκφράζει, 3=Με εκφράζει πολύ, 4=Με εκφράζει απόλυτα
- 274) Μερικές φορές διαδίδω σχόλια, για ανθρώπους που δεν χωνεύω: 0=Δεν με εκφράζει καθόλου, 1=Με εκφράζει λίγο, 2=Κάπως με εκφράζει, 3=Με εκφράζει πολύ, 4=Με εκφράζει απόλυτα

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3

Βελτιώσεις της ποινικής νομοθεσίας για τους ανήλικους δράστες, πρόληψη και αντιμετώπιση της θυματοποίησης και της εγκληματικότητας των ανηλίκων

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΔΙΑΤΑΞΕΩΝ ΤΟΥ ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΚΩΔΙΚΑ

Άρθρο 1

Το άρθρο 54 του Ποινικού Κώδικα αντικαθίσταται ως εξής:

«Η διάρκεια του περιορισμού σε ειδικό κατάσταση κράτησης νέων δεν υπερβαίνει τα πέντε έτη ούτε είναι μικρότερη από έξι μήνες, αν για την πράξη που τελέστηκε ο νόμος απειλεί κάθειρξη μέχρι δέκα έτη. Αν η απειλούμενη ποινή είναι ισόβια κάθειρξη ή πρόσκαιρη μεγαλύτερη αυτής του προηγούμενου εδαφίου, η διάρκεια του περιορισμού σε ειδικό κατάσταση κράτησης δεν υπερβαίνει τα δέκα έτη ούτε είναι μικρότερη από δύο. Σε εξαιρετικές περιπτώσεις ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων που απειλούνται με ισόβια κάθειρξη ή κάθειρξη τουλάχιστον δέκα ετών μπορεί το δικαστήριο να επιβάλλει περιορισμό μέχρι δεκαπέντε έτη.»

Άρθρο 2

1. Οι παράγραφοι 2 και 3 του άρθρου 126 του Ποινικού Κώδικα αντικαθίστανται ως εξής:

«2. Σε ανήλικο που τέλεσε αξιόποινη πράξη χωρίς να έχει συμπληρώσει το δέκατο πέμπτο έτος της ηλικίας

του επιβάλλονται μόνο αναμορφωτικά ή θεραπευτικά μέτρα.

3. Σε ανήλικο που τέλεσε αξιόποινη πράξη και έχει συμπληρώσει το δέκατο πέμπτο έτος της ηλικίας του επιβάλλονται αναμορφωτικά ή θεραπευτικά μέτρα, εκτός αν κρίνεται αναγκαίο να επιβληθεί ποινικός σωφρονισμός κατά το επόμενο άρθρο.»

2. Η παράγραφος 1 του άρθρου 127 του Ποινικού Κώδικα αντικαθίσταται ως εξής:

«1. Περιορισμός σε ειδικό κατάσταση κράτησης νέων επιβάλλεται μόνο σε ανηλίκους που έχουν συμπληρώσει το δέκατο πέμπτο έτος της ηλικίας, εφόσον η πράξη τους, αν την τελούσε ενήλικος, θα ήταν κακούργημα και εμπεριέχει στοιχεία βίας, στρέφεται κατά της ζωής ή της σωματικής ακεραιότητας ή τελείται κατ' επάγγελμα ή κατ' εξακολούθηση. Η απόφαση πρέπει να περιέχει ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία από την οποία να προκύπτει γιατί τα αναμορφωτικά ή θεραπευτικά μέτρα δεν κρίνονται στη συγκεκριμένη περίπτωση επαρκή, λαμβανομένων κατά περίπτωση υπόψη των ιδιαίτερων συνθηκών τέλεσης της πράξης και της προσωπικότητας του ανηλίκου.»

Άρθρο 3

1. Στην παράγραφο 2 του άρθρου 129 του Ποινικού Κώδικα προστίθεται τρίτο εδάφιο ως εξής:

«Ο ανήλικος κλητεύεται υποχρεωτικά δέκα τουλάχιστον ημέρες πριν από τη συνεδρίαση του δικαστηρίου, κατά την οποία μπορεί να παραστεί αυτοπροσώπως ή να

εκπροσωπηθεί από συνήγορο που διορίζει με απλό έγγραφο θεωρημένο, ως προς το γνήσιο της υπογραφής, από τον διευθυντή του καταστήματος κράτησης, δικηγόρο ή τις αρμόδιες αρχές.»

2. Η παράγραφος 1 του άρθρου 130 του Ποινικού Κώδικα αντικαθίσταται ως εξής:

«1. Η διάταξη του άρθρου 127 παρ. 1 εφαρμόζεται και για τους ανηλίκους που τέλεσαν αξιόποινη πράξη μετά τη συμπλήρωση του δέκατου πέμπτου έτους της ηλικίας τους και εισάγονται σε δίκη μετά τη συμπλήρωση του

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ

Πρωτ. Από τα επίσημα Πρακτικά της ΡΝΖ΄, 5 Ιουλίου 2010, Αριθ. Συνεδρίασης της Ολομέλειας της Βουλής, στην οποία Διεκπ. ψηφίστηκε το παρακάτω σχέδιο νόμου:

Βελτιώσεις της ποινικής νομοθεσίας για τους ανήλικους δράστες,

πρόληψη και αντιμετώπιση

της θυματοποίησης και της εγκληματικότητας των ανηλίκων

δέκατου όγδοου έτους. Στην περίπτωση αυτή τα αναμορφωτικά μέτρα παύουν αυτοδικαίως όταν ο υπαίτιος συμπληρώσει το εικοστό πέμπτο έτος της ηλικίας του.

Αν το δικαστήριο κρίνει ότι η επιβολή αναμορφωτικών ή θεραπευτικών μέτρων δεν είναι επαρκής και ότι ο περιορισμός σε ειδικό κατάστημα κράτησης νέων, μολονότι αναγκαίος δεν είναι πλέον σκόπιμος, μπορεί να επιβάλει την ποινή που προβλέπεται για την πράξη που τελέστηκε, ελαττωμένη σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου

83.»

3. Η παράγραφος 2 του άρθρου 131 του Ποινικού Κώδικα καταργείται και η παράγραφος 3 του ίδιου άρθρου αναριθμείται σε παράγραφο 2.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΚΩΔΙΚΑ ΠΟΙΝΙΚΗΣ

ΔΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΚΩΔΙΚΑ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ

ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΩΝ ΚΑΙ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ

ΔΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΩΝ

Άρθρο 4

1. Οι περιπτώσεις στ', ζ' και η' της παραγράφου 1 του άρθρου 4 του Κώδικα Οργανισμού Δικαστηρίων και Κατάστασης Δικαστικών Λειτουργών αντικαθίστανται ως εξής:

«στ) το μονομελές δικαστήριο ανηλίκων, από έναν πρόεδρο πρωτοδικών σε κάθε πρωτοδικείο, ο οποίος ορίζεται μαζί με έναν αναπληρωτή, πρόεδρο ή πρωτοδίκη, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 26,

ζ) το τριμελές δικαστήριο ανηλίκων, από τον δικαστή ανηλίκων του προηγούμενου εδαφίου και δύο νεότερούς του, αν είναι δυνατόν, πρωτοδίκες,

η) το εφετείο ανηλίκων, από έναν εφέτη ή τον αναπληρωτή του, που ορίζονται σε κάθε εφετείο σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 26, και από δύο άλλους νεότερούς του, αν είναι δυνατόν, εφέτες, που ορίζονται εφέτες ανηλίκων από αυτόν που διευθύνει το δικαστήριο».

2. Η παράγραφος 4 του άρθρου 4 του Κώδικα Οργανισμού Δικαστηρίων και Κατάστασης Δικαστικών Λειτουργ-

γών αντικαθίσταται ως εξής:

«Στις συνεδριάσεις των πολιτικών δικαστηρίων μπορεί, όπου ορίζει ο Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας, να παρίσταται ο αρμόδιος εισαγγελέας, ο οποίος αναπτύσσει τη γνώμη του τελευταίος, εκτός αν είναι διάδικος. Στις συνεδριάσεις των ποινικών δικαστηρίων παρίσταται υποχρεωτικά ο αρμόδιος εισαγγελέας. Στα μονομελή και τριμελή δικαστήρια ανηλίκων παρίσταται πάντοτε ένας εισαγγελέας ή αντεισαγγελέας πρωτοδικών και στο εφετείο ανηλίκων ένας αντεισαγγελέας εφετών ή ο αναπληρωτής του, που ορίζονται εισαγγελείς ανηλίκων για μια τριετία από εκείνον που διευθύνει την αντίστοιχη εισαγγελία. Στο πταισματοδικείο παρίσταται ο αρμόδιος δημόσιος κατήγορος, μπορεί όμως να παρίσταται και ο εισαγγελέας πλημμελειοδικών ή ο νόμιμος αναπληρωτής του.»

3. Από την παράγραφο 1 του άρθρου 26 του Κώδικα Οργανισμού Δικαστηρίων και Κατάστασης Δικαστικών Λειτουργών διαγράφονται οι λέξεις «και δικαστές ανηλίκων».

4. Η παράγραφος 3 του άρθρου 26 του Κώδικα Οργανισμού Δικαστηρίων και Κατάστασης Δικαστικών Λειτουργών αντικαθίσταται ως εξής:

«3. Δικαστές ανηλίκων στα πλημμελειοδικεία ορίζονται για μια τριετία ένας ή περισσότεροι πρόεδροι πρωτοδικών ή πρωτοδίκες με προεδρικό διάταγμα, που εκδίδεται ύστερα από γνώμη του συμβουλίου ή του δικαστή

που διευθύνει το δικαστήριο και πρόταση του οικείου εισαγγελέα εφετών. Με την ίδια διαδικασία ορίζεται ο δικαστής ανηλίκων του εφετείου. Σε όσα δικαστήρια υπηρετούν περισσότεροι από είκοσι δικαστές, οι δικαστές ανηλίκων ορίζονται από την ολομέλεια του δικαστηρίου. Για το διορισμό στη θέση του δικαστή και του εισαγγελέα ανηλίκων αξιολογείται η προηγούμενη συμμετοχή σε ειδικό πρόγραμμα επιμόρφωσης που οργανώνει η Εθνική Σχολή Δικαστικών Λειτουργιών ή η κατοχή διδακτορικού διπλώματος ή μεταπτυχιακού τίτλου στο ειδικό αντικείμενο.»

5. Η παράγραφος 6 του άρθρου 26 του Κώδικα Οργανισμού Δικαστηρίων και Κατάστασης Δικαστικών Λειτουργιών αντικαθίσταται ως εξής:

«6. Ο ανακριτής και ο δικαστής ανηλίκων ασκούν τα καθήκοντά τους και μετά τη συμπλήρωση του χρόνου για τον οποίο ορίστηκαν, μέχρι την αντικατάστασή τους ή την ανανέωση της θητείας τους. Πριν από την πάροδο του παραπάνω χρονικού διαστήματος απαλλάσσονται από τα καθήκοντά τους με τη διαδικασία της παραγράφου 1, ή κατά περίπτωση της παραγράφου 3, αν συντρέχει σπουδαίος λόγος. Η θητεία του ανακριτή, του δικαστή ανηλίκων και του εισαγγελέα ανηλίκων μπορεί να ανανεώνεται με τον ίδιο τρόπο για μια ακόμη διετία ή τριετία αντίστοιχα.»

Άρθρο 5

Στην παράγραφο 1 του άρθρου 45Α του Κώδικα Ποινι-

κής Δικονομίας προστίθεται δεύτερο εδάφιο ως εξής:
«Απαιτείται σε κάθε περίπτωση ακρόαση του ανηλί-
κου».

Άρθρο 6

Το άρθρο 113 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας αντικα-
θίσταται ως εξής:

«1. Τα δικαστήρια ανηλίκων δικάζουν τις αξιόποινες
πράξεις που τελούνται από ανηλίκους, με τις παρακάτω
διακρίσεις:

A. Το μονομελές δικαστήριο ανηλίκων δικάζει: α) τις
πράξεις που τελούνται από ανηλίκους εκτός από εκείνες
που δικάζονται από το τριμελές δικαστήριο ανηλίκων, β)
τα πταισμάτα που τελούνται από ανηλίκους στην έδρα
του πρωτοδικείου και γ) τις εφέσεις κατά των αποφάσε-
ων του πταισματοδικείου για ανηλίκους.

Το μονομελές δικαστήριο ανηλίκων επιβάλλει επίσης
τα αναμορφωτικά ή θεραπευτικά μέτρα που ορίζονται α-
πό τον Ποινικό Κώδικα για ανηλίκους που δεν έχουν συ-
μπληρώσει το δέκατο πέμπτο έτος της ηλικίας τους.

B. Το τριμελές δικαστήριο ανηλίκων δικάζει τις αξιό-
ποινες πράξεις που τελούνται από ανηλίκους, για τις ο-
ποίες, αν τελούνταν από ενήλικα, απειλείται ισόβια κά-
θειρξη ή πρόσκαιρη με ανώτατο όριο τα είκοσι έτη.

Γ. Το εφετείο ανηλίκων δικάζει τις εφέσεις κατά των
αποφάσεων των μονομελών και τριμελών δικαστηρίων
ανηλίκων που λειτουργούν στα πλημμελειοδικεία.

2. Το άρθρο 119 εφαρμόζεται αναλόγως στις περιπτώ-

σεις των εδαφίων Α και Β της προηγούμενης παραγράφου.»

2

Άρθρο 7

Στο άρθρο 242 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας προστίθεται παράγραφος 4 ως εξής:

«4. Τα εγκλήματα που τελούνται από ανηλίκους δεν δικάζονται ως αυτόφωρα.»

Άρθρο 8

1. Στην παράγραφο 2 του άρθρου 282 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας προστίθεται δεύτερο εδάφιο ως εξής:

«Για τους ανηλίκους ως περιοριστικοί όροι είναι δυνατόν να διατάσσονται και ένα ή περισσότερα από τα αναμορφωτικά μέτρα που ορίζονται στο άρθρο 122 του Ποινικού Κώδικα.»

2. Η παράγραφος 5 του άρθρου 282 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας αντικαθίσταται ως εξής:

«5. Η παράγραφος 3 εφαρμόζεται και για ανήλικο κατηγορούμενο που έχει συμπληρώσει το δέκατο πέμπτο έτος της ηλικίας του, εφόσον η πράξη για την οποία κατηγορείται απειλείται στο νόμο με ποινή κάθειρξης τουλάχιστον δέκα ετών. Στην περίπτωση αυτή η προσωρινή κράτηση δεν μπορεί να υπερβαίνει τους έξι μήνες και μπορεί να παρατείνεται μόνο για τρεις μήνες από το δικαστήριο, στην περίπτωση του δεύτερου εδαφίου της παραγράφου 1 του άρθρου 291. Η παραβίαση των περιοριστικών όρων που έχουν επιβληθεί στον ανήλικο δεν ε-

πιτρέπεται να οδηγήσει από μόνη της σε προσωρινή κράτηση.»

Άρθρο 9

1. Στην παράγραφο 1 του άρθρου 340 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, μετά το τέλος του δεύτερου εδαφίου, προστίθεται τρίτο εδάφιο ως εξής:

«Την ίδια υποχρέωση έχει και ο δικαστής ανηλίκων, όταν ο ανήλικος κατηγορείται για πράξη, που αν την τελούσε ενήλικος, θα ήταν κακούργημα.»

2. Στην περίπτωση ε της παραγράφου 1 του άρθρου 489 του Κ.Π.Δ. οι λέξεις «το δέκατο τρίτο έτος» αντικαθίστανται από τις λέξεις «το δέκατο πέμπτο έτος».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΤΟΥ Ν. 2298/1995 ΚΑΙ ΙΔΡΥΣΗ

ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΛΗΨΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ

ΤΗΣ ΘΥΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ

ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΑΝΗΛΙΚΩΝ

Άρθρο 10

Οι παράγραφοι 1 έως 5 του άρθρου 17 του

ν. 2298/1995 (ΦΕΚ 62 Α΄) αντικαθίστανται ως εξής:

«1. Στην αρμοδιότητα του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων υπάγονται τα ιδρύματα αγωγής ανηλίκων, που έχουν ως αποστολή την αγωγή, την κοινωνική στήριξη, την εκπαίδευση και την επαγγελματική κατάρτιση ανηλίκων, οι οποίοι έχουν αναπτύξει παραβατική συμπεριφορά ή αντιμετωπίζουν δυ-

σχέριες κοινωνικής προσαρμογής.

2. Για την εφαρμογή του παρόντος και του επόμενου άρθρου ο όρος ανήλικοι περιλαμβάνει πρόσωπα ηλικίας από 8 έως και 18 ετών.

3. Οι διατάξεις του παρόντος και του επόμενου άρθρου δεν επηρεάζουν την ύπαρξη και λειτουργία άλλων υπηρεσιών, οργανισμών, ιδρυμάτων ή εταιρειών που επιδιώκουν τους ίδιους ή παρεμφερείς σκοπούς.

4. Στα ιδρύματα αγωγής ανηλίκων εισάγονται ανήλικοι στους οποίους:

α) επιβάλλεται το αναμορφωτικό μέτρο της τοποθέτησής τους σε κατάλληλο ίδρυμα αγωγής σύμφωνα με την περίπτωση ιβ' της παραγράφου 1 του άρθρου 122 του Ποινικού Κώδικα, και

β) η τοποθέτηση αυτή επιβάλλεται ως περιοριστικός όρος κατά το άρθρο 282 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας.

5. Στα ιδρύματα αγωγής ανηλίκων εισάγονται επίσης ανήλικοι, οι οποίοι διαβιώνουν σε κοινωνικό περιβάλλον ατόμων τα οποία τελούν καθ' έξη ή κατ' επάγγελμα αξιόποινες πράξεις, εφόσον υπάρχει γνωμάτευση του Επιμελητή Ανηλίκων ότι δεν είναι εφικτή ή σκόπιμη η ένταξή τους σε προνοιακό ίδρυμα φιλοξενίας ανηλίκων. Στην περίπτωση αυτή για την εισαγωγή είναι αναγκαία η υποβολή αίτησης των προσώπων που έχουν τη γονική μέριμνα του ανηλίκου ή, εφόσον την αίτηση αυτή υποβάλλει οποιοσδήποτε τρίτος, η γραπτή συναίνεσή τους. Αν την αίτηση υποβάλλει ο εισαγγελέας ανηλίκων, δεν απαιτεί-

ται συναίνεση των προσώπων που ασκούν τη γονική μέριμνα. Η αίτηση υποβάλλεται στις Εταιρείες Προστασίας Ανηλίκων ή στον εισαγγελέα πρωτοδικών ή στις αστυνομικές αρχές του τόπου κατοικίας του ανηλίκου και διαβιβάζεται στον Δικαστή Ανηλίκων. Ο τελευταίος αποφασίζει, αφού λάβει υπόψη την προσωπικότητα του ανηλίκου και τις κοινωνικές συνθήκες του περιβάλλοντός του, μετά από ακρόαση του ανηλίκου, εφόσον αυτή είναι εφικτή, συνεκτιμώντας και τη γνωμάτευση του Επιμελητή Ανηλίκων. Στην απόφαση προσδιορίζεται η μέγιστη διάρκεια του εγκλεισμού στο ίδρυμα.»

Άρθρο 11

Το άρθρο 18 του ν. 2298/1995 αντικαθίσταται ως εξής:

«1. Στην έδρα κάθε πρωτοδικείου λειτουργεί Εταιρεία Προστασίας Ανηλίκων ως νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου εποπτευόμενο από το Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

2. Οι Εταιρείες Προστασίας Ανηλίκων έχουν ως κύριο σκοπό να συμβάλλουν ενεργά στην πρόληψη της θυματοποίησης και της εγκληματικότητας των ανηλίκων. Για την εκπλήρωση του σκοπού αυτού παρέχουν υλική, κοινωνική και ψυχολογική στήριξη στους ανηλίκους και στις οικογένειές τους, επαγγελματική κατάρτιση, εκπαίδευση, πολιτιστική καλλιέργεια, ψυχαγωγία και στέγη. Μπορούν επίσης να διοργανώνουν επιστημονικές ημερίδες ή συνέδρια και να συμμετέχουν σε έρευνες ή προγράμματα για την αντιμετώπιση της θυματοποίησης και της ε-

γκληματικότητας των ανηλίκων.

Οι Εταιρείες Προστασίας Ανηλίκων παρέχουν την υποστήριξη που προαναφέρθηκε και σε ανηλίκους:

α) κατά των οποίων εκκρεμεί δίωξη για αξιόποινή πράξη,

β) στους οποίους έχουν επιβληθεί αναμορφωτικά ή θεραπευτικά μέτρα (άρθρα 122 και 123 Π.Κ.) ή ποινή στερητική της ελευθερίας,

3

γ) οι οποίοι έχουν απολυθεί από ίδρυμα αγωγής ανηλίκων, θεραπευτικό κατάστημα ή ειδικό κατάστημα κράτησης νέων,

δ) οι οποίοι εμπίπτουν στην παράγραφο 5 του προηγούμενου άρθρου, αλλά η εισαγωγή τους σε ίδρυμα αγωγής δεν είναι αναγκαία.

Επίσης, παρέχουν νομική βοήθεια στους κατηγορούμενους ανηλίκους.

3. Κάθε Εταιρεία Προστασίας Ανηλίκων διοικείται από επταμελές συμβούλιο. Η συμμετοχή στο συμβούλιο είναι τιμητική και άμισθη. Τα μέλη τους επιλέγονται από άτομα που διακρίνονται για την ειδική μόρφωση και την κοινωνική ευαισθησία τους.

Στο συμβούλιο μετέχουν με τριετή θητεία, επιτρεπόμενου του επαναδιορισμού των αυτών μελών:

α) ένας δικαστικός λειτουργός που κατά προτίμηση είναι ή έχει διατελέσει δικαστής ή εισαγγελέας ανηλίκων, ως Πρόεδρος, ο οποίος υποδεικνύεται με τον αναπληρω-

τή του από τον αρμόδιο προϊστάμενο,

β) ένα μέλος του Διδακτικού και Ερευνητικού Προσωπικού των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων της χώρας στα Τμήματα Παιδαγωγικής, Ψυχολογίας, Νομικής ή Κοινωνιολογίας ή καθηγητής μέσης εκπαίδευσης,

γ) ένας επιμελητής ανηλίκων του δικαστηρίου ανηλίκων της έδρας του πρωτοδικείου ή ένας κοινωνικός λειτουργός,

δ) ένας δικηγόρος,

ε) ένας εκπρόσωπος του δήμου, της εκκλησίας ή μη κυβερνητικής οργάνωσης που ασχολείται με ανηλίκους,

στ) ένας γιατρός, κατά προτίμηση παιδοψυχολόγος ή παιδοψυχίατρος, και

ζ) ένα πρόσωπο με προσφορά, ευαισθησία και εμπειρία στον τομέα πρόληψης ή αντιμετώπισης της εγκληματικότητας των ανηλίκων.

Όλα τα μέλη διορίζονται με τους αντίστοιχους αναπληρωτές τους. Ο δικαστικός λειτουργός που τοποθετείται πρόεδρος της Εταιρείας απαλλάσσεται μερικά των υπηρεσιακών του καθηκόντων.

4. Τα αναπληρωματικά μέλη μετέχουν στις συνεδριάσεις του διοικητικού συμβουλίου χωρίς ψήφο, εκτός εάν απουσιάζουν τα αντίστοιχα τακτικά μέλη.

5. Τα μέλη των διοικητικών συμβουλίων των Εταιρειών Προστασίας Ανηλίκων διορίζονται με απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

6. Το Διοικητικό Συμβούλιο κάθε Εταιρείας Προστασίας Ανηλίκων στην πρώτη μετά τη συγκρότησή του συνεδρίαση εκλέγει από τα μέλη του αντιπρόεδρο, γραμματέα και ταμία.
7. Ο Υπουργός Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων μπορεί να ορίσει, ύστερα από εισήγηση του Διοικητικού Συμβουλίου Εταιρείας, ως επίτιμο πρόεδρο Εταιρείας Προστασίας Ανηλίκων πρόσωπο που προσέφερε για μεγάλο χρονικό διάστημα αξιόλογες υπηρεσίες στον τομέα της προστασίας των ανηλίκων.
8. Το Διοικητικό Συμβούλιο κάθε Εταιρείας Προστασίας Ανηλίκων μπορεί να συγκροτεί ομάδες κατάλληλων προσώπων, τα οποία προσφέρουν εθελοντική συνδρομή για την εκπλήρωση των σκοπών της Εταιρείας και ιδίως υποβοήθηση της εκπαίδευσης ή κατάρτισης, οργάνωση πολιτιστικών ή ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων και παροχή νομικής βοήθειας.
9. Οι Εταιρείες Προστασίας Ανηλίκων μπορούν να αναθέτουν σε επιμελητές ανηλίκων, εντός του κύκλου των καθηκόντων των τελευταίων και ύστερα από έγκριση του προϊστάμενου δικαστή ανηλίκων, έργα για την υποβοήθηση του σκοπού τους.
10. Οι Εταιρείες Προστασίας Ανηλίκων έχουν δική τους περιουσία, που προέρχεται από επιχορηγήσεις του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων ή άλλων αρχών ή οργανισμών, από εισφορές, δωρεές ή κληροδοτήματα ιδιωτών, καθώς και από έ-

σοδα από εκδηλώσεις ή δραστηριότητες που ασκούνται στο πλαίσιο της λειτουργίας τους.

11. Με απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων θεσπίζεται Κανονισμός Λειτουργίας για τις Εταιρείες Προστασίας Ανηλίκων. Μέχρι την έκδοση της παραπάνω υπουργικής απόφασης εφαρμόζονται οι ισχύουσες διατάξεις.

12. Η θητεία των μελών των Διοικητικών Συμβουλίων, που υφίστανται κατά την έναρξη της ισχύος του παρόντος νόμου, λήγει από το διορισμό των νέων μελών από τον Υπουργό Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.»

Άρθρο 12

1. Στο Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων συνιστάται ενδεκαμελές Συμβούλιο με την επωνυμία «Κεντρικό Επιστημονικό Συμβούλιο για την πρόληψη και την αντιμετώπιση της θυματοποίησης και της εγκληματικότητας των ανηλίκων» (Κ.Ε.Σ.Α.Θ.Ε.Α.).

Η συμμετοχή στο Συμβούλιο είναι τιμητική και άμισθη.

2. Στη σύνθεση του Συμβουλίου μετέχουν:

α) πέντε μέλη Διδακτικού και Ερευνητικού Προσωπικού των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων της χώρας, με ειδίκευση σε θέματα πρόληψης και αντιμετώπισης της θυματοποίησης και της εγκληματικότητας των ανηλίκων, από τα οποία ορίζονται ο Πρόεδρος και ο αναπληρωτής του,

- β) ένας εισαγγελέας ή δικαστής ανηλίκων,
- γ) ένας επιμελητής ανηλίκων,
- δ) ένας καθηγητής μέσης εκπαίδευσης, και
- ε) τρεις προσωπικότητες από το χώρο των γραμμάτων και των τεχνών ή της επικοινωνίας.

Τα μέλη του Συμβουλίου και οι αναπληρωματικοί τους ορίζονται με απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, η οποία δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Η θητεία των μελών του Συμβουλίου είναι τριετής και μπορεί να ανανεώνεται.

Το Συμβούλιο συνεδριάζει έπειτα από πρόσκληση του Προέδρου. Στις συνεδριάσεις του μπορεί να συμμετέχουν, χωρίς δικαίωμα ψήφου, τα αναπληρωματικά μέλη του Συμβουλίου, με εξαίρεση την περίπτωση που συμμετέχουν σε αναπλήρωση τακτικού μέλους, και ο Βοηθός Συνηγόρου του Πολίτη, επικεφαλής του Κύκλου Δικαιωμάτων του Παιδιού. Κατά τα λοιπά εφαρμόζεται ο Κώδικας Διοικητικής Διαδικασίας (ν. 2690/1999).

3. Το Συμβούλιο συντονίζει και οργανώνει δράσεις, εισηγείται προτάσεις και γνωμοδοτεί στον Υπουργό Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων για θέματα πρόληψης και αντιμετώπισης της θυματοποίησης και της εγκληματικότητας των ανηλίκων.

Το Συμβούλιο για την εκπλήρωση της αποστολής του:

4

α) παρακολουθεί το έργο των Εταιρειών Προστασίας

Ανηλίκων πανελλαδικά,

β) συνεργάζεται σε εθνικό και διεθνές επίπεδο με οργανισμούς και υπηρεσίες, Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, ερευνητικά και εκπαιδευτικά κέντρα, κοινωνικούς, επιστημονικούς και παραγωγικούς φορείς, δημόσιους ή ιδιωτικούς, καθώς επίσης με μη κυβερνητικές οργανώσεις που ασχολούνται με την πρόληψη και την αντιμετώπιση της θυματοποίησης και της εγκληματικότητας των ανηλίκων, οργανώνοντας ενιαίο δίκτυο,

γ) συγκεντρώνει και επεξεργάζεται, σε συνεργασία με άλλους φορείς που δραστηριοποιούνται στο χώρο, καταγγελίες για κακοποίηση ή εγκατάλειψη ανηλίκων,

δ) μελετά θέματα θυματοποίησης και εγκληματικότητας των ανηλίκων και εισηγείται για την πρόληψη και την αντιμετώπισή τους,

ε) οργανώνει την εφαρμογή νέων θεραπευτικών ή αναμορφωτικών μέτρων, μέσω των Εταιρειών Προστασίας Ανηλίκων,

στ) οργανώνει τον εθελοντισμό με πεδίο αναφοράς τη στήριξη των ανηλίκων και υλοποιεί δράσεις ευαισθητοποίησης της κοινής γνώμης,

ζ) διαμορφώνει και συντονίζει μηχανισμούς ανίχνευσης της κακοποίησης των παιδιών σε συνεργασία με τις υπηρεσίες του Υπουργείου Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων και τους συλλόγους γονέων και κηδεμόνων,

η) τηρεί στατιστικά στοιχεία σε πανελλαδικό επίπεδο,

θ) εισηγείται στον Υπουργό Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων την πολιτική για την πρόληψη και την αντιμετώπιση της θυματοποίησης και της εγκληματικότητας των ανηλίκων και διατυπώνει προτάσεις για τη βελτίωση της λειτουργίας των ιδρυμάτων αγωγής ανηλίκων και των Ειδικών Καταστημάτων Κράτησης Νέων, και

ι) υποβάλλει στον Υπουργό Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων ετήσια έκθεση για το έργο του. Η έκθεση αυτή υποβάλλεται από τον Υπουργό στον Πρόεδρο της Βουλής των Ελλήνων.

4. Οι δημόσιες υπηρεσίες, τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου και κάθε άλλος φορέας υποχρεούνται να παρέχουν στο Συμβούλιο, με την επιφύλαξη των ορισμών του ν. 2472/1997 (ΦΕΚ 50 Α'), όπως ισχύει, κάθε στοιχείο ή πληροφορία που είναι αναγκαία για την εκπλήρωση του σκοπού του.

5. Στο Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων συνιστάται αποκεντρωμένη ειδική υπηρεσία με την ονομασία Ειδική Υπηρεσία Προστασίας Ανηλίκων, η οποία υπάγεται απευθείας στον Υπουργό. Η Υπηρεσία υποστηρίζει διοικητικά το Κ.Ε.Σ.Α.Θ.Ε.Α..

Η υπηρεσία στελεχώνεται από δέκα (10) υπαλλήλους του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων ή υπαλλήλους του δημοσίου ή νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου που αποσπώνται σε αυτήν για τρία (3) έτη, με δυνατότητα ισόχρονης ανανέωσης.

Από τους παραπάνω υπαλλήλους οι έξι (6) είναι κατηγορίας ΠΕ ή ΤΕ και οι τέσσερις (4) είναι κατηγορίας ΔΕ.

Οι υπάλληλοι υπηρεσιών και φορέων του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων αποσπώνται με απόφαση του Υπουργού του. Αν ο υπάλληλος προέρχεται από άλλες υπηρεσίες ή φορείς, η απόσπαση ενεργείται με κοινή απόφαση των Υπουργών Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Εσωτερικών, Αποκέντρωσης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης και του κατά περίπτωση οικείου Υπουργού. Ο χρόνος της απόσπασης λογίζεται κανονικά στην υπηρεσιακή και μισθολογική τους εξέλιξη.

Για τη μισθοδοσία και τις δαπάνες των εκτός έδρας μετακινήσεων των ανωτέρω υπαλλήλων εφαρμόζονται οι ισχύουσες διατάξεις.

5

Άρθρο 13

Η ισχύς του παρόντος νόμου αρχίζει από τη δημοσίευσή του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

6

Αθήνα, 2010

Ο ΓΕΝΙΚΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ Ο ΠΡΟΪΣΤΑΜΕΝΟΣ ΤΗΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗΣ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟΥ ΕΡΓΟΥ

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ Δ. ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ Κ. ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΣ__

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική βιβλιογραφία:

- Αντωνίου, Μ. και Κρίγκου, Χ. (2005) *Οι επιπτώσεις της κατάχρησης του αλκοόλ στις διαπροσωπικές σχέσεις*. Πτυχιακή εργασία. Τ.Ε.Ι. Κρήτης.
- Μπάτζιου, Ξ. (2010) *Το ορφανό παιδί στη σχολική ηλικία και η διαπαιδαγώγησή του*. Μεταπτυχιακή εργασία Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.
- Βουϊδάσκη, Β. (1999) «Κοινωνικά αίτια της κυκλικής, κάθετης και οριζόντιας αμφίδρομης επιθετικής συμπεριφοράς στις πρωτογενείς ομάδες κοινωνικοποίησης» στο: Νέστορος, Ι. (επιμ.) *Η επιθετικότητα στην οικογένεια, στο σχολείο και στην κοινωνία*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, σελ. 52-67.
- Γεωργίου, Σ. (2007) *Πρόληψη της παραβατικότητας των μαθητών. Σχολική βία. Ο ρόλος του σχολείου και του εκπαιδευτικού*. Διπλωματική εργασία. Πάντειο Πανεπιστήμιο.
- Γεωργούλας, Σ. (2000) *Ανήλικοι παραβάτες στην Ελλάδα*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Ζαφειροπούλου, Μ. (2000) *Κατανοώντας τη συμπεριφορά μας*, Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη.
- Ιωαννίδης, Α. (1991) «Σχέσεις με οικογένεια και συνομηλίκους» στο Δραγώνα, Θ. και Ντάβου, Μ. (επιμ) *Εφηβεία, προσδοκίες και αναζητήσεις*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση, σελ. 29-44.
- Καρύδης, Β. (2008) «Βίαιη συμπεριφορά, εγκληματολογική προσέγγιση» στο: Πανούσης, Ι. (επιμ.) *Επικίνδυνα παιδιά ή παιδιά σε κίνδυνο*. Αθήνα: Εκδόσεις Lector, σελ. 83-86.

- Κορδούτης, Π. (1999) «Η επιθετικότητα ως κοινωνικό κίνητρο: θεωρία για την ερμηνεία και πρόβλεψη της επιθετικής συμπεριφοράς» στο: Νέστορος, Ι. (επιμ.) *Η επιθετικότητα στην οικογένεια, στο σχολείο και στην κοινωνία*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, σελ. 138-151.
- Κουράκης Ν., *Καθηγητής Εγκληματολογίας στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών*, Ραδιοφωνική εκπομπή «ΕΝΙΣΤΑΜΑΙ», στη δημοσιογράφο κ. Έννυ Μαγιάση, («Αθήνα 9.84», 8.6.1999)
- Κούρτη, Ε. (1999) «Γλώσσα και επιθετικότητα» στο: Νέστορος, Ι. (επιμ.) *Η επιθετικότητα στην οικογένεια, στο σχολείο και στην κοινωνία*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, σελ. 68-81.
- Κρασανάκης, Γ. (1999) «Η τιμωρία ως μορφή επιθετικής συμπεριφοράς των Ελλήνων πατέρων προς τα παιδιά τους» στο: Νέστορος, Ι. (επιμ.) *Η επιθετικότητα στην οικογένεια, στο σχολείο και στην κοινωνία*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, σελ. 152-163.
- Παπαδόπουλος, Ν. (1999) «Επιθετικότητα, Κλασικές θεωρίες και πειραματικές διαπιστώσεις» στο: Νέστορος, Ι. (επιμ.) *Η επιθετικότητα στην οικογένεια, στο σχολείο και στην κοινωνία*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, σελ. 23-36.
- Παπακωνσταντής, Γ. (2006) *Στοιχεία Εγκληματολογίας και Αντιεγκληματικής Πολιτικής* Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Σακκουλά
- Πασχάλης, Α. (1999) «Θεραπεία της συμπεριφοράς και παιδική επιθετικότητα» στο: Νέστορος, Ι. (επιμ.) *Η επιθετικότητα στην οικογένεια, στο σχολείο και στην κοινωνία*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, σελ. 263-270.
- Σταθόπουλος, Π. (2005) *Κοινωνική Πρόνοια, Ιστορική εξέλιξη-Νέες κατευθύνσεις*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.

- Τσιάντης, Γ. (1996) *Ψυχική υγεία του παιδιού και της οικογένειας*. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη.
- Χαλάτσης, Π. (2008) «Βίαιη συμπεριφορά, ψυχολογική προσέγγιση» στο: Πανούσης, Ι. (επιμ.) *Επικίνδυνα παιδιά ή παιδιά σε κίνδυνο*;. Αθήνα: Εκδόσεις Lector, σελ. 71-76.
- Χουρδάκη, Μ. (1992) *Οικογενειακή Ψυχολογία* Αθήνα: Εκδόσεις Γρηγόρη

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία:

- Balier, C. (1998) *Ψυχανάλυση της βίας*, μεταφρ. Τσαρμακλή Δ. Αθήνα: Εκδόσεις Νεφέλη.
- Bradshaw, J. (2000) *Η οικογένεια* Αθήνα: Εκδόσεις Διόπτρα
- Cusson, M. (2002) *Σύγχρονη εγκληματολογία* Αθήνα: Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη
- Dolto, F. & Dolto, K. (2000) *Έφηβοι, προβλήματα και ανησυχίες*, μεταφρ. Παπαγιάννη Ι. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.
- Herbert, M. (1992) *Ψυχολογικά προβλήματα εφηβικής ηλικίας*, μεταφρ. Καλαντζή – Αζίζι Α. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Herbert, M. (1998) *Η κακή συμπεριφορά*, μεταφρ. Μωραΐτη Γ. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Herbert, M. (1998) *Χωρισμός και διαζύγιο*, μεταφρ. Μωραΐτη Γ. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Herbert, M. (2000) *Οι καυγάδες των παιδιών*, μεταφρ. Τσοβίλη Θ. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Javeau, C. (2000) *Η έρευνα με ερωτηματολόγιο*, μεταφρ. Τζαννόνε-Τζώρτζη Κ. Αθήνα: τυπωθήτω – Γιώργος Δαρδανός

- Michel, A. (2000) *Κοινωνιολογία της οικογένειας και του γάμου*, μεταφρ. Μουσούρου Λ. Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg.
- Reymond-Rivie, B. (1989) *Η κοινωνική ανάπτυξη του εφήβου*, μεταφρ. Κάστρο, Μ. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη.
- Storr, A. (1979) *Ανθρώπινη επιθετικότητα*, μεταφρ. Λώμη Μ. Αθήνα: Εκδόσεις Γλάρος.
- Vallejo-Nagera, A.(2001) *Εφηβεία, η άγρια ηλικία*, μεταφρ. Θεοδωρίδου Λ. Αθήνα: Εκδόσεις Εναλιός.

Πηγές από το Διαδίκτυο:

- www.eqlimatikotita.gr
- www.encephalos.gr
- www.enotes.com
- www.ethnos.gr
- www.flashnews.gr
- www.isotita.gr
- www.medlook.net
- www.politis-europe.com
- www.psyhealth.gr
- www.edc.uoc.gr

Άρθρα από το Διαδίκτυο:

- Λεβεντάκη, Ε. (2011) «Θυμός και επιθετικότητα στην παιδική – εφηβική ηλικία». www.psychologia.gr [πρόσβαση 30 Ιουλίου 2011]
- Ντέκοβα, Α. (2008) « Επιθετική συμπεριφορά των παιδιών» *Ελευθεροτυπία*. <http://www.enet.gr> [πρόσβαση 30 Ιουλίου 2011].
- Γεωργιάδης, Σ. και Βύζακου, Σ. και Παπαστυλιανού, Ν. (2009) «Η συσχέτιση της βίας ενάντια στα παιδιά μέσα στην οικογένεια με τη νεανική παραβατικότητα» www.familyviolence.gov.cy [πρόσβαση 1 Αυγούστου 2011].
- Ονισένκο, Κ. (2007) «Γονίδια και περιβάλλον δημιουργούν τους ανήλικους εγκληματίες» portal.kathimerini.gr [πρόσβαση 1 Νοεμβρίου 2011].

Ξενογλωσσες βάσεις δεδομένων:

- Ash, P. & Alonso-Katzowitz, J. (2011) “Commentary: predicting aggression in youth”. <http://www.ncbi.nlm.nih.gov> [πρόσβαση 27 Ιουνίου 2011]
- Gentile, D., Coyne, S. & Walsh, D. (2010) “Media violence, physical aggression and relational aggression in school age children a short-term longitudinal study”. <http://www.ncbi.nlm.nih.gov> [πρόσβαση 28 Ιουνίου 2011]

Επιστημονικά περιοδικά:

- Birtchnell, J. & Shukerb, R. & Newberryb, M. & Dugganc, C.(2009) «*An assessment of change in negative relating in two male forensic therapy samples using the Person's Relating to Others Questionnaire (PROQ)*», Journal of Forensic Psychiatry & Psychology.
- Shelley-Tremblay J., O'Brien N., Langhinrichsen-Rohling J., (2007), "Reading disability in adjudicated youth: Prevalence rates, current models, traditional and innovative treatments" , *Aggression and Violent Behavior*, Vol. 12, Issue 3
- Καλαϊντζάκη, Α. & Birtchnell J.(2009) «*Interrelating Within the Families of Young Psychotherapy Outpatients*», Wiley
- Καλαϊντζάκη, Α. & Birtchnell, J. & Κρισωτάκης, Ε. (2010) «*The Associations Between Negative Relating and Aggression in the Dating Relationships of Students From Greece*», Springer Publishing Company